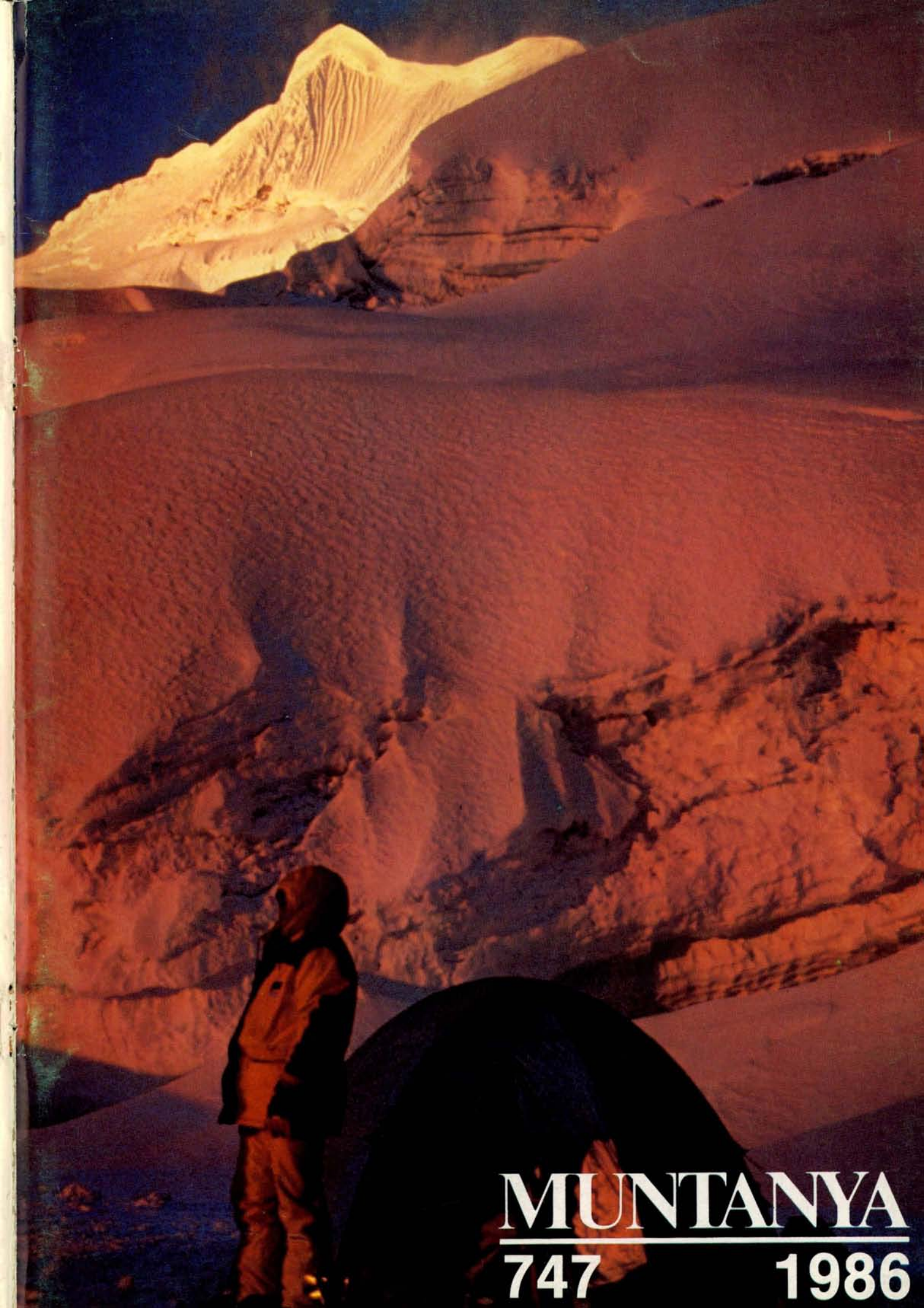

MUNTANYA
747 **1986**

TENDES SHERPA

Pirineu Aragonès: Vall de Tena. Sierra Telera (Foto Duce)

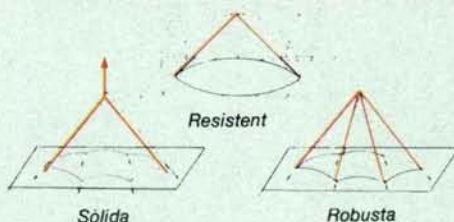
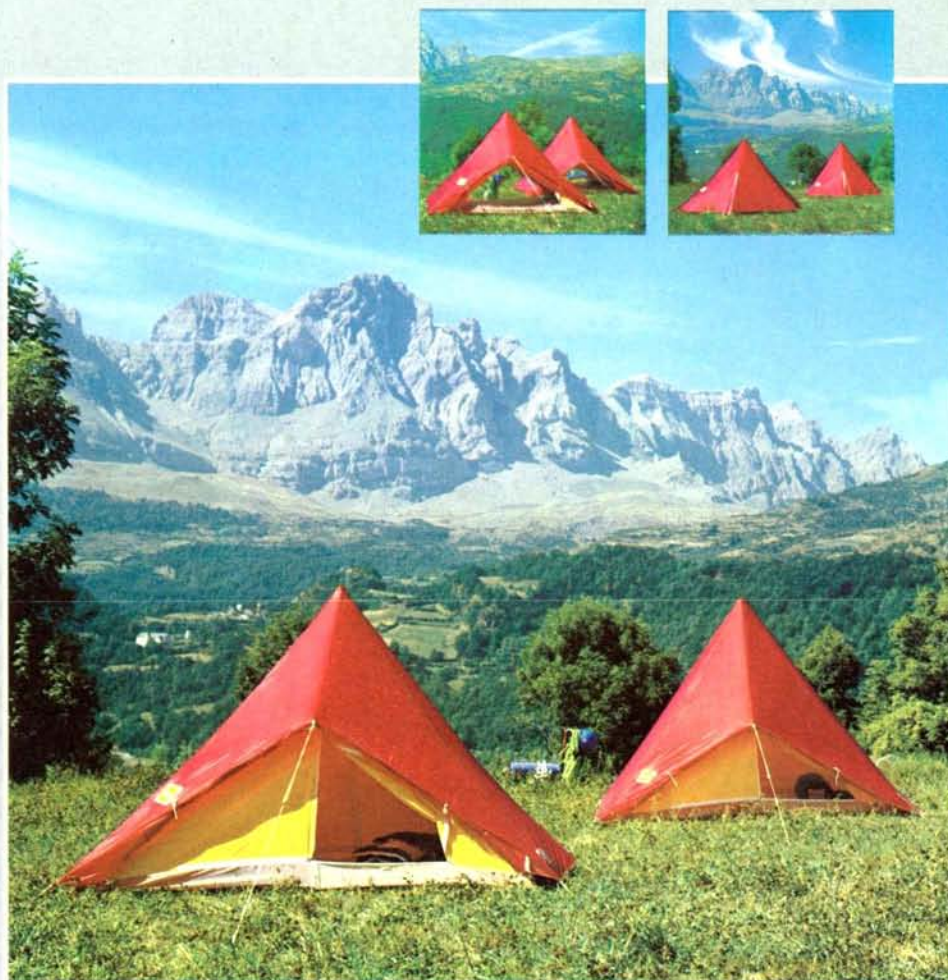
La geometria cònica, comparada amb altres tipus de tenda emprats en alta muntanya, proporciona, amb igualtat de superfície a la planta, una àrea lateral i un volum interior mínims. És, per tant, la geometria que per ella sola fa òptim el nostre primer concepte de MÀXIMA SEGURETAT amb el mínim de pes, ja que és, a més a més:

SÒLIDA, perquè els esforços de tracció dels seus ancoratges al sòl, distribuïts simètricament al llarg del perímetre de la base, actuen sense descomposició sobre el vèrtex zenital, punt d'aplicació de les forces de resistència dels pals de suport;

ROBUSTA, perquè, en el tall de la tenda cònica, les costures dels plans de tela propaguen directament i de manera natural els esforços de tracció. La confecció a base de costura sobrecarregada amb cinta longitudinal de reforç, i el cosit de doble agulla i puntada de cadeneta, realitzada per ARTIACH, formen així una nervadura estructural més eficaç i robusta que no pas en altres tendes de diferent geometria;

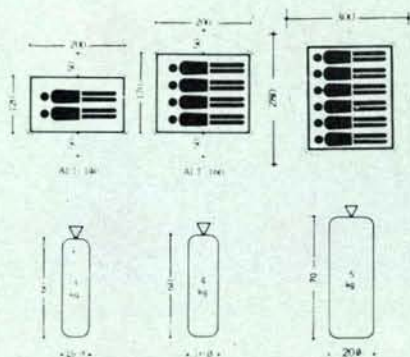
LLEUGERA, perquè, pel fet de ser el con la figura d'àrea lateral mínima, a igual densitat superficial de materials emprats, el seu pes serà menor. En doble sostre hem emprat poliamida 66, la qual, a l'elevada resistència (85 Kg/cm) uneix una densitat (50 gr/m²) mínima, i alumini 7707 com a aleació per als pals de l'armadura. Per a l'interior i el sòl, hem eleccionat el polièster en textura (40/45, 31/70). Amb això, continuem primant el pes d'aquesta configuració;

RESISTENT, ja que la secció eficaç que presenta la geometria al vent i a la pluja és mínima i, des del punt de vista aerodinàmic, és sens dubte la més idònia.

això, la SHERPA inclou l'originalitat, introduïda per ARTIACH, de disposar de dues portes simètriques per a accessos independents i màxim airejament en dies calorosos. Finalment, el disseny en planta rectangular del dormitori proporciona dos amplis absis exteriors d'alleujament i magatzem independents.

SHERPA-2 SHERPA-4 SHERPA-6

Quant al CONFORT a muntanya, la segona exigència per a ARTIACH, la geometria cònica ens forneix immediatament unes excel·lents condicions TÈRMiques, ja que no tan sols el volum d'aire que ha d'escalfar el cos és mínim, sinó que, a més a més, en estar la major part d'aquest volum proper al sòl, l'habitant es troba amb aquesta geometria més proper a la zona d'aire més calent. L'HABITABILITAT ha estat un motiu d'un curiós estudi, i la tenda ha estat dotada de pals en V solidaris, per tal que, a més d'aconseguir un MUNTATGE RÀPID automàtic, s'hi tingui un aprofitament de l'espai amb tota l'amplitud possible. Ultra

DEMANI LA NOSTRA
"GUIA TECNICA DE PRODUCTES
D'ALTA MUNTANYA"

edelweiss:

CAP AL CIM

 esports
edelweiss Gran Via, 527 (xanfrà Urgell)

Tel. 254 83 00 - Barcelona-11

Maresma, 195
(Gran Via-Prim)
08020 Barcelona
Tel. 313 69 34

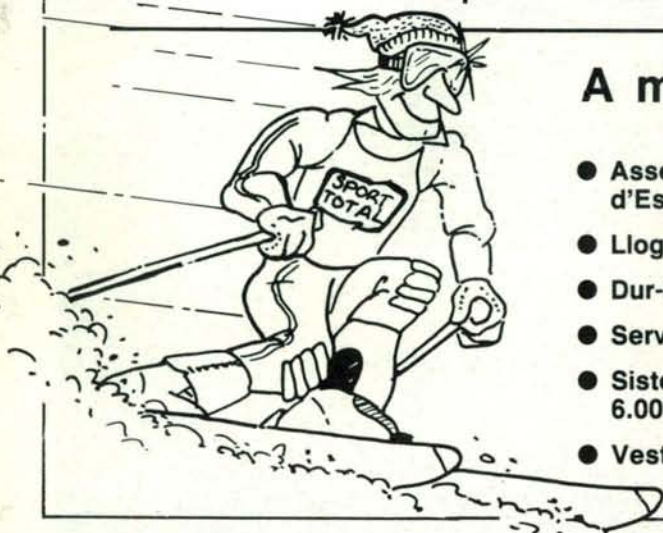
**SPORT
TOTAL**

**ESPORTS
ESQUÍ**

Compra el teu equip a SPORT TOTAL
i aprèn a esquiar gratuïtament

A més, SPORT TOTAL t'ofereix:

- Assessorament tècnic per professors de l'Escola Espanyola d'Esquí.
- Lloguer d'esquís. Material nou.
- Dur-te a la neu els caps de setmana.
- Servei post-venda de reparació urgent d'esquís.
- Sistemes de crèdit: VISA, Dinners-Club, Credi-compra, 6.000.
- Vestimenta i complements.

Vehils

fundat l'any 1908

Portal de l'Angel, 32-34 - Tels. 317 91 86 - 317 80 82 (5 línies)

Plaça Universitat, 7 - Tel. 317 91 86

Sant Andreu, 257 - Tel. 345 01 56

Via Augusta, 55-57 - Tel. 237 85 58

BARCELONA

***Arribar al cim és qüestió
de corda.***

***L'avanguardia de l'alpinisme i ROCA
a les Grans «Noves Rutes» dels 80***

roca

CUERDAS DE MONTAÑA

Pallars, 85-91, 3.º 5.º • 08018 BARCELONA • Tel. 300 47 29

PEDRA-NEU

COMUNICACIONS

METRO

LÍNIA-V-BADAL

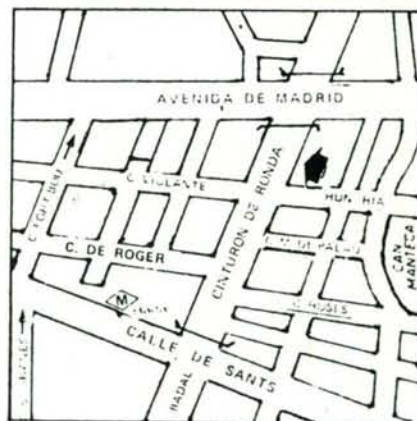
LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

15-54-70-72-43-56-57

OFERTA

D'ESQUÍ 86-87

**CINTURÓ DE RONDA
AVDA. DE MADRID**

PEDRA-NEU

PEDRA-NEU

PISTA	ADULT		JOVES		INFANTS
ESQUÍS (1.ª Marca)	A	B	A	B	
FIXACIÓ (Max. Seguretat)	33.545,-	37.670,-	29.445,-	29.870,-	25.400,-
BOTES (1.ª Marca)	24.500,-	28.800,-	22.820,-	24.200,-	19.300,-
BASTONS					
MUNTANYA					
ESQUÍS			ESQUÍS		
FIXACIÓ (Max. Seguretat)	57.390,-		ESQUÍS		
			FIXACIÓ (Max. Seguretat)		41.447,-
BOTES	44.800,-		BASTONS		32.900,-
BASTONS					
FONS			SORTIDES D'ESQUÍ DE MUNTANYA		
ESQUÍS (1.ª Marca)	20.230,-		PIRINEU CATALA 29-3 AL 4-4-87		
FIXACIÓ			CHAMONIX - ZERMAT 3-5 AL 9-5-87		
BASTONS	15.950,-		INSCRIPCIONS 15.000,- pts. + DESPESES		
SABATILLES					

CANVIEM LES SOLES DE LES SABATILLES DE CÓRRER

POSEM SOLA VIBRAM A LES BOTES D'ESQUÍ

POSEM SOLES DE GOMA CUITA ALS PEUS DE GAT

C/ BRASIL, 48 - CINTURÓ DE RONDA
AVDA. MADRID
BARCELONA 08028 TEL. (93) 330 27 74

LLOGUER DE:

ESQUÍS DE MUNTANYA ESQUÍS DE PISTA
ESQUÍS DE FONS GRAMPONS I PIOLETS

PEDRA-NEU

ESPORTS

De Jordi Lluch
membre actiu
del G.P.H.M.
i del G.A.M.E.

Hipòlito Lázaro, 34 (Metro Joanic)
08025 Barcelona - Tel. 219 14 16

DEDICACIÓ EXCLUSIVA A:

- Alta muntanya
- Excursionisme
- Esquí
- Escalada
- Càmping

**QUI CONEIX BÉ,
ACONSELLA BÉ**

la tenda experts en esports i càmping

 la tenda

al vostre servei a:

BARCELONA
Pau Claris, 118-120.
Telèfon 318 22 38
08009 Barcelona

Plaça Eivissa, 6
Tel. 229 01 80
08032 Barcelona

Fabra i Puig, 11
Tel. 311 23 55
08030 Barcelona

MANRESA
Casanova, 8
Tel. 872 23 12
Manresa

MATARÓ
El Torrent, 50
Tel. 798 58 34
Mataró

LLEIDA
La Palma, 3
Tel. 27 38 24
25002 Lleida

Redacció i administració:

Paradís, 10 - 08002 Barcelona
Tel. 315 23 11

Director:

Alfred Montserrat i Nebot

Adjunt al director:

Josep de Tera i Camins

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Maqueta:

Antoni Inglès i Alcon

Ressenyes i gràfics:

Armand Ballart

Corrector:

Joan Costa i Costa

Consell de redacció:

David M. Aloy, Miquel Bosch,

Jordi Canals, Francesc Herrera,

Agustí Jolis, Modest Montlleó

Col·laboradors:

Jaume Altadill, Lluís Belvis,

Josep Casanovas, Emili Civis,

Manuel Mateu, Martial Mioli (Chamonix),

Jordi Mullor, Lluís Puntís,

Joan Sabadell, Josep M.ª Sala,

Alfons Valls, Joan Quintana

Publicitat:

Antoni Amenós, Vidal

Ctra. Sardanyola, 45 sat.

Tel. 675 21 02

Sant Cugat del Vallès 08190

Subscripció:

2.400 pessetes l'any (sis exemplars).

Estranger: 3.800 pessetes.

Preu d'aquest exemplar, 420 pessetes (IVA inclòs).

(Comanda de números endarrerits, a la redacció de la revista.)

Fotocomposició i Fotomecànica:

Catalana de Fotocomposició, S.A.

Consell de Cent, 500

Impremta:

Gràfiques Encina

Encina, 31

Barcelona

Dipòsit legal: B. 545/58

ISSN: 0212-2111

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

ANY CX N.º 747 VOL. 91 OCTUBRE 1986

SUMARI

Editorial	194
Excursions amb esquís per l'alta vall de Bielsa <i>Xavier Gregori</i>	195
Tuc de l'estany de Certascan, amb esquís <i>Josep de Tera i Camins</i>	198
Escalada apassionada al Sentinella del barranc del Bruc <i>Manuel Bultó i Font</i>	200
El poema «Canigó», una exaltació del Pirineu <i>Joaquim Bordons i Serra</i>	202
L'escalada lliure i la I Convenció Internacional a Montserrat <i>Josep Abril</i>	206
La ciutat perduda. 75è aniversari del descobriment de Machu Pichu <i>Alfred Montserrat i Nebot</i>	208
Aventura a la Tofana di Rozes <i>Manuel Bultó i Font</i>	210
Serralada Blanca '84 El Baix Llobregat, al Perú <i>Jordi Torrijos i Martí</i>	218
Chopicalqui (6.354 m): Un camí vers el cel <i>Joan Puras i Rexach</i>	225
El Cotiella, cinquanta anys enrera <i>Francesc Broggi i Guerra</i>	226
Curiositats <i>Jordi Santaló i Rull</i>	228
L'escalada de més baix nivell al Cavall Bernat <i>Josep M.ª Mérida</i>	230
La canal central del Mont-roig <i>Antoni Josep Lista</i>	232
Fantasia ingènua (a la memòria de Ramon Pujol i Alsina) <i>Mn. Ramon Vidal i Pietx</i>	233
Crònica excursionista <i>Equip redacció crònica</i>	
Alpinisme	235
Espeleologia	236
Actes	237
Bibliografia	237
Memoràndum	239
Materials	239
D'ací d'allà	240

Portada: Vespre al Camp II (5.600 m) a la glacera del Chopicalqui. Al fons, el cim. (Foto: Joan Puras).

Queda prohibida la reproducció total o parcial dels articles de la revista «MUNTANYA» sense citar-ne la procedència. Els articles publicats a «MUNTANYA» expressen solament l'opinió de llurs autors. La revista «MUNTANYA», editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

ELS JOCS OLÍMPICS DE 1992, A BARCELONA

A l'editorial de la nostra revista de febrer de 1983, (vegeu MUNTANYA n.º 725, febrer 1983), dèiem que: «Desitgem que siguin una realitat la convocatòria d'atletes d'arreu del món per competir en els nostres estadis, gràcies als Jocs Olímpics de Barcelona 1992, pels quals el nostre Ajuntament treballa amb il·lusió, i per als quals no li ha de mancar el suport ciutadà i el de l'Estat, des de la Generalitat a l'Administració Central».

Aquell desig, escrit fa més de tres anys, ha estat una esplèndida realitat, car el 17 d'octubre d 1986, el Comitè Olímpic Internacional, reunit a Lausana, ha votat a favor de Barcelona davant de les candidatures de París, Brisbane, Belgrad, Birmingham i Amsterdam, per aquest ordre.

Quan, a dos quarts de dues d'aquell dia, Joan Antoni Samaranch, president del COI, pronuncià la paraula Barcelona, com a seu dels JJ.OO. de 1992, es produí l'esclat olímpic als nostres carrers i davant els televisors.

Rera d'aquesta elecció, es produí la d'Albertville, per celebrar-hi els Jocs d'Hivern del mateix any. Barcelona ha triomfat. I, tal com preveïem, al costat de l'alcalde de la ciutat, li han donat suport a Lausana, el cap del govern central i el president de la Generalitat de Catalunya.

Tenim, doncs, un repte davant nostre: un desafiament per a Barcelona i per Catalunya. Per a fer un nou pas endavant en tots els aspectes. Per a Barcelona, l'enderrocament de les muralles, l'any 1854, l'Exposició Universal de 1888 i l'Exposició Internacional de 1929, han marcat unes etapes històriques per a l'engrandiment de la ciutat, com ho seran també els JJ.OO de 1992.

El 1919 es creà a casa nostra el Comitè Olímpic Espanyol, presidit pel patrici Santiago Güell, baró de Güell. I volem recordar que, l'any 1926, aquell Comitè guardonà a la nostra entitat amb la «Copa Stadium».

Nosaltres, però, valorem sobretot la il·lusió i l'entusiasme despertats arran del projecte municipal; i ara, en aquests moments, quan podem cantar, Barcelona ha guanyat!, en compartim la ferma voluntat i el sentit de responsabilitat.

Tenim per endavant uns anys de treball i d'esforços per a fer una feina ben feta. Barcelona no presentarà tan sols una cara neta, sinó com sempre, l'esperit emprenedor, liberal, democràtic i mediterrani que la caracteritzen.

Després dels Jocs Olímpics de la Grècia clàssica, en homenatge al déu Zeus, i dels jocs de l'època moderna, amb el desig de pau i germanor, iniciats el 1896 a Atenes; la nostra ciutat veurà, a la fi, la XXV Olimpíada, amb els JJ.OO. de 1992, celebrats també a la vorera de la Mediterrània, aquest *Mare Nostrum*

que ha estat el bressol de la civilització europea.

per la porta d'Empúries, la torxa olímpica arribarà a Barcelona, on va néixer l'any 97, Lucius Miniclus Natalis, qui, l'any 129, va prendre part en la 227 Olimpíada, i hi va vèncer a la cursa de carros (al Museu Arqueològic hi ha la làpida que recorda aquesta gesta d'un barceloní olímpic).

Desitgem que, al costat de les millores urbanes, dels avenços tecnològics i de la superació de marques esportives, Barcelona mostri el caire mediterrani d'equilibri social i humà i de lluminosa fraternitat, envers tots els pobles.

Per això creiem que aquests jocs olímpics marcaran una fita històrica; perquè, a més de la pròpia vàlua esportiva, tindran una mantell cultural sense parangó fins ara, car el nostre poble podrà exposar àmpliament el geni dels artistes cultivadors de les diferents branques de l'art.

És una empresa a la qual ens sentim vinculats els excursionistes, perquè estimem la terra que acaronem al llarg de les nostres excursions per la costa, el pla i la muntanya. Nosaltres cultivem l'ideal de cultura i esport, perquè ens hi hem iniciat, a redós de centres culturals populars o acadèmics, en escoles d'arts i oficis, i en centres de gimnàstica, populars ja en el segle passat. I, tot això, embolcallat en un gran amor per la natura.

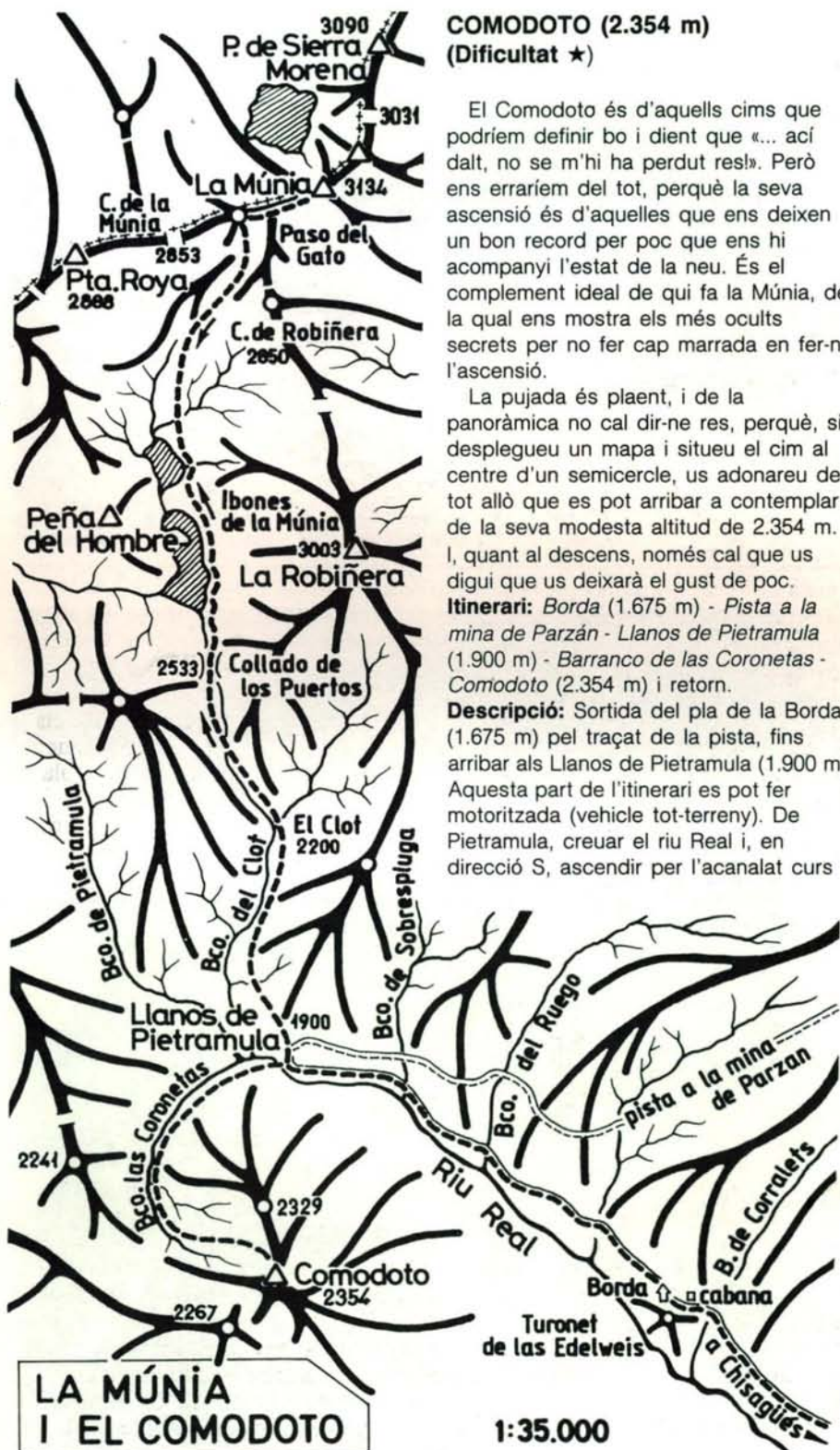
L'esport del'esquí, iniciat entre nosaltres fa més de 75 anys, ha aportat notables corredors als Jocs d'Hivern, un tema àmpliament estudiat en la recent publicació *Esports de neu a Catalunya*. Esperem que, a les pistes d'Albertville, els nostres corredors hi podran competir dignament.

Els excursionistes catalans hem col·locat la bandera olímpica al cim de l'Everest el dia 28 d'agost de 1985, on encara on havia onejat mai. Compartim també els ideals de pau i germanor que l'olimpisme defensa (malgrat que, de vegades, ha sofert incomprendensions i atacs), perquè aquests ideals han format part de la nostra filosofia i manera de ser en el decurs dels 110 anys d'existència de l'excursionisme català.

A les autoritats municipals, les territorials i les autonòmiques, i al futur Comitè Organitzador del JJ.OO., els oferim, des d'aquí, la nostra col·laboració entusiasta en aquesta gran empresa ciutadana a la qual tots ens sentim identificats i il·lusionats.

EXCURSIONS AMB ESQUÍS PER L'ALTA VALL DE BIELSA

F. Xavier Gregori

COMODOTO (2.354 m) (Dificultat ★)

El Comodoto és d'aquells cims que podríem definir bo i dient que «... ací dalt, no se m'hi ha perdut res!». Però ens erràriem del tot, perquè la seva ascensió és d'aquelles que ens deixen un bon record per poc que ens hi acompanyi l'estat de la neu. És el complement ideal de qui fa la Múnia, de la qual ens mostra els més ocults secrets per no fer cap marrada en fer-ne l'ascensió.

La pujada és plaent, i de la panoràmica no cal dir-ne res, perquè, si desplegueu un mapa i situeu el cim al centre d'un semicercle, us adonareu de tot allò que es pot arribar a contemplar de la seva modesta altitud de 2.354 m.

I, quant al descens, només cal que us digui que us deixarà el gust de poc.
Itinerari: Borda (1.675 m) - Pista a la mina de Parzán - Llanos de Pietramula (1.900 m) - Barranco de las Coronetas - Comodoto (2.354 m) i retorn.
Descripció: Sortida del pla de la Borda (1.675 m) pel traçat de la pista, fins arribar als Llanos de Pietramula (1.900 m). Aquesta part de l'itinerari es pot fer motoritzada (vehicle tot-terreny). De Pietramula, creuar el riu Real i, en direcció S, ascendir per l'acanalat curs

del barranc de Las Coronetas, fins a uns plans que dominen el vessant O del cim. Remuntem-los per un pendent moderat i, esquís als peus, assolirem el cim del Comodoto (2.354 m).

Descens: Fer el mateix itinerari, a l'inversa

Cartografia: Ordesa - Vignemale - Mte. Perdido, Ed. Alpina (1:40.000)

Època aconsellada: entre febrer i mig maig

Orientació: NE, en línies generals.

Material especial: grampons

Desnivell: Des de la Borda, 679 m.

Horari: Des de la Borda, de 3 a 4 hores (sense vehicle).

La Múnia (3.134 m) (Dificultat ★★★)

L'ascensió a La Múnia pel vessant de Chisagüés és, sens dubte, una excursió d'envergadura: cal emprendre-la amb temps segur i amb visibilitat per tal de poder gaudir plenament del magnífic recorregut i del grandios panorama que ens ofereix.

El tram final de l'aresta pot presentar dificultats, segons l'estat i la quantitat de neu.

Itinerari: Borda (1.675 m) - Llanos de Pietramula (1.900 m) - El Clot (2.200 m) - Collado de los Puertos (2.533 m) - Ibones de la Larri - Paso del Gato (3.095 m) - La Múnia (3.134 m). Descens pel mateix lloc.

Descripció. 1.º dia: De Bielsa a Chisagüés per carretera; després, per la pista (en mal estat) que mena a les mines de Parzán, fins arribar a l'estratègica borda (1.675 m) situada als peus d'un turonet. Possibilitat de pernoctar-hi i de plantar tendes als voltants de la borda. **2.º dia:** Continuar per la pista fins a un pronunciat revolt; deixar-la i, en direcció N, apropar-se als Llanos de Pietramula, que anirem deixant enfondits a la nostra esquerra, mentre guanyem alçada pel vessant esquerra, del barranc d'El Clot, fins que el terreny s'aplana i entrem a l'indret anomenat El Clot (2.200 m). L'itinerari continua cap al N, i s'enfila per la part alta del barranc d'El Clot, amb fort

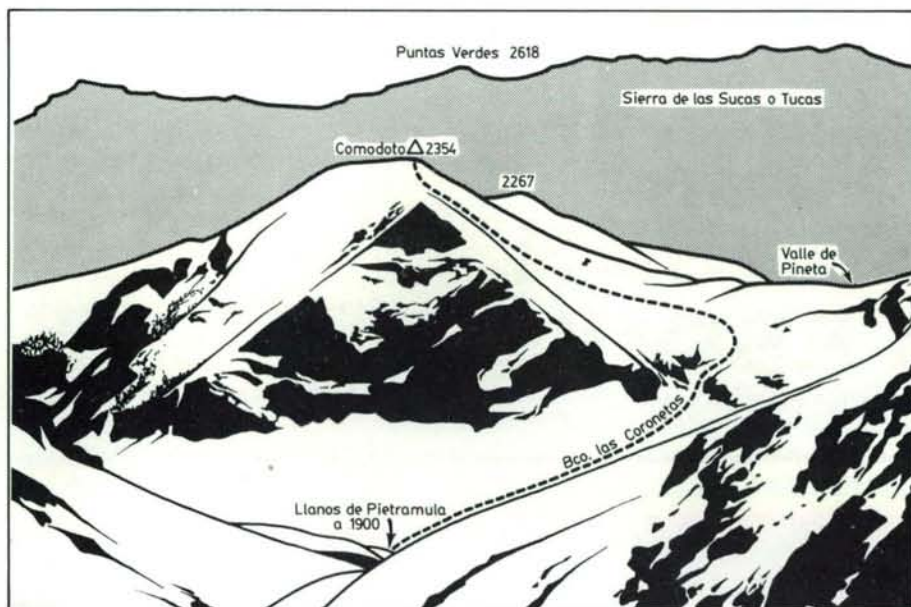
Abril de 1985. El Comodoto des del Collado de los Puertos. (Foto: X. Gregori).

Abril de 1985. Des del Comodoto: Collado de los Puertos, Robiñera, Chinipro, i La Múnia a l'horitzó. (Foto: X. Gregori).

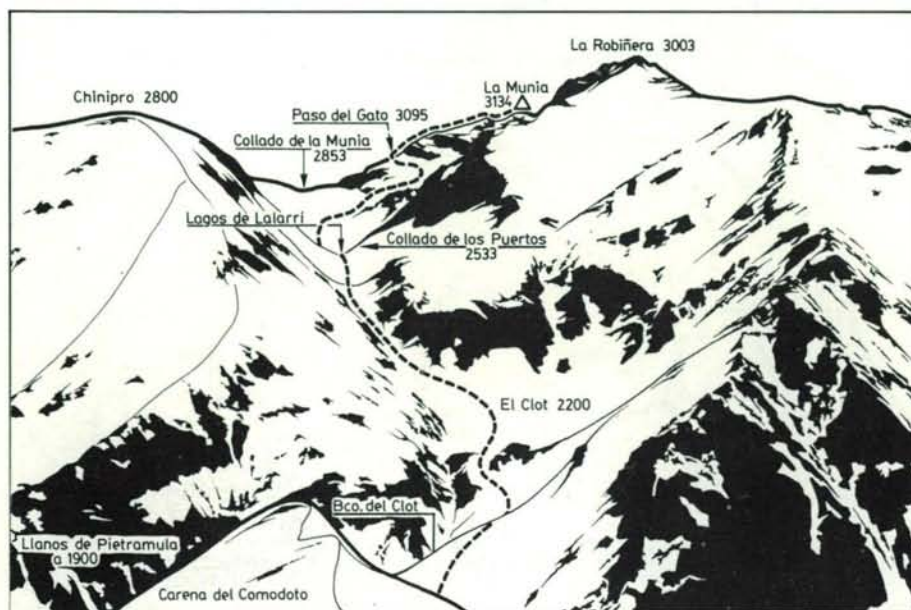
Croquis de l'itinerari al Comodoto.

La cara E. del Comodoto des de sobre els plans de «Pietramula».
(Autor: Fc. Xavier Gregori.)

Croquis de l'itinerari a La Múnia.

El Turonet de las «Edelweis» amb la borda que ens
ba aixoplugar.
(Autor: Fc. Xavier Gregori.)

pendent fins que s'ajue en arribar al Collado de los Puertos (2.533 m). Davant nostre s'obre tota una extensa panoràmica, amb els llacs de la Larri, o de La Múnia, en primer terme. Cal apropar-se als llacs i sobrepassar-los en flanqueig pel vessant de la Robiñera, que deixarem a la nostra dreta, fins arribar sota els vessants S de la Múnia. Anar guanyant alçada fins que el pendent o l'estat de la neu ens aconsellin de deixar els esquís. Accedir a la propera carena, a l'indret característic anomenat Paso del Gato (3.095 m). Placa ratllada per dues fissures, que cal superar. Ja superada, elevar-se per una breu xemeneia de la qual sortirem per la dreta. A partir d'ara, la inclinació se suavitza, i la resta ja es veu evident. Cal continuar a tota cresta, i franquejar algunes petites bretxes, fins arribar al cim del Pico de la Múnia (3.134 m).

Descens: Pel mateix itinerari, prenent consciència de l'estat de la neu des del Collado de los Puertos fins als Plans de Pietramula: hi ha possibilitat d'esllavissades.

Cartografia: Ordesa - Vignemale - Mte. Perdido, Ed. Alpina (1:40.000)

Època aconsellada: de març a mig maig
Orientació: S/SE

Desnivell des de la Borda: 1.459 m.

Horari: De 6 a 7,30 h (fins a la Borda) (sense vehicle)

Material especial: grampons, piolet, corda

DIFICULTATS: (★) Fàcil, itinerari apte per iniciar-se en l'esquí de muntanya, no massa llarg.
(★★) Per a bons muntanyencs-esquiadors, més llarg i on s'han de superar considerables desnivells.
(★★★) Per a bons esquiadors-alpinistes, amb trams pendents o passos obligats, llargs recorreguts i forts desnivells. Poden presentar-s'hi durant el recorregut dificultats pròpies de l'alta muntanya hivernal, que poden obligar a encordar-se i a utilitzar grampons i piolet.

TUC DE L'ESTANY DE CERTASCAN, AMB ESQUÍS

Josep de Tera i Camins

El Tuc de l'Estany de Certascan, de 2.603 m (anomenat en els mapes francesos i de l'Alpina, com a pic de Couillat i de Colatx, respectivament), és un alterós cim, situat a cavall de l'estany de Certascan, del cercle de Romedo i de la vall francesa de Cors.

Per la seva privilegiada situació, gaudeix d'una panoràmica extraordinària sobre les muntanyes de les valls Farrera i de Cardós, i d'una profundíssima visió de França. En efecte, s'albiren perfectament els pobles de St. Lizier i Sérac, i fins i tot els més lluyans d'Ouest i Soueix, i també es destaca, encara que força separada de la frontera, l'estació d'esquí de Guzet Neige. I, per acabar, cal dir que també es pot veure una mena de pedrera que ha de ser molt a prop de St. Giron.

Dins de la poc coneguda vall de Cardós, aquest cim queda completament marginat, car el pic de Certascan (en el cercle del mateix nom), i potser el pic de Colatx (Punta de Rabassère i de Rabassera, en els mapes francesos i de l'Alpina, respectivament) absorbeixen els pocs excursionistes que la visiten.

En un intent divulgador d'aquest cim, vaig publicar a la revista MUNTANYA, n.º 717 (oct. 1981) un circuit pel cercle de Certascan, passant per aquest cim; novament a MUNTANYA n.º 735 (oct. 1984) publicava el circuit integral del cercle de Romedo, que també incloïa aquest estratègic cim.

Així, doncs, només hi mancava l'ascensió amb esquís. Per tal de realitzar-la, vaig escollir la millor via d'accés al cim, la que passa per l'estany de Punturri.

Aquest estany és situat al cor d'una petita vall encaixonada entre els cercles de Romedo i Certascan. Malgrat les seves reduïdes dimensions, és el lloc estratègic per assolir el Tuc de l'Estany de Certascan, car constitueixen la vall un seguit de suaus replans que

gradualment van guanyant alçada fins arribar al lloc de la carena, amb vistes ja sobre l'estany de Certascan.

La via més fàcil d'accés al cim és, però, la carena que puja des del coll de Colatx (cercle de Romedo); però aquest cercle és d'aproximació molt llarga a l'hivern.

El lloc d'inici de l'excursió és variable, segons la quantitat de neu acumulada a la pista de Tavascan als estanys de Romedo. I també els horaris poden variar segons l'estat de la neu.

0 h 00 mn Pista Tavascan-Romedo, cota 1.600 m. aprox.

Seguir el traçat de la pista, normalment ja amb els esquís als peus.

0 h 25 mn Collada d'Estallo (1.820 m), petit collet, on la pista gira vers el N, i s'enfila directament vers la clotada de Certascan.

0 h 50 mn Encreuament: a l'esquerra, surt la pista que s'enfila vers l'estany de Naorte.

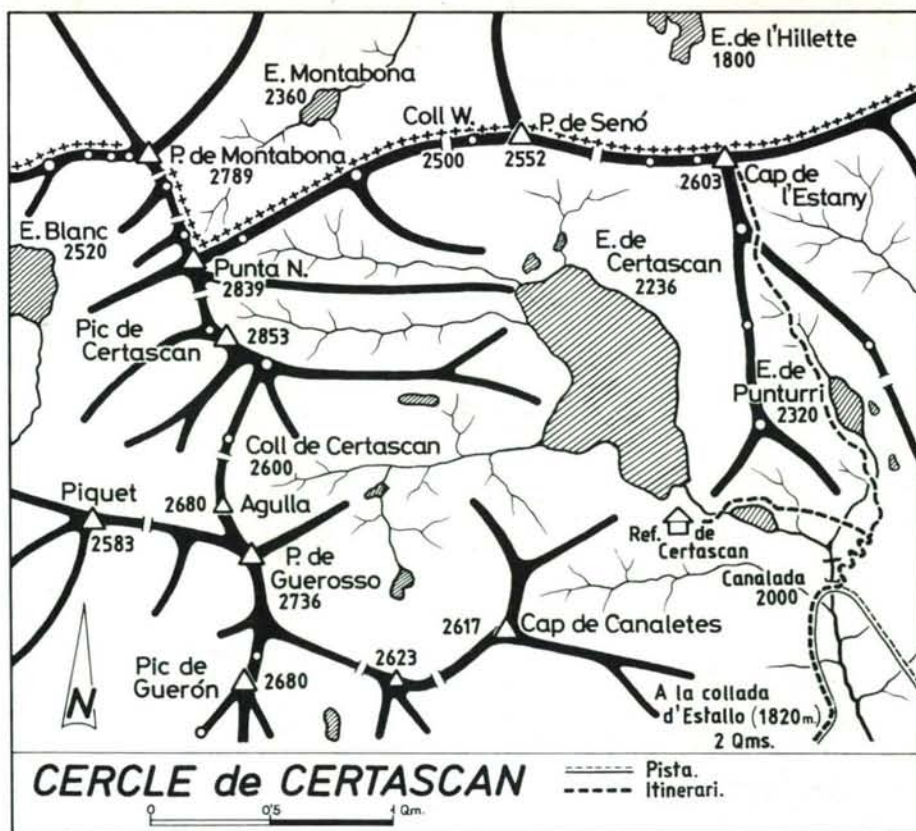
Més endavant, hi ha trossos on la pista queda completament amagada sota uns tous de neu molt inclinats; aquest fet fa que, a primera hora del matí, la neu estigui glaçada i faci necessari posar les ganivetes als esquís.

1 h 55 mn La Canalada (2.000 m aprox.). Revolt de 180º de la pista, i pont sobre el torrent que baixa de l'estany de Certascan.

En aquest lloc comença propiament l'excursió; car, per fi, es pot abandonar la pista per enfilar-se muntanya amunt.

Cal seguir més o menys el camí d'estiu al refugi i estany de Certascan fins al començament de la flauejada que mena a la sortida d'aigües de l'estanyet inferior de Certascan. No cal fer aquesta flanquejada, perquè s'ha d'abandonar el camí del refugi i continuar pujant en direcció N/NE.

2 h 20 mn S'entra en una petita «olla» tancada per una graonada, que es pot superar tant per l'esquerra com

Tuc del Cap de l'Estany de Certascan, des del Sud. (Foto: Josep de Tera)

Pic dels Tres Comtes, des del cim. (Foto: Josep de Tera)

Estany de Certascan i pic de Guerosso, des del cim. (Foto: Josep de Tera)

per la dreta.

Arribats a dalt de la graonada, gairebé al mateix nivell de la Serra de Llurri, s'ha de girar al NO, per tal de remuntar la petita vall que s'obre al davant nostre.

Superant una altra graonada, més curta, s'arriba a l'estany de Punturri.

2 h 55 mn Estany de Punturri (2.320 m).

Lloc d'una bellesa singular i d'una panoràmica extraordinària (veure descripció i fotografia a MUNTANYA n.º 717, pg. 51; i nova fotografia a MUNTANYA n.º 735, pg. 207).

Un alt coll tanca la vall; s'hi ha de pujar guanyant alçada per la nostra esquerra (O), perquè els pendents de la dreta (E) queden exposats al perill de ser escombrats per la caiguda de cornises.

3 h 25 mn S'arriba a dalt de l'esmentat coll, on s'obre una àmplia plataforma.

Des d'aquest lloc, el cim encara no es veu: una petita punta rocallosa que sobresurt al final de la plataforma ens en priva la visió. Aquesta punxa rocallosa és precisament el vèrtex de la petita vall de Punturri, perquè els seus vessants donen a l'esmentada vall, al cercle de Certascan i al de Romedo.

Nosaltres la vorejarem per l'esquerra (vessant de Certascan). Si tota l'estona hem anat amb les ganivetes posades, ara en aquesta flanquejada sobre les verticals pales que cauen sobre l'estany de Certascan, són més necessàries que mai.

Aquesta flanquejada ens deixa en un petit coll, amb vistes ja del cim.

3 h 50 mn Coll a cavall dels cercles de Certascan i de Romedo.

Cal continuar pel fil de la carena.

4 h 05 mn Lloc situat directament sota el cim, on cal deixar els esquís per tal de poder continuar pujant, tot grimpant pels blocs de pedra que constitueixen la part culminant del cim.

4 h 25 mn Tuc de l'Estany de Certascan (2.603 m) (2 h. 30 mn. des de La Canalada).

La davallada fins a La Canalada és un veritable plaer; amples pales per a delectar-s'hi esquiant, tot fent giragoneses, ara llargues, ara curtes, procurant guanyar novament uns metres d'alçada amb la inèrcia, per tal d'allargar el descens. Cal aprofitar-ho bé, perquè, arribats a La Canalada, i segons l'estat de la neu, el descens per la pista pot ser un veritable «calvari», on t'agafa un complex de «pescador» de tant «remar».

(Excursió realitzada en solitari per l'autor el dia 1 d'abril de 1985).

Les agulles històriques, com ho són la Gorra Frigia, el Lloro, la Bola de la Partió, el Cavall Bernat, la Mòmia, etc., sempre han exercit una fascinació especial sobre mi. Entenc, per agulles històriques, les que reuneixen les condicions d'una situació eminent en el massís montserratí, que tenen una silueta reptadora i, en qualsevol cas, que la seva ascensió hagi estat valorada al seu temps com de mèrit sobresortint. És perenne la meva admiració per als protagonistes de les «primeres» a aquells monòlits, una admiració que es fa més palesa encara en repetir ara aquelles vies, sovint amb esforç i dificultat considerables, malgrat la seguretat que ens donen l'experiència passada i els mitjans d'enguany.

El Sentinella, del barranc del Bruc, és una d'aquestes agulles clàssiques. Tot escalador que l'hagi contemplada des del mirador sobre el camí de Sant Joan a Sant Jeroni –visió propera de dalt a baix– o bé de la carretera dels Brucs –visió llunyana, de baix a dalt– n'haurà sentit la crida.

Per això, quan el guia Joan Quintana me'n proposà l'escalada per la via clàssica, entre el Fusell i el Sentinella, vaig estar-hi d'acord tot seguit, malgrat algunes reserves interiors sobre la meua capacitat per a afrontar amb èxit una escalada que és difícil i un xic complicada. A més a més, hi havia una altra consideració, important per a mi, que també m'empenyia a l'intent: era que, la primera ascensió, fou assolida per la cordada Jordi Panyella-Jordi Ferrera. Dos noms gairebé mítics de l'escalada catalana (i, per a mi, molt més reals i pròxims que un mite, perquè el bon amic Pany fou un dels meus iniciadors a l'escalada i, darrera la seva corda, n'he après molt, tot gaudint de grans moments). La proposta d'en Joan Quintana em brindava, doncs, l'oportunitat de retre homenatge al mestre, tot seguint un altre cop les seves petjades i mesurant amb el meu propi esforç l'ardidesa de les seves concepcions.

És amb aquests mateixos sentiments que, el darrer dia de novembre passat, en Joan i jo arribem a peu de via. No hem vist ningú: a dalt de Sant Joan, som sols. Silenci. Un magnífic dia de finals de tardor; fred, però quiet, i sense cap núvol al cel. Ideal per a escalar una via orientada al migjorn.

La primera tirada de corda comença amb un llarg flanqueig completament horitzontal, tot voltant el Fusell. Hi ha pitons de paret i burins que permeten passar-hi sobre estreps. Tot i essent primer de cordada, en Joan progressa ràpidament; arriba al dièdre, entre el Fusell i el Sentinella, i hi puja fins a la

ESCALADA APASSIONADA AL SENTINELLA DEL BARRANC DEL BRUC

Manuel Bultó i Font

primera reunió. Jo no hi estic fet, a la complicada tècnica d'estreps (que, tanmateix, considero benvinguda, perquè sense ella aquesta escalada seria, per a mi, d'una dificultat prohibitiva), i la meua travessa és lenta, no exempta de fatiga, a causa de les inevitables contraccions de braços i a les posicions forçades del cos. En Joan protesta, però jo no puc fer-hi res. Així sí: tinc temps per a

preguntar-me: «Com s'ho van fer, en Pany i en Ferrera, per a superar aquest flanqueig tan llarg, vertical i finíssim, amb la roca llavors verge de ferros i probablement sense estreps?». Per fi, arribo al dièdre, i hi pujo per bones preses, en agradable escalada lliure, fent oposició amb peus i mans, a banda i banda.

La reunió té lloc sobre un bloc

Escalada al Sentinella del Barranc del Bruc. (Foto: J. Quintana.)

encastat entre el Fusell i el Sentinella. Mentre en Joan arrenca cap amunt, per la paret del primer esmentat, jo resto al meu niu d'àligues, amb l'esquena premuda contra el Sentinella, les mans sobre el Fusell, i el buit per ambdós costats. Per l'esquerra, des de Sant Jeroni m'arriba un oreig glaçadet que, sortosament, és compensat per l'escalfor del sol que toca a tota la part dreta del meu cos. S'hi està prou bé. El tros que tinc a sobre meu, d'entrada sembla fàcil; però, després, la paret esdevé vertical —és el segon pas difícil de l'ascensió— i veig el meu guia emprar-s'hi a fons. «Quin tio que era, en pany», el sento cridar; «t'hi deixaré un estrep, perquè això és molt fort». Des de baix estant, a mi no m'ho sembla tant, de difícil. Em sembla distingir-hi algunes preses, i em faig el ferm propòsit de superar-ho tot en lliure, quan arribi el meu torn. «Així», penso, «donaré una sorpresa a en Joan... i a mi mateix». Però, quan hi arribo, em trobo amb una d'aquelles roques que rebutgen l'escalador cap enrera, i on les quatre petites preses que hi ha no serveixen per a res. De fet, és un pas

curt, però molt atlètic. L'amor propi em manté uns moments a la recerca d'alguna cosa més per a superar aquests pocs metres, i sento acostar-se la fatiga muscular; s'esvaeixen el ferm propòsit i les sorpreses. Veig l'estrep a l'abast de la mà, m'hi agafo: un graó..., un altre..., i enganxo l'«express» al mosquetó. Després de recuperar l'estrep, escalo els darrers metres i arribo al minúscul cim del Fusell, amb la cua més aviat entre cames.

Però hem assolit el primer cim. L'estatge és aeri, i de seguida torna el bon humor.

El pas sobre l'espai buit entre el Fusell i el Sentinella no és difícil, però sí que és emocionant i val per tota l'ascensió. És una sensació inoblidable: hom es veu veritablement envoltat de buit. Tanmateix, hi ha bones preses a dreta i esquerra, en ambdues parets verticals.

Des del cim del Sentinella giro l'esguard al meu entorn: des de Sant Jeroni, al nord, fins a la Gorra Frígia, al sud. Quina mar de records, Déu meu, em porta aquest paisatge! El Montgròs,

el Camell, la Roca Plana dels Llamps, els Plecs del Llibre, el Faraó, la roca Ajeguda, vora el coll del Bassal dels Gats. Allí baix, molt lluny, de la masia de la Vinya Nova puja dret el cel un petit fum blanc: algú deu haver-hi encès una flama perfumada amb llenya de serments i de branques d'olivera... El Camí dels Francesos, mig amagat sota la jungla de boixos, teixos i blades. El Rave, deforme i difícil... Deliciosos, irrepitibles records d'escalades, de senzilles excursions, estiu i hivern, any darrera any. Records dels bons companys que eren amb mi, alguns d'ells ja desapareguts, altres vivint a terres llunyanes.

Continuem sols en aquesta part de la muntanya. La quietud és total: ni un so, ni un alè de vent. La natura, conscient que l'hivern és a les portes, absorbeix àvidament, mansament, el darrer sol de tardor. Em vénen a la memòria unes línies de Baudelaire:

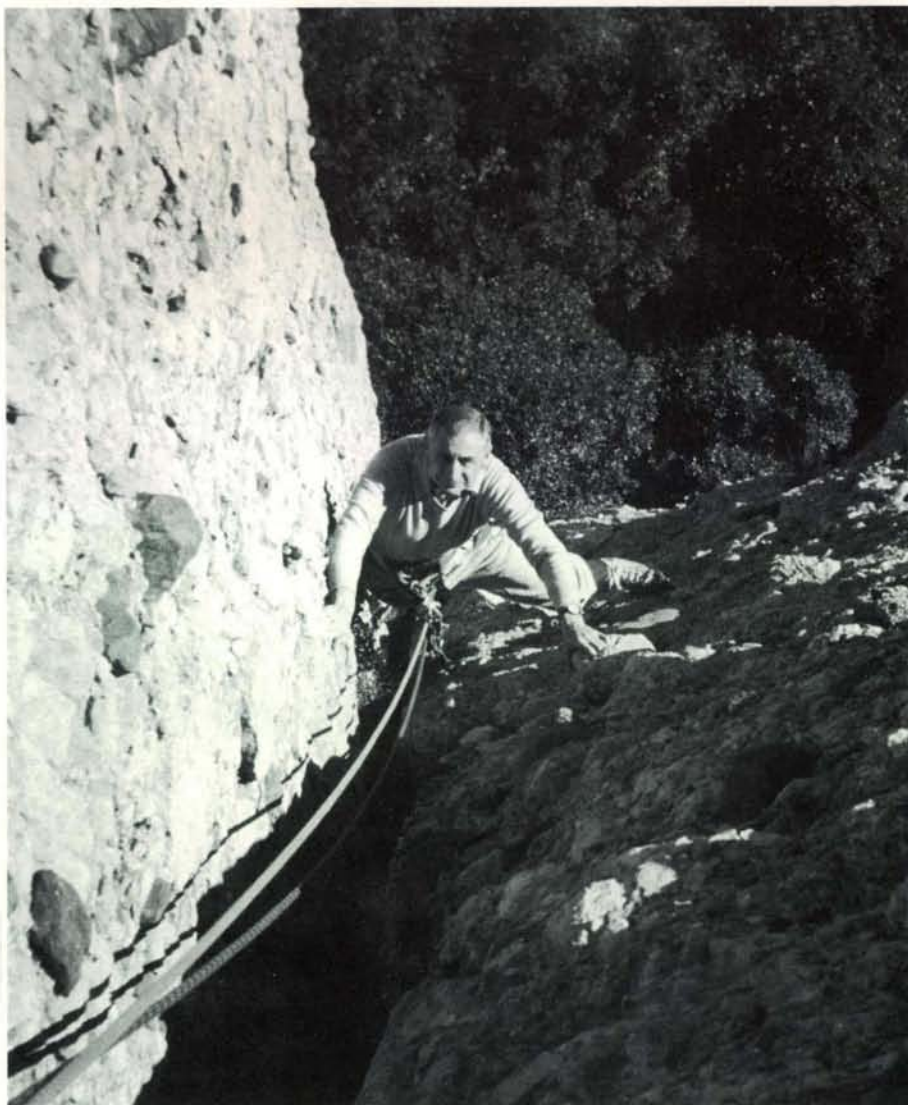
*«Quelle admirable journée!
Le vast parc se pâme
sous l'oeil brûlant du soleil,
comme la jeunesse
sous la domination de l'amour».*

El sommi ha d'acabar. Ens espera el rappel. La instal·lació és excel·lent. Ens despenquem avall, per la paret que mira a la Gorra Frígia: és un rappel llarguíssim, que sembla fet a mida per a les nostres dues cordes que, unides, fan noranta metres, i és també molt bonic, amb un llarg desplom, durant el qual hom gira sobre ell mateix, tot contemplant ara el paisatge ara la paret veïna. En Pany i en Farrera no s'ho devien passar tan bé com nosaltres, baixant a la «Dülfer» i obligats a fer alguna precària reunió intermèdia.

Fem unes cerveses a la terrassa de Sant Joan i, per no perdre el costum, renunciem al funicular i baixem rectes, ràpids, pel costat de la via. Els qui tenen aquest mal costum, saben que el pendent és pronunciat i que no hi ha graons, sinó unes taules inclinades, amb unes travesses, sobre les quals cal posar els peus per no relliscar. Costa de frenar la força de la gravetat que ens llença cap avall, i sempre el mateix moviment brusc, repetitiu: «tac-tac-tac». Tinc seixanta anys i temo que, qualsevol dia, els meus genolls es rebel·liran i diran: «Prou d'aquest suplici!».

Sentim les campanes del monestir. Potser toquen a vespres?. No ho sé. Però aquell so em fa present que, a més a més de la roca, del buit, de l'esforç i del cim, ens trobem en una muntanya sagrada. ¿És que tot seria igual —per a nosaltres, els escaladors, almenys els escaladors d'escola montserratina— si allà baix no hi hagués una Verge i un monestir?. Jo, penso que no!.

Escalada al Sentinella del Barranc del Bruc (Foto: J. Quintana).

EL POEMA «CANIGÓ», UNA EXALTACIÓ DEL PIRINEU

Joaquim Bordons i Serra

Durant els darrers mesos, i obeint a diferents iniciatives, se'ns ha anat recordant que enguany s'escau el centenari de la publicació del poema *Canigó*, de mossèn Cinto Verdaguer. Certament, no han mancat en el que va d'any els actes commemoratius de l'efemèride, ni s'ha oblidat la figura de l'autor, que va gaudir d'una gran popularitat i que fou un dels socis més il·lustres del Centre Excursionista de Catalunya.

Verdaguer va escriure moltes coses més i, entre elles, un altre poema èpic de grans ressonàncies, si bé de tema no català; però no hi ha dubte que, per a les persones sensibilitzades amb el nostre país, i per a tots els excursionistes, *Canigó* té una significació molt especial i unes connotacions que no permeten reduir-lo únicament al seu valor literari i estètic, que ja el fa mereixedor de l'homenatge de tots nosaltres. *Canigó* és un poema admirable per molts conceptes; probablement és l'obra del poeta-excursionista que va despertar les més grans ressonàncies. Se la considera com una de les més inspirades i, probablement, és la més gran epopeia que ha donat la nostra literatura. Sebastià Juan Arbó, un dels grans biògrafs del poeta, va dir de *Canigó*: «Per a mí, la millor de les seves obres, i la que assenyala el punt culminant de la seva brillant carrera...» (...) «la que representa més sincerament l'autor».

Recordem que aquest poema, format per dotze cants i un epíleg, desenvolupa una bella llegenda pirenaica del segle XI, relacionada amb la Reconquesta, i que el marc de l'acció són els dos vessants del Pirineu català, del qual fa una meravellosa descripció, cosa que el converteix a la vegada en un poema d'un gran rigor geogràfic. La narració s'enriqueix extraordinàriament, gràcies a

un extensíssim recull de topònims (bellament il·lustrats amb similis, metàfores i altres figures) força desconeguts per alguns lectors, però que resulten suggeridorament familiars per a tots els qui han freqüentat el Pirineu, la muntanya tan íntimament lligada als nostres orígens històrics.

Llegint *Canigó*, forçosament hem de comprendre que Mossèn Cinto fou un excursionista valent i destacat, «*de cap d'ala*», segons Maragall; i que, per tal de preparar aquesta obra, havia d'efectuar nombrosos recorreguts que li permetessin conèixer directament els llocs que es proposava descriure, així com els noms, les llegendes i els costums d'aquelles terres, per tal de deixar-ne constància en l'obra.

Tot preparant-se per ambientar la seva llegenda pirenaica, Verdaguer va recórrer molts llocs del Rosselló i del Conflent, del Vallespir, el Ripollès i la Cerdanya,

«...i la tempesta el torb, l'odi i la guerra / al Canigó no el tiraran a terra, / no esbrancaran l'altívol Pirineu.»

«...declina el carro d'or a la Bullosa, / en prat esmeragdi rúbrica hermosa, ...» (Foto: Joaquim Bordons).

«...l'aturonada Costabona enrera, / que solda el Canigó a la cordillera...». (Foto: Joaquim Bordonas)

«¿Per què t'amagues, Camprodon fresquivol,...?». (Foto: Joaquim Bordonas)

«Per la muntanya d'on lo Segre brolla / van a Toses florit i al Pla d'Anyella,...». (Foto: Joaquim Bardonas)

del Berguedà i l'Alt Urgell, del Pallars, la Ribagorça i la Vall d'Aran, així com d'Andorra. La serralada pirenaica fou el seu objectiu global, i dels molts llocs recorreguts, en parla en algun dels seus llibres d'excursions.

Unes estades a la Presta (Vallespir) des del 1879, durant les quals va conèixer el massís del Canigó (al cim del qual va pujar per primer cop aquell mateix any), i la forta impressió que li van produir les ruïnes de Sant Martí, havien de donar-li ocasió d'evocar en ell records de llegendes de la Reconquesta, que els corrents de la Renaixença ja havien avivat, i que havien d'inspirar-lo per al poema que aquells anys estava planejant. Des d'aleshores, i gràcies al nostre poeta, el Canigó esdevé un dels símbols de Catalunya, i el vincle entre els catalans d'un i altre costat del Pirineu.

Si bé el 1873 havia fet una excursió a Prats de Molló, el període d'excursions pirinenques relacionades amb la preparació d'aquest poema sembla que es va estendre pels estius de cinc anys; probablement entre 1878, durant un sojorn a Gombrèn (d'on va pujar a Coma Armada i la serra de Mogrony, i s'entusiasmà amb els paisatges del Pirineu) i 1883, època de les grans travesses del Pallars i de l'ascensió a la Pica d'Estats. Després, escrit el poema *Canigó*, i aclaparat el poeta pels problemes i crisis que van anar minant-li la salut, ja no va continuar la pràctica excursionista, almenys la de certa volada.

Verdaguer va ésser, segons ha estat acceptat, el primer català que va efectuar grans travesses pel Pirineu, del qual va obtenir un bon coneixement. Consta que fou el primer català que va pujar a la Pica d'Estats, el sostre de Catalunya, el 25 d'agost de 1883. També, el 1882, va pujar a la Maladeta o, segons diuen alguns, a l'Aneto. A la Pica d'Estats, hi va pujar pel costat francès, com si vingués del Montcalm, perquè els primers a pujar-hi havien estat els francesos i ho feien des del seu país, des de l'Arieja. Van passar dotze anys abans que cap altre català ho intentés. També es pot dir que Verdaguer fou un dels primers, a casa nostra, que es va referir a la Pica amb el seu nom actual.

Recordem que el 25 d'agost de 1983, cent anys després de la seva gesta, aquesta fou commemorada amb una ascensió a la Pica, encapçalada pel president de la Generalitat, senyor Pujol, acompanyat d'altres personalitats i excursionistes, i que es llegí al cim un poema de Miquel Martí i Pol, escrit per

(1) També una Comissió va publicar el llibre «VERDAGUER A LA PICA D'ESTATS. LLIBRE DEL CENTENARI 1883-1983». Barcelona 1985.

enaltir la gesta de Verdaguer ⁽¹⁾.

Fou el mateix any de 1883 quan Verdaguer va efectuar la més llarga travessa pel Pirineu. Tot i les diferències que el temps imposa en els llocs, no és difícil suposar què seria, aleshores, emprendre aquest tipus d'experiències. Podem pensar que tot era molt més natural i verge que no pas ara; però, a la vegada, més solitari i allunyat, i requeria una dosi superior de voluntat per arribar-hi, així com un autèntic esperit d'aventura. Sols un excursionista de bons recursos físics i ferma resolució podia dur a terme aquell seguit de llargues caminades. Cal recordar que, en aquell temps, no es coneixien itineraris, perquè l'excursionisme tot just començava a organitzar-se (el 1876, com tots sabem, s'havia fundat la primera entitat excursionista: l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques); no hi havia guies del Pirineu escrites (les de Cèsar August Torras no van aparèixer fins el 1902); i els sistemes de locomoció per aproximar-se a la serralada eran escassíssims i incòmodes (la línia de tren de Barcelona fins a Ripoll no es va posar en servei fins el 1886).

Un dels meus propòsits, en rememorar ara el centenari de *Canigó*, és el d'acompanyar el poeta en aquella completa excursió, efectuada fa més d'un segle, i de repassar amb ell els llocs que cita i descriu, que coincideixen en gran part amb els del seu poema i, a la vegada, amb molts dels indrets que he recorregut amb més assiduïtat durant les meves excursions. Com és lògic, aquesta coincidència ha contribuït a augmentar el meu interès per l'obra i l'admiració sentida pel nostre poeta.

Verdaguer ens explica amb detalls la memorable excursió en el llibre *Excursió a l'Alt Pallars* ⁽²⁾. Sortint de La Seu d'Urgell, comença per visitar Castellbò, recordant amb prevenció que el poble havia estat contagiats per l'heretgia albigea; i, ascendint per costeruts camins de l'accidentada vall, es dirigeix cap a Albet i Santa Creu; passa a frec de Sant Andreu, abans d'assolir els límits de la serra i arribar, pujant continuament entre pins, avets i bedolls, al Tossal de l'Orri, que ell anomena muntanya de Rubió, i que tan encertadament descriu com un gegant sense cap. Aquest Tossal, tan privilegiadament situat, li permet la contemplació d'una bona part del Pirineu i també del Pre-pirineu, com si els veïes des de l'aire; i del cim estant es pot formar una idea del Pallars: la seva imaginació ja devia adquirir ales per a començar a volar.

D'allí dalt va baixar, pel dret, «com

«Cortinatges de tosca i brodadures, / cascades d'argent fos, en l'aire preses, / garlandes d'eura en rics calats suspeses,...». (Foto: J. Bordons)

rodolant», segons diu ell mateix, cap a Sant Joan de l'Erm: travessa la immensa boscúria, que en alguns indrets li suggereix descomunals batalles de gegants per a sobreviure, i ens parla del famós santuari. Cal pensar que hi va fer nit. I, l'endemà, amb un guia de Romadriu, va baixar al poble per anar a trobar l'emboscats curs del riu de Santa Magdalena que, des d'allí, van anar remuntant per la seva part més feréstega i intransitable, havent de passar-lo d'un costat a l'altre, continuament (com jo recordo haver fet en una de les meves excursions, i com encara cal fer en alguna part del riu), per arribar a la petita ermita de Santa Magdalena. Va continuar riu amunt, cap a les bordes de Civís i arribà a les de Conflent. Ell s'estén en la ponderació dels aïetars i pinedes que anava travessant.

L'endemà, a les sis del matí, puja al cim de Salòria, «aguda i formosa muntanya», que li facilita noves perspectives i una panoràmica del Pirineu més extensa que la de l'Orri, i veu estendre's la serralada des de la Vall d'Aran fins a les muntanyes de Meranges, amb totes les serres andorranes al davant. Com una pedra que s'estimba, baixa a Tor «poble de mala mort»; visita abans un indret andorrà que li deixa un dels records més inesborrables: «una esmeragda en forma de petxina tota plena de perles i de flors: és la vall delitosa de Setúria, ...» que qualifica com la més bonica, de nom i de fet, que ha vist en el Pirineu. Després del racó de món de Tor, recordant la dita d'aquell bisbe que després de visitar Òs i Tor va dir esverat: «si puedo salir de aquí no quiero ni más osos ni más toros», es

«Lo riu de Santa Magdalena, ombrívol, / cap a Occident la Fada ribereja,...». (Foto: Joaquim Bordons)

dirigeix a Norís, d'on pot veure l'alterós Salòria des de la base.

Un dia més tard, anant a trobar el fons de la Vallferrera, surt a Alins i s'encamina a Ainet de Besan, Araós i Tírvia, la destacada vila de les tres vies, tan bellament situada, i contempla Montesclado, enlairat al migdia. Passa pel Forat de Cardós i entra per aquesta vall. Veu la punxeguda silueta del puig de Tabaca, en el centre de l'ampla vall de Ribera de Cardós, i hi admira el bell campanar i l'església romànica; visita Surri, enfilat sobre la vall, i fa nit a Anàs. Veu Bonestarre al davant, i s'aproxima a Estaon i a les bordes de Nibrós i, com si tingués ales, travessa la serra de Campirme per anar a caure a Burgo i continuar, per Llavorre i Escalarre (noms d'evident influència basca) fins entrar a Esterri d'Àneu, on s'atura.

Un altre dia, va remuntant l'alta vall de la Noguera Pallaresa, i passa successivament per Isavarre, Borén, Isil, Alós i, pujant, pujant, després d'un llarg recorregut, arriba a Montgarri; i en el santuari s'ajunta amb francesos i espanyols per cantar els goigs de la Verge en un dia d'aplec. I ens descriu acuradament el santuari on fa nit. Finalment, travessa el Pla de Beret, que separa les aigües de la Garona i la Noguera, i pot contemplar des de l'alçària d'un dels seus extrems la gran panoràmica de la Vall d'Aran, amb l'Aneto al fons.

No hi ha dubte que quan, al *Canigó*, ens porta volant per damunt del Pirineu, el poeta «havia vist» els diferents indrets que va citant i que descriu amb tanta precisió, i sabia molt bé l'aspecte que tenien des de l'aire, per haver-los contemplat atentament des dels

(2) D'aquesta excursió, el Poeta en va donar una conferència al Centre Excursionista, publicada el 1884 a la revista «L'Excursionista».

privilegiats miradors de Rubió, Salòria, Campirme, Pla de Beret i, també, com ja sabem, des del Canigó, la Pica d'Estats i la Maladeta.

La llista de topònims enumerats en el seu poema és impressionant; i més si tenim en compte que, en aquells temps, amb prou feines si eren coneguts. Molts d'ells són descrits amb detalls, fins i tot amb precisió geogràfica; d'altres, n'explica la gènesi, però sempre amb poètica inspiració. Per a Verdaguer no eren noms desconeguts. I quan, des de l'altura del Canigó i passant per Sant Martí, tenint a un costat la Tec i a l'altre la Tet, comença a fer-nos sobrevolar tota la serralada, ens els va esgranant magistralment: Canigó, pla Guillem, collades Verdes, esquerdes de Rojà, Costabona; valls d'Eina i Núria; Camprodon, Ribes i el Freser; coll de Finestrelles, Puigmal i Puig de Segre; Toses, Pla d'Anyella, Tossa d'Alp i Moixeró; Cadí, la Cerdanya i el Segre; Noufonts, Carlit i Meranges; Cadinell i Pedraforca; la Seu d'Urgell, la Valira, Salòria i Setúria; el riu de Santa Magdalena, Sant Joan de l'Erm, Rubió (Tossal de l'Orri) i Pentina; Collegats, Montsent, Bresca i Gerri; Cabdella, Espot i Besiberri; les Nogueres, Boí i els Encantats; Aneto i Maladeta; Vinhamala i Ossau, Puig d'Alba i la Forcanada; la Garona i l'Èssera; les valls d'Aran, de Lys i de Benasc; Viella, Pomeró, Campsaure, Montoliu, Orla i el pla de Beret; la Noguera Pallaresa, Mont Valier, Couflens i Isil; llacs d'Aube i vall d'Arce; Tristaina i Fontargent; valls d'Ordino i d'Incles; coma d'Or, Font Viva, el Carlit i la Bullosa; i torna per la Tet als peus del Canigó.

Més de setanta noms figuren en el Cant del «Pirineu», ple de suggeriments

per a tots els iniciats, i molts més n'apareixen en els cants que el segueixen: en el de «Tallaferro» i en aquells versos més populars i divulgats que s'inclouen també en el Poema: «Muntanyes Regalades», «Noguera i Garona», «La fossa del Gegant», «La creu de Canigó», «Els dos campanars», etc., alguns d'ells d'extraordinària musicalitat.

Sense atrevir-me a comentar la qualitat literària d'aquest poema (cosa que plomes qualificades ja han fet), no crec que en cap altra obra literària, eminentment literària, s'hi esmentin tants detalls toponímics, la grafia dels quals és sorprenentment correcta segons les normes actuals, en una recollida gairebé exhaustiva i amb inspirades descripcions de molts d'ells. Meñéndez y Pelayo va dir que *Canigó* era més interessant que *l'Atlàntida* i tenia més harmonia: «*Aquella Maladeta és un tros de poesia científica tallada en roca i veritablement colossal (...); el Pirineu assoleix formes humanes i titàniques sota el cisell prodigiós de Verdaguer*».

Per als excursionistes, crec que és una obra extraordinàriament inspirada, una mena de vademècum de noms reals, impregnats de poesia, en el qual hi és representat tot el Pirineu. Segons va dir Manuel de Montoliu, el poema *Canigó*, de vegades: «*pot produir la impressió d'una guia rimada, d'una inspirada apoteosi de l'excursionisme...*».

Canigó va tenir gran influència en la restauració de dos grans monestirs pirinencs: la de Santa Maria de Ripoll, iniciada el 1886 pel bisbe Morgades i, sobretot, la de Sant Martí del Canigó, del qual havia dit el poeta que, si Déu li feia la mercè de veure'l reconstruït, seria un dia dels millors de la seva vida. La restauració de Sant Martí fou iniciada

per l'anomenat «bisbe dels catalans», Juli de Carsalade du Pont, fortament impressionat per les lloances que n'havia fet Verdaguer, per la lectura del seu poema i després d'haver parlat amb el poeta el 1895. Heus ací què va escriure de Carsalade, després de l'entrevista amb Verdaguer: «*Mentre mossèn Jacint Verdaguer em contava com havia estat inspirat a escriure el poema CANIGÓ i em descrivia la meravellosa muntanya, les ruïnes, la torre gegantina del campanar encara dreta, una atracció misteriosa em va lligar irresistiblement a la poètica muntanya i a les seves ruïnes...*».

Així que fou nomenat bisbe de Perpinyà, uns cinc anys més tard, va escriure una carta pastoral per tal d'invitar els catalans dels dos vessants del Pirineu a ajudar-lo a la restauració de Sant Martí. Heus-ne tot seguit uns fragments emocionats: «*... Havia estat per sempre que el comte Guifré i el seu germà, el gran abat Oliba, havien audaçment aixecat una església damunt aquest contrafort del Canigó. És per sempre que ells havien fet venir els fills de sant Benet sobre aquesta muntanya famosa, que és com el cor de Catalunya. Ells volien que, des d'allí, una pregària pugés nit i dia cap al cel*». Aquesta crida vibrant, llançada a principis de 1902, tingué una acollida entusiasta. I quan, pel novembre del mateix any, organitzà el Jocs Florals (que no es pogueren celebrar a Barcelona per motius polítics), una multitud de més de 2.000 persones, vingudes dels dos costats del Pirineu, acompanyà monsenyor de Carsalade fins l'abadia de Sant Martí del Canigó, per a prendre'n possessió. Els treballs de restauració, gran tasca de la seva vida, van començar el 1903. El 1952, el pare Bernard de Chabannes es féu càrrec de les ruïnes que de Carsalade no havia tingut temps de restaurar i, amb una migrada ajuda, va continuar l'obra.

El poema *Canigó* ha estat traduït a altres llengües (italià, castellà i francès) i se n'han fet nombroses edicions. Fou escenificat per Josep Carner i musicat per Jaume Pahissa. Sobre el text de Carner, el pare Massana en va compondre una òpera, el 1934, que va ésser estrenada el 1953, al Teatre del Liceu.

Com és comprensible, els més inspirats versos de *Canigó* han estat repetits i recordats fragmentàriament a diferents publicacions, i gravats en pedra a diversos indrets de Catalunya. Em limitaré a citar-ne un exemple: al congost de Collegats, els «Amics de la Muntanya», de Tremp, van inaugurar un símbol escultòric recordant els versos de *Canigó* dedicats a l'Argenteria.

Cap català, i més si és excursionista, no pot quedar indiferent davant d'aquesta obra.

L'ESCALADA LLIURE I LA CONVENCIO INTERNACIONAL A MONTSERRAT

Castell de Montjuïc. Jornada de clausura de la Convenció. (Foto: Alfred Montserrat).

Josep Abril

D'uns anys ençà, un nou esport apareix amb gran força en el vell món alpinístic: l'escalada lliure, o esportiva, com li vulgueu dir. Lliure, perquè (potser) té la norma fonamental de progressar sense cap mitjà que no siguin els propis; és a dir: peus i mans, i res d'ajudar-se amb claus o estreps, o qualsevol estri que no sigui la paret mateixa.

L'individu es diverteix en l'escalada per ella sola, en la dificultat per la dificultat, en la cabriola per la cabriola. Aquí, l'objectiu ja no és assolir un cim o una agulla, sinó divertir-se a la paret, prescindint d'arribar o no arribar a dalt. Aquests punts de vista, que difereixen evidentment de l'escalada clàssica que s'ha practicat sempre en l'alpinisme, fan que l'escalada lliure se n'hagi anat separant progressivament, i que avui vagin totes dues per camins ben diferents.

Això va provocar, com era de preveure, fortes controvèrsies, sobretot en els seus inicis, les quals avui encara no s'han acabat. Però crec que, si mirem cada pràctica des del seu estricte punt de vista, cal deixar que cadascú es diverteixi a la seva manera.

Si trobem en l'alpinisme una gran dosi d'aventura (jo diria que tant d'aventura i de risc, com d'esport), en l'escalada lliure és l'esport en tota la seva força que, fonamentalment, hi apareix. El risc hi és controlat al màxim, ja que es col·loquen punts d'assegurança a la paret, on l'escalador passarà la corda, però que no farà servir per

agafar-s'hi. Un costum habitual és equipar de primer les vies, buscant bons punts d'assegurança, i començant per dalt; és a dir, degudament assegurats.

Aquestes condicions òptimes de control del risc, fan que el nivell tècnic de l'escalador (qui, a més, no ha d'anar amb cap pes a l'esquena), sigui cada cop més alt, i més alta l'exigència de perfeccionament, tant la tècnica com la física. És un esport que, per als qui s'hi dediquen seriosament, requereix un gran esforç d'entrenament, de gimnàstica, control del règim de vida, dietètica; és, com alguns d'ells diuen: «l'atletisme vertical». Per això, veiem aquests nois a qui agrada de lluir els múscles i vestir-se amb coloraines, i apassionar-se per l'esport que els exigeix grans dosis de voluntat i dedicació. L'aparició de murs artificials i, darrerament, de la competició, l'acaba d'allunyar de la branca inicial d'on va néixer.

Tot això possibilita la pràctica d'aquest esport prop de casa. On hi ha una paret o unes pedres per a escalar, ja s'ho val; això fa que joves pertanyents a grups socials als quals la pràctica de l'alpinisme els és difícil per les despeses que comporten els desplaçaments, s'hi dediquin, i que es formin també grups altament conflictius, procedents dels barris perifèrics de les grans ciutats, els quals, desgraciadament, donen de vegades, una imatge deformada de la que hauria de tenir aquest esport.

Si agafem algunes de les més prestigioses revistes mundials dedicades a la muntanya, com «Vertical», «Alp», «La Montagne Magazine», etc., veurem que una gran part de les seves pàgines i portades estan dedicades a l'escalada esportiva. Crec que el CENTRE no podia quedar al marge d'aquest corrent mundial que apareix cada vegada amb més força, i que havíem d'aprofitar la invitació que se'ns va fer d'organitzar una trobada internacional d'escaladors «free». A més, tenim a casa nostra un dels massissos considerats com un paradís per a la pràctica d'aquest esport: Montserrat.

També seria important per als nostres escaladors, i per als seguidors d'aquest esport, tenir contacte a casa amb alguns dels millors atletes estrangers —que, tant per la tècnica, com pel tarannà, donessin la talla d'allò que pot ser aquest esport pres seriosament. Era un repte, per al CENTRE, de començar a interessar-s'hi de debò...

I així va néixer el projecte de la Convenció Internacional d'Escalada Esportiva.

S'hi varen invitar, i hi varen venir, alguns dels millors especialistes europeus. Cal citar Eric Escofier, Didier Raboutou, Laurent Jacob, Fabrice Guillot, Jackie Godoff, Philippe Steulet, els quals, en aquest moment, són entre l'élite dels escaladors «free». Les publicacions estrangeres més prestigioses com «Alp» (Itàlia), «La Montagne Magazine» i «Vertical» (França), «La Montagne» del CAF, ens enviaren redactors i fotògrafs, i també hi vingueren les dues publicacions especialitzades a casa nostra, les «Extrem» i «Desnivel».

S'aplegaren a Montserrat uns centenars d'escaladors provinents, a més de tot Catalunya i de l'Estat espanyol, de França, Suïssa, Alemanya, Itàlia, Iugoslàvia, etc.

Uns 170 joves s'inscriviren i participaren «oficialment» a la Convenció, si bé també un gran nombre es mogué al voltant d'aquesta, d'una manera espontània i lliure. L'escalador «free» és un individu que, en general, va molt a la seva: és poc amic d'inscripcions i clubs, i és difícil de fer-lo participar econòmicament en alguna activitat col·lectiva. Aleshores cal plantejar aquestes trobades amb criteris diferents d'allò que pot ser una

trobada d'alpinistes, aquelles a què estem acostumats. Al meu parer, s'ha d'enfocar la qüestió econòmica d'una forma decididament comercial. És evident que, si ara ho tornéssim a fer, ho plantejariem d'una altra manera, i no tindriem els errors que, per força, s'hi havien de produir la primera vegada; però, penso que l'experiència ha estat, en conjunt, força positiva.

Hi vam poder veure unes pel·lícules excel·lents, com *Le temps des performances*, portada per l'Eric Escofier, *Rock en Bloc*, per en Jackie Godoff, i *La vie dans l'air*, per en Laurent Jacob. També hi vam tenir intercanvis sobre la situació de l'escalada esportiva en diversos països participants en la Convenció, i una interessant sessió sobre els problemes mèdics específics de l'escalada. El gran problema d'aquest esport (que són les lesions dels dits de les mans), va ser àmpliament tractat per una metgessa francesa, especialitzada en aquest tema. I es va fer també una enquesta a tots els escaladors, la qual publicarem al seu dia en aquesta revista.

Deia, al principi, que l'escalada lliure es practica tenint uns punts d'assegurança que, prèviament, han estat col·locats a les vies. Això va representar que, abans d'aquesta reunió, es van haver d'equipar un centenar de vies amb els materials més moderns i més eficaços de què disposem actualment. Fou una important tasca de preparació i equipament, feta per un grup que va treballar de valent amb la màquina perforadora, especialment adquirida per a aquesta feina. Aquesta serà la feina que també quedarà de la Convenció. Unes vies equipades modernament per a tots els escaladors que freqüenten la muntanya de Montserrat.

Ara, però, cal preguntar-se sobre el futur. Què cal fer?

Aquest esport i el seu entorn evolucionen ràpidament. ¿És que l'escalada lliure se separarà definitivament de l'àmbit alpinístic on encara (en part) es mou, i, també, de la Federació? On això ha passat, ¿és per què no s'hi ha pres l'interès que calia, o per què no se'ls ha acollit quan calia fer-ho?

Al CENTRE, on hi ha joves molt interessats en aquest tipus d'escalada, i que en tenen un alt nivell tècnic, procurarem ocupar-nos d'aquest esport començant amb uns curssets d'iniciació. Perquè crec que no hem de quedar al marge, ni ser espectadors passius, d'un esport que bufa amb tanta força.

La feble llum de l'albada penetra per l'entrada de la petita cova on havíem passat la nit. Abandonem els nostres sacs de dormir i sortim a l'exterior. A l'horitzó s'endevina el naixement d'un nou dia. Als nostres peus, 400 metres més avall, encara envaït per una impenetrable obscuritat, podem intuir la presència de quelcom majestuós i, a la vegada, impressionant.

Els minuts passen i el sol sembla decidit a guanyar la seva diària batalla amb la foscor: lluita al darrera de les altes muntanyes, i hi resorgeix amb renovada força. A poc a poc, la foscor de la nit ja declina, si bé encara s'estén als nostres peus. Es va esvaïnt i, en pocs minuts, comprenem la raó de ser del l'ancestral culte a l'astre rei d'infinat de civilitzacions (i, molt especialment, de les que han habitat en aquesta àrea) i la influència de la qual encara es deixa sentir entre els seus habitants actuals.

Els tres dies de recorregut a peu, des del quilòmetre 88 de la ruta del ferrocarril de Cuzco a Quillabamba fins ací, es veuen recompensats per la contemplació d'aquest esplèndid panorama: el major descobriment arqueològic del segle XX, el **Machu Pichu**.

Mentre baixem cap a les ruïnes, per un moment ens passa pel cap la idea de quines havien de ser les primeres impressions experimentades pels primers exploradors a principis del nostre segle, i com devia ser l'inici d'un dia qualsevol, en aquesta ciutat, fa uns 500 anys, quan l'activitat humana s'iniciava en reflectir-se els primers raigs de sol en els discs d'or que es trobaven penjats a les torres més altes.

L'any 1911, el senador nord-americà Hiram Bingham anava per la vall del riu Urubamba, a la recerca de les antigues ruïnes inques. El seu afany explorador l'havia portat, a primers del segle XX, a recórrer les empremtes deixades per Simón Bolívar, des de Veneçuela fins a Colòmbia. Més tard, l'any 1908, va seguir l'antic camí comercial espanyol, entre Buenos Aires i Lima. El 1911, la Universitat de Yale va recolzar una nova expedició seva a la serralada andina.

Sortí de Nova York el juny d'aquell mateix any. I, després d'acomplir alguns tràmits a Lima, el grup expedicionari es va dirigir cap a la vall del riu Urubamba o Vilcanota. Després de trobar Ollantaytambo y Torontoy a la planúria de Mandor Pampa, els exploradors van contactar amb un dels pocs habitants d'aquelles solitàries latituds, Melchor Arteaga, qui els va informar de les ruïnes que cobrien la vessant del Machu Pichu. (Encara que la denominació s'ha traduït del quechua com a Pic Vell,

LA CIUTAT PERDUDA

75e aniversari del descobriment de Machu Pichu

Alfred Montserrat i Nebot

Vista general de les edificacions. (Foto: Alfred Montserrat)

Terrasses de cultiu (Foto: Alfred Montserrat)

aquest terme no ha estat adoptat per tots els experts).

Els gairebé 1.000 metres de desnivell que separen el fons de la vall de la suposada capital perduda dels últims inques (així com el cansament) van impedir que la totalitat dels expedicionaris hi poguessin arribar. Només Bingham, Arteaga i el sargent Carrasco, oficial d'enllaç de l'expedició, van decidir de fer la penosa ascensió a través de l'espessa selva de la zona. Van veure recompensats els esforços en

arribar a la planúria on s'aixecava l'antiga ciutat.

La importància del descobriment hi motivà una nova expedició l'any següent, recolzada per la Universitat de Yale i la National Geographic Society, amb el fi d'estudiar profundament aquelles runes. Però malgrat els nombrosos estudis realitzats en aquesta àrea des que foren descobertes, i de les nombroses hipòtesis exposades, es pot dir

que, encara avui, no es té una clara idea de l'origen i el motiu de l'existència d'aquesta ciutat.

Construïda, segurament, algunes dècenes d'anys abans de la conquesta de l'imperi inca per Pizarro, es creu que podria haver estat el refugi dels últims inques o també de les *acclas* (verges dedicades a Inti, el déu del Sol), per la gran quantitat d'esquelets de dona que s'han trobat a les tombes. Altres autors, no obstant, consideren aquestes edificacions com una fortalesa situada en un lloc estratègic (ja que la ciutat no és visible des del fons de la vall), per preservar l'imperi inca dels atacs de les tribus amazòniques.

Alguns autors han intentat realitzar una divisió de les àrees edificades de la ciutat, i els han donat diferents noms. Així, ens trobem amb el «Barri dels agricultors», amb les seves cultivades terrasses, el de les «Presons», on encara es pot penetrar a les reduïdes cel·les subterrànies, el «Mirador», la «Tomba reial» excavada al centre de la ciutat, el «Temple de les tres finestres» i, especialment, cal destacar el «Intihuatana», un monòlit tallat d'una sola peça, utilitzat com a calendari solar, amb els vèrtexs perfectament orientats cap als quatre punts cardinals.

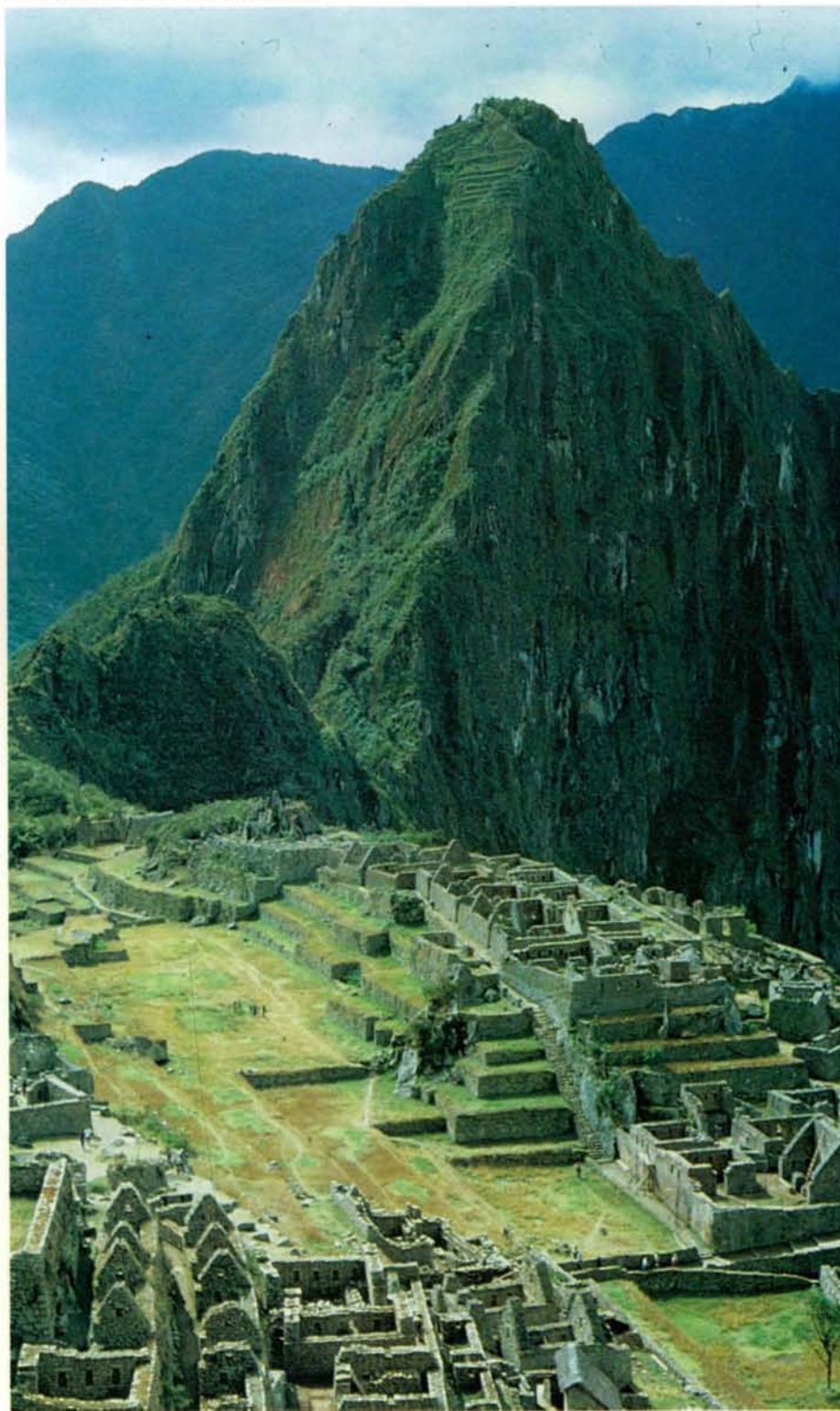
Els diferents grups d'edificacions de Machu Pichu es troben separats per amplis espais oberts, suposadament utilitzats com a escenari de les concentracions humanes, tant de les polítiques com de les religioses.

Després del nostre recorregut per la zona, i durant el descens, des del «Barri dels agricultors» fins al «Temple de les tres finestres» hem tingut ocasió d'observar la depurada distribució dels petits canals utilitzats per a recollir l'aigua de pluja, posteriorment emmagatzemada en cisternes.

En un extrem de la ciutat, un serpentejant i redreçat camí puja fins al Huayna Pichu. Sembla com si les escenes d'*Aguirre, la cólera de Dios* (la cèlebre pel·lícula d'Herzog) cobressin vida. Des del cim, la vista és magnífica, encara que la duresa de l'ascensió redueix el nombre de gent que hi puja.

La tranquil·litat de l'ambient, només torbada fins ara per la suau i llunyana remor de les torrencials aigües del riu Urubamba (que corre 1.000 metres més avall), es veu trencada pel xiulet del «tren de los turistas», que ve de Cuzco. Dins d'uns minuts, una gran part de l'encant d'aquests paratges haurà desaparegut, devorat per un eixam de persones que, la única cosa que desitgen és arxivar, en unes mil·lèsimes de segon, a les seves càmeres fotogràfiques, allò que l'home va construir durant dècenes (o centenars) d'anys, que la Naturalesa va guardar fins l'any 1911.

El Huayna Pichu (Foto: Alfred Montserrat)

AVENTURA A LA TOFANA DI ROZES

Manuel Bultó i Font

«Via ferrata» Marino Bianchi, al Cristallo di Mezzo, 3.154 m (Foto: Joan Quintana).

Unes vacances a les Dolomites presenten un atractiu múltiple: el d'escalar en un paradís de l'escalada sobre roca; el d'admirar un paisatge únic, ratllant amb el surrealístic en certs indrets; i el de viure en una interessant regió que és confluència del llatí i del germànic, de dues cultures i dues llengües.

Encara que no directament vinculat a l'objectiu principal del nostre viatge –l'escalada– el darrer punt esmentat, l'històrico-cultural, és també important, perquè completa el fruit d'unes vacances, essent com és el Tirol un país intensament viscut i civilitzat, un país ple d'història –contràriament a d'altres sistemes muntanyencs que són quasi desèrtics o semisalvatges–, en el qual el viatger té ocasió d'integrar-se, mitjançant un discret esforç d'informació, sobre els esdeveniments històrics que originaren els diferents estils arquitectònics que hom pot contemplar, les diferents parles que hom hi sent, la diferent aparença dels habitants, tant en el físic com en el vestir, diferències sovint separades tan sols per una petita vall, un llac o un parell de revolts de la carretera. Amb altres paraules, penso que, a les Dolomites i a través dels aspectes esmentats, tenim l'oportunitat d'implicar-nos al terreny de joc, on es desenvolupen les nostres activitats, més intensament que en altres llocs. Així, també trobarem l'estada encara més rica. A les llibreries de les poblacions hi ha nombroses obres que expliquen la història i l'art del país.

Al sud del pas del Brennero (*Brennerpass*) i de la vall Pusteria (*Pusterthal*), el Tirol italià (*Süd Tirol*) es troba a l'eix nord-sud de les grans invasions històriques de l'Europa Central. Des del segle XIV fins a l'any 1919, una gran part de la regió pertanyé directament o indirectament a Àustria, inclosa Trento, una ciutat de caràcter netament italià. Però aquell any, al final de la primera guerra mundial, i com a conseqüència del Tractat de Versalles, hi hagué una transformació radical en la situació geopolítica de les contrades dolomítiques. Itàlia no solament s'annexionà territoris d'Àustria que eren de condició genuïnament italiana, sinó d'altres que, també genuïnament (en la meua opinió) eran austríacs, tal com l'esmentat *Pusterthal* (Val Pusteria), el *Vintschagau* (Val Venosta), el *Hohlensteinthal* (Val di Landro), el *Sextenthal* (Val di Sesto), etc., i ciutats com *Bozen* (Bolzano), *Toblach* (Dobbiaco) o *Innichen* (San Candido). De fet, els nous límits fronterers atorgaren premeditadament (pacte secret de

Escalada efectuada pel guia Joan Quintana i Paredes amb Manuel Bultó i Font, els dies 6 i 7 de setembre del 1985.

Londres, 1915) a Itàlia tota la vessant d'aigües adriàtica –importantíssima font d'energia hidroelèctrica– prescindint de la naturalesa i dels sentiments de les gents que habitaven els territoris afectats. Llurs drets d'autodeterminació foren menyspreats per les potències que aleshores governaven Europa.

Més recentement, l'any 1945, al final de la segona guerra mundial, arribà a Itàlia el torn d'ésser també ella atropellada pels més forts, ja que li robaren (crec que el mot és adient), en profit de Iugoslàvia, tota la península d'Istria que, com una proa de vaixell, s'endisa a l'Adriàtic, els Alps Julis, és a dir la part més oriental de les Dolomites –les que immortalitzà amb la seva ploma llur pioner i descobridor, Julius Kugy– i la ciutat-port de Fiume, l'antiga Tarsàtica dels romans, que ara porta el nom bàrbar de *Rijeka*.

Novament, les gran potències mundials, tan primmirades amb l'autodeterminació dels pobles en certs continents, passaren altre cop per sobre en aquesta ocasió.

Resulta, doncs, inevitable que la frontera lingüística no sigui coincident amb les actuals fronteres polítiques. La frontera lingüística (italià-alemany) en aquesta part de les Dolomites segueix aproximadament una línia sinuosa que d'O a E i, partint del massís de l'Ortler, passa pel Sud de Bolzano (*Bozen*), i continua per Nova Levante (*Welschenofen*), la Val Gardena (*Grödnertal*), Cortina d'Ampezzo, Misurina, fins al coll del Monte Croce (*Kreuzbergpass*), ja vora d'Àustria.

Cal afegir-hi, a més, una tercera parla, el lladí, de soca llatina, que es conserva ben viva a l'esmentada Val Gardena, una vall orientada en sentit est-oest, habitada per un petit poble de pell fosca i pell negra, d'una raça alhora diferent de la italiana i la teutònica. Els lladins són celebrats per llur habilitat a treballar la fusta i com a excel·lents guies de muntanya.

Naturalment, els límits lingüístics no són absolutament nítids, i les valls i les ciutats són permeables a les influències de banda i banda. El viatger té la impressió que, el fet del bilingüisme, és respectat arreu, tant per les autoritats italianes com per les gents en general; i que, malgrat les enyorances i els records dolorosos, ha prevalgut el sentit de la convivència social, tal com calia esperar de dos pobles vells i intel·ligents. I és que la història, a les Dolomites, és vella de gairebé vint segles. L'enderroc de l'Imperi Romà prengué la forma d'invasions de pobles germànics i de «bàrbars» que penetraren a la Península pels passos dels Alps; invasions que es repetiren posteriorment per l'obsessió del sud que tingué la dinastia alemanya dels Hohenstaufen. La dominació

austríaca, amb la casa dels Habsburg, fou el darrer capítol de la presència germànica. «*El tudesc ha estat el nostre enemic secular*», diuen, somrient, els italians. «*Itàlia és un jardí encantat, l'atractiu del qual no podem resistir*», deuen pensar els germànics. I, efectivament, avui el Tirol també és ple d'alemanys i d'austríacs pacífics, ben educats, que són rebuts amablement per tot arreu. Malgrat els torts dels polítics de tots els temps, qualsevol que sigui la raça que pobla una contrada, la cortesia sembla allí ésser llei i, sigui qui sigui el viatger, s'hi troba invariablement a gust. La pau finalment hi ha triomfat, malgrat això que relatem a les línies següents.

L'avant darrer capítol de la història de les Dolomites tingué lloc entre 1915 i 1919, sota la forma de guerra, malauradament. Cal fer un esment especial d'aquella guerra perquè hi tingué uns peculiars trets distintius: una guerra eminentment esportiva, amb una gran importància de la iniciativa individual o dels petits grups, en la qual s'enfrontaren potser els millors regiments de muntanya del món: els «*Alpini*» italians, amb la ploma negra al capell, i els elegants «*Kaiserjäger*» austríacs, d'uniforme blanc. Guerra tanmateix duríssima, on, a més a més dels estralls de les armes, s'hi afegien l'esforç físic, la tècnica alpina i el fred implacable dels llargs hiverns a l'alta muntanya. Des del refugi Lorenzi, hom resta esfereït en veure, encara més amunt, a les crestes del Cristallo i del Cristallino d'Ampezzo, els forats negres de les galeries excavades a cop de pic per a les màquines automàtiques i els canons lleugers que foren pujats fins allà dalt, i els hi mantingueren durant dos anys. Els comunicats de determinades accions guerreres sovint acabaven dient, per exemple: «... quatre homes ferits, un de mort, dos de precipitats». D'altres moriren fulminats pel llamp; i les víctimes de geladures foren innombrables.

La Marmolada, les Tofanes, la Croda Rossa d'Ampezzo, el Monte Piana, les tres Cimes di Lavaredo i altres noms familiars del terreny de joc de l'alpinisme dolomític foren tots ells teatre de fets bèl·lico-esportius, en els que la imaginació i l'ardidesa individuals brillaren repetidament. Així, quan hom passa per la «Forcella di Fontananegra», entre la Tofana di Rozes i la Tofana di Mezzo, cal recordar que allí caigué, colpit mortalment per una bala al cap, el general Cantore, quan es trobava en primeríssima línia de foc, colze a colze amb els seus «*Alpini*»; tal com, quan seguim el camí per sota del Paterno, hem de pensar en la gesta del famós guia Sepp Innerkofler –el fundador de la dinastia que porta aquest nom–, colpit a mort i precipitat des d'una de les

arestes quan, a punta d'alba, menava un cop de mà ardit contra una aèria posició italiana. En aquella guerra, la muntanya no fou com un teló de fons o un testimoni mut de la lluita, sinó més aviat com un tercer i prepotent protagonista, que dictava la seva llei implacable a ambdós adversaris.

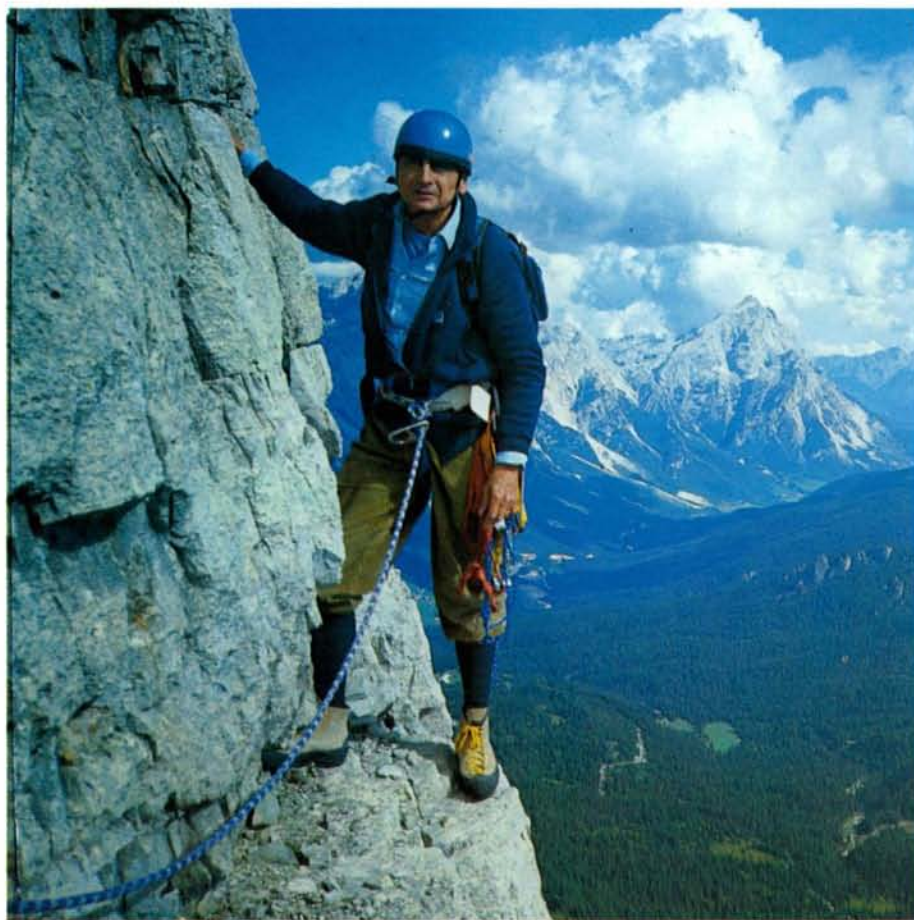
Però fou nogensmenys una «guerra neta». Els homes vestien llurs uniformes i lluitaven i morien mirant-se a la cara, com a valents que eren. Els aleshores ja nombrosos refugis de muntanya foren tàcitament respectats en general. Sens dubte, tots dos exèrcits, formats com eren de gent muntanyenca, consideraven els refugis com un necessari patrimoni comú que calia conservar, qualsevol que fossin els colors que flamegessin sobre les teulades. A la població civil, li foren estalviades les violències de la guerra. Les treves de Nadal i del divendres sant invariablement foren respectades, i els presoners reberen sempre un tracte digne, qualsevol que fos l'exèrcit responsable de llur captiveri. Llavors, Europa encara era cristiana.

Però cal entrar-hi ja, a la nostra aventura. El propòsit del guia Joan Quintana i el meu propi era concret: fer-ne tres, de les escalades clàssiques d'aquella part de les Dolomites. Concretament, la cara sud de la Tofana di Rozes (3.225 m) per la via de l'amfiteatre (D), el Sasso delle Nove (2.968 m) per la directa Messner (MD inf.) i la Cima Grande di Lavaredo (2.999 m) per l'aresta N-E, via Dibona-Stübler (D).

El dia següent a la nostra arribada, per tal de desenbalbir-nos després de 18 hores seguides de viatge en cotxe, pugem en telecabina fins al refugi Lorenzi (2.950 m) i, voltats d'una boira intermitent, fem còmodament en menys de dues hores, anada i tornada, la «*via ferrata*» Marino Bianchi al Cristallo di Mezzo (3.154 m). Com el nom indica, les «*vie ferrate*» són itineraris d'escalada de dificultat baixa o mitjana, preparats amb ferros, cables fixos i àdhuc alguna escala per a fer-los així assequibles als no escaladors, pràcticament sense cap risc. Han estat molt discutides, tenen partidaris i detractors i n'hi ha moltes, a les Dolomites: potser massa. No és aquest el lloc d'emetre un judici sobre elles, però jo, que ja tinc seixanta anys, mentre progresso tranquil·lament sense corda per les crestes i les xemeneies del Cristallo no puc evitar de pensar que aquestes «*vie ferrate*» perllongaran apreciablement les meves possibilitats de continuar una certa forma d'alpinisme.

Un altre cop al refugi Lorenzi, constatem que el baròmetre ha continuat pujant, i decidim atacar, l'endemà, la Tofana di Rozes.

La rosada paret sud d'aquesta Tofana,

amb 848 m de desnivell entre l'atac i el cim, és una de les més altes de totes les Dolomites (potser superada, només, per les parets de la Civetta i la Marmolada), encara que des de prop no ho sembli tant, car la seva amplitud minva l'efecte de l'alçada real. Pensem pujar-hi per la via clàssica Dimai-Eötvös, o via de l'amfiteatre, escalada per primera vegada, el 1901, pel célebre guia Angelo Dimai, acompanyant les dues joves baronesses von Eötvös, i amb els guies Siorpaes i Verzi.

Després d'un bon esmorzar al refugi Dibona, i d'una hora de pujada per amables corriols, arribem al punt d'atac, al qual no hi figura cap marca o senyal. El dia és fresc i esplèndid. En Joan i jo ens acomiadem de la meua muller, Esperança, i del gos Struppi; ells dos faran la pròpia excursió fins al Castelletto, a l'extrem occidental del massís.

Són quasi les 10 del matí. En Joan està inquiet per l'hora tardana (inquietud que no comparteixo, potser perquè he estat jo, el tocatardà). Però aquesta impuntualitat tindrà les seves conseqüències. Anem calçats amb peus de gat; portem jocs de bi-coins i fissurers, estreps, una corda de 55 m, però no portem cap pitó ni martell. Ens agrada l'ecologia..., i no ens agrada portar pes.

És la meua primera experiència

d'escalada dolomítica i, ja d'entrada, em sorprèn la verticalitat de la roca. La sorpresa continuarà amb la diversitat dels passos que anem trobant: plaques, diedres, arestes, xemeneies, fissures...: ací hi ha de tot! De tant en tant, també hi ha petites balmes, a les quals, amb la meua tècnica limitada, no puc evitar de superar atlèticament: és a dir, amb un notable esforç conjunt de cames i braços. De preses, n'hi ha just les suficients, i afortunadament acostumen a ser bones; res de preses rodones: tot és cantallut i afilat, la qual cosa facilita els passos fins. Una altra característica són les cornises, pròpies precisament de la constitució dolomítica de la roca, que, a més a més de procurar excel·lents punts de reunió i assegurança, faciliten els flanqueigs d'exploració a la recerca dels punts febles de la paret. Solament trobem molt de tard en tard algun pitó de paret, cosa curiosa en una via tan coneguda; tampoc no hi ha cap mena de senyalització, i la nostra progressió en una paret tan extensa es basa en l'infal·lible instint muntanyenc d'en Joan.

Creuem obliquament el grandióss amfiteatre per la seva part inferior, i resto un altre cop impressionat per les grandioses proporcions de l'entorn que ens envolta. Després d'un parell de llargs de corda fem, més amunt, una llarguíssima travessada cap a l'esquerra, seguint una cornisa molt aèria, però fàcil;

pugem una mica més i ens situem a la plataforma superior d'un gran pilastre. Ací ens espera una paret rogenca, rigorosament vertical, sense cap via aparent, malgrat els nostres desplaçaments a dreta i esquerra tractant de descobrir-hi res de practicable. Distingim finalment un pitó a uns 6 o 7 metres per damunt nostre. No es pot fer res més que grimpar per allí.

—Aquest és el pas clau de la paret —em diu en Joan.

Veig com puja, amb els peus fent pressió sobre la roca, i em sembla sentir la seva respiració accelerada per l'esforç.

—Això és molt fort; et deixaré un estrep en aquest pitó —em crida.

I continua progressant lentament, obstinadament, fins que minva la verticalitat de la paret, desapareix de la meua vista i la corda s'atura quan sols hi resten uns pocs metres. Uns febles crits des de l'altura m'indiquen que ja ha d'haver arribat en un punt de reunió i que ara és el meu torn. «Si per ací passaren les dues joves baronesses, també hi passaré jo», penso. Però em sento sol i un xic fatigat.

Arrenco amunt i, ja d'entrada, em trobo amb un nivell de dificultats que, per a mi, és extrem. Avanço molt lentament, malgrat emprar-hi tota la meua energia; arribo a l'estrep que em permet de guanyar un parell de metres més, però em trobo que, pel meu excés de confiança, m'he descuidat de fixar un *express* en el meu *baudrier*; no puc, doncs, aprofitar el pitó per a penjar-m'hi i tenir un descans, vital en aquell moment. No em veig amb cor de recuperar l'estrep; ja fatigadíssim, continuo cap amunt. Hi ha un petit extra-plom. Veig, per fi, una presa digna d'aquest nom, i, amb una maniobra encertada, aconsegueixo posar un peu sobre d'ella, amb la cama en flexió.

En el moment de fer l'extensió per tal de pujar el cos, cedeix la presa i me'n vaig avall, de caiguda lliure. Triga, la retenció de la corda; i, quan es produeix, l'estrebada és bastant forta. Centenars de metres per sota dels meus peus, veig el verd pasturatge de l'Alpe di Rozes.

Resto penjant a tres o quatre pams de la paret, i una mica desplaçat cap a la dreta del camí fet a la pujada. M'agafo a la roca i la flanquejo encara una mica més a la dreta, on veig que hi ha lloc per a posar-hi tots dos peus i descansar.

Durant uns minuts, em limito a respirar profundament. Des de dalt m'arriben confuses algunes paraules d'en Joan, però m'abstinc de respondre-hi perquè sé que la distància i el vent impediran que li arribin les meves paraules. Sóc conscient que la meua situació és crítica: he perdut una part del desnivell

que amb tant d'esforç havia guanyat; en Joan, poca cosa pot fer per ajudar-me, amb una sola corda i a la distància a què encara estem. El temps va passant. Refuso de mirar el rellotge; sols sóc jo qui m'haig de treure d'aquest parany.

Miro amunt. No s'hi veu cap altre pitó, però considero que la roca sembla menys difícil per ací que per on acabava d'intentar-ho. Decideixo assajar aquest nou camí i tiro amunt, sabent que estic emprant potser les meves darreres energies. Pujo amb ràbia i amb una gran concentració. De cop, m'adono que la corda no és recuperada des de dalt, i ara sí que crido amb totes les meves forces; però no passa res. Guanyo encara un parell de metres amb relativa seguretat, però ja deixant un bon bucle de corda per sota meu. Cap a l'esquerra ha restat l'estrep de trista memòria; més amunt veig la corda enganxada en una fissura —això potser explica la relativa violència del meu «sac»— la sacsejo i s'allibera; torno a cridar, i ara sí que es recupera! Quan sento la tracció en el meu *baudrier* pressiono els peus contra la roca; abaixo els braços, endurits per l'esforç continuat, i em deixo anar cap endarrera.

He encertat el camí: el pas clau ha estat vençut! Durant els darrers metres abans de la reunió, observo que les meves mans van deixant un petit rastre de sang per sobre la roca —com si hi hagués passat un gos espeuat de tant caminar—; efectivament, amb la meua tensió en agafar-me als esmolats cantells de la roca dolomítica, m'he produït unes petites nafres als palmells i als dits. «No cal preocupar-se per això», em dic.

En arribar al costat d'en Joan, aquest em retreu, justificadament, la meua lentitud i la quantitat de temps perdut; però s'adona de quelcom, en el meu aspecte, que el fa canviar instantàniament d'actitud:

—Bravo, Manel; ja hem superat els dos terços més difícils de la paret: la Tofana és nostra!

Hem anat cap a l'O, fins a l'extremitat esquerra de la paret, tal com calia fer. I, a partir d'ara, girarem a la dreta, cap a l'E, seguint més o menys l'aresta superior fins al cim.

Però poca cosa puc explicar de la part final de l'ascensió, perquè (cosa curiosa) la meua memòria apenas si n'ha retingut res. Probablement, després de la concentració i de l'energia esmerçades, havia restat al meu cervell una molt limitada capacitat de retenció. Solament puc recordar la roca menys vertical i un seguit interminable de canals, cornises i xemeneies, no gens difícils però bastant descompostes. I tot..., llarg, molt llarg! Arribats a l'avantcim, ens desencordem i en Joan m'assenyala, joiós, el cim real, on es veu una petita creu. Encara ens

en separa una tartera de pedra petita, inestable, molt inclinada, que no acaba mai.

La petita creu resulta ésser una monumental creu metàl·lica d'uns 4 metres d'alçada, que s'obre, generosa, sobre la folla gent que habita la plana i damunt els qui gossem assolir aquests cims pels camins més complicats possibles. Nosaltres n'agraïm la presència.

Esponàniament i simultàniament, en Joan i jo ens girem l'un vers l'altre i ens donem una forta abraçada de bons amics. És la victòria!

El cel, puríssim, ha prè una color blava indescriptible: és el blau dels capvespres. De cop, el sol s'amaga per darrera dels massís del Sella. Són, exactament, les vuit.

Engueguem la devallada a tot gas, per la tartera terminal de la cara nord: la cara que mira a la Tofana di Mezzo. En aquell moment, ignoràvem que la via normal per al descens és per l'aresta de la cara oest: més llarga, però més ajaguda i per on transcorre una *via ferrata*. De moment, baixem molt de pressa; però aviat augmenta el pendent i ens barra el pas un sistema de canals i cornises inclinades, tot recobert d'una grava fina. És un pas perillós; no hi tenim cap més remei que encordar-nos. La roca, per aquesta cara, és completament blanca. La llum minva per moments i el nostre progrés és inevitablement lent. De tant en tant, passem pel costat de petites cascades de gel que degoten una mica, i deixen uns regalimons negres a la roca. A la vall, ja fosca, s'han encès unes petitíssimes llums que deuen ser les del refugi Giussani, a la Forcella di Fontananegra. Nosaltres som a la penombra i ja no distingim el color ni el relleu. El fet de no acceptar a temps la necessitat d'un bivac ha causat moltes desgràcies a la muntanya; la decisió, doncs, és unànime: cal bivaquejar, ja que continuar a les fosques significaria prendre un risc absurd.

Triem una cornisa prou ample per a romandre-hi asseguts, i, abans d'instal·lar-nos-hi, tractem de reomplir la cantimplora amb algun rajolinet que caigui de la canaleta veïna; debades: ja tot és gelat. Hem de trobar-nos a poc menys de 3.000 m, i aquest és el meu primer bivac d'alta muntanya, tot un esdeveniment per a mi. En Joan prepara unes múltiples assegurances per a tots dos i per a les nostres motxilles.

Són les nou del vespre i l'alba no començarà fins a les sis del matí. Pleguem la corda en dos munts d'anells, i hi seiem a sobre, amb l'esquena contra la paret i les cames penjant, i els peus ficats dins les

motxilles.

El cel ja és negre: firmament claríssim d'alta muntanya, en el qual els milions d'estels brillen amb una intensitat desacostumada. Des de jove que em complac a contemplar-lo, a identificar estels i constel·lacions, i resto bocabadat un cop més sota l'espectacle fascinant.

Fa vent del nord: serà una nit freda, i les nostres peces de vestir són lleugeres. Menys mal que hem portat guants. Però serà —ja ho és— un bivac optimista. Hem vençut una paret no gens fàcil, de més de 800 metres; l'entorn que ens envolta és fantàstic; la nit és clara. Ja no resten problemes per a demà. Cal, doncs, gaudir de l'aventura, encara que sigui freda. Tanmateix, hi ha una ombra a la nostra satisfacció: havíem convingut amb la meva dona de retrobar-nos cap a les set de la tarda al refugi Dibona, i ara ella estarà angoixada. Una veritable llàstima, però no podem fer-hi res.

Les llumetes del refugi Giussani s'han apagat. Molt més lluny, a la dreta, tot just s'albiren les de Cortina, on ens espera inútilment un llit confortable. El temps va passant a poc a poc: la temptació de mirar el rellotge és constant. Quasi sobtadament, la lluna sorgeix per darrera la massa negra de la Tofana di Mezzo: és una lluna en quart creixent, que fa empal·lidir els estels i

aclarir-se les tenebres; d'ara endavant, serà el decurs de la lluna pel cel allò que ens indicarà el lent pas del temps.

Tenim encara alguns queviures, però ens és impossible d'empassar-nos res, malgrat d'haver estat pràcticament en dejú des del nostre esmorzar del matí; en canvi, la set ens turmenta. Són els primers símptomes de la deshidratació, i la cantimplora buida no ens pot ajudar. El fred és intens, i les ràfegues de vent empitjoren la cosa. Seria perillós d'adormir-se; però això no és el cas, perquè ens escometen violents atacs de tremolor, contra els quals l'únic remei eficaç consisteix a refregar-nos fortament i constantment les cuixes i les mans, fins a reaccionar i entrar (és un dir) en calor. En aquests exercicis, hi passarem tota la nit.

En Joan em parla de les seves passades experiències de bivacs: bivacs a peu dret dins xemeneies mullades; bivacs penjats d'estreps; i, sobretot, el bivac dramàtic, amb en Carles Gusi, al Pilier de Freney, a 4.000 metres, quatre dies i quatre nits seguides sota la tempesta. En escoltar tot això, em sento molt més confortable. Però en Joan, també s'impacienta i tracto de calmar-lo:

A la vida, tot s'acaba, Joan: fins i tot allò que no ens plau...

La lluna, després de recórrer un bon tros d'arc en el cel, ha desaparegut cap

al S aparentment, per darrera de la nostra paret. El fred ara ja és insuportable, brutal: les nostres tremolors són imparables. Comencem a notar la pèrdua de sensibilitat a les puntes dels dits de les mans i dels peus (una sensació que em perdurarà durant les setmanes següents).

A la fi, el cel clareja cap a l'E: és l'alba, que apunta pausadament. Abans que es faci visible el disc del Sol sobre el pas de les Tre Groci, ens sembla advertir que el fred ja minva: segurament és una suggestió. Després, feliços, deixem que ens escalfi durant una bona estona, a fi de desencarcarar-nos tant com sigui possible. El matí és radiant.

Desmuntem el bivac i davalllem, ara desgrimpant, ara rapel·lant, alternativament, segons les dificultats que anem trobant. En tocar la roca, les nafres dels palmells de les mans em fan dolor; tinc les mans un xic inflamades; així que, durant uns dies, ni parlar-ne d'escalar. És una contrarietat, és clar; però no és cap drama: abans d'escalador he estat excursionista, i encara en sóc. També ens ho passarem bé fent excursions per aquest país tan bell, encara que sigui amb les mans a la butxaca.

Un cop a peu de paret, mentre en Joan plega la corda i posa ordre a la seva motxilla, jo corro cap avall, sense parar, fins al refugi Giussani per intentar contactar telefònicament amb la meva dona. A la terrassa del refugi, escombrada encara pel vent gelat, només hi ha un dels guardians, que examina la paret N amb uns grans binocles. Per si de cas, li explico que nosaltres hem passat la nit a la paret, i que ja n'hem sortit, que tot ha anat bé, ... M'observa uns segons, sense dir res, i és ell qui corre cap al telèfon. Resulta que la meva dona, amb tota lògica, i inquieta per si ens havia passat res, havia alertat el refugi i el «Soccorso Alpino».

La cervesa, fresca i escumejant, és al davant meu, sobre la taula de fusta vella. Ja és meu l'objecte del nostre desig durant tantes hores. Les dues noies que gentilmente me l'han oferta abans de jo demanar-la, em miren. Jo somric. No penso tocar la cervesa fins d'ací a uns moments...

És que recordo les paraules de Tom Longstaff, en arribar deshidratat al campament, després d'haver assolit no sé quin cim de l'Himàlaia:

—«Ara, no venc la meva set ni per cinquanta lliures esterlines!».

Barcelona, març del 1986

Pòster:
Cadini di Misurina dal Rif. Auronzo.
(Foto: Manuel Bulló).

MUNTANYA

SERRALADA BLANCA 84 EL BAIX LLOBREGAT AL PERÚ

Jordi Torrijos i Martí (*)

ANTECEDENTS

El 31 de juliol de 1984 es posa en marxa cap al Perú l'expedició «Serralada Blanca 84 – Baix Llobregat al Perú», una expedició singular que pretén ser un primer intent de coordinació i coneixement entre els membres de les entitats excursionistes de la comarca, pensant que en el futur es puguin assolir conjuntament objectius alpinístics més importants que, per a la majoria dels centres de la comarca (per ells sols i per separat), els seria més difícil. És, així, una expedició oberta i participativa.

Hi han participat els següents centres, amb un total de 17 muntanyencs.

- G.E.P.S. Grup Excursionista Santfeliuenc, com a impulsor de la idea i organitzador.
- C.E.S.U. Centre Excursionista Sant Vicenç.
- U.E.C. De Cornellà.
- Grup Excursionista Torrellenc.
- Grup Excursionista El Papiol.
- Grup de Muntanya Viladecans.

Per la preparació i l'organització, l'expedició es pot considerar semipesada, encara que per l'activitat alpinística ho sigui de lleugera, perquè els atacs als cims són d'estil alpí i, en un moment determinat, les cordades poden complementar-se i ajudar-se.

El objectius no són els mateixos per a tothom. Així, hi ha petits grups que actuen per separat en diferents fronts; però, tot i tenint objectius diferents, la preparació i el viatge s'han fet conjuntament, per facilitar el treball i rebaixar els costos.

Inicialment, hi havia tres fronts diferents:

- Quebrada de Llanganuco. Nevado Chopicalqui (6.354 m)
- Quebrada de Santa Cruz-Arhweikocha. Alpamayo, Aliciaraju, Quitaraju (5.947 m, 5.710 m, 6.040 m.)
- Quebrada de Cohup – Kochapampa. Nevado Ranrapalca (6.165 m)

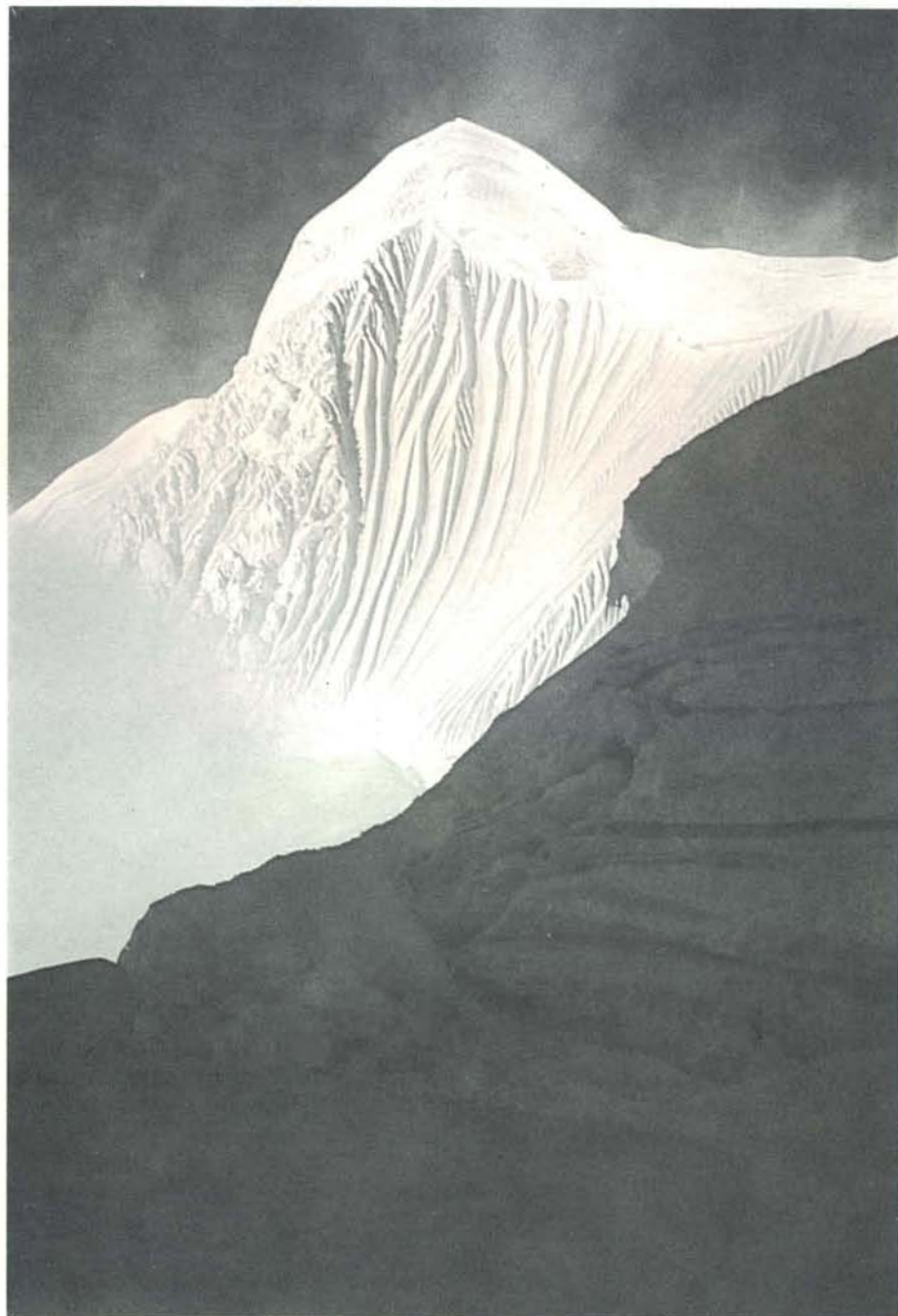
Amb els companys del Nevado Ranrapalca ja no ens veurem fins després de l'activitat andinista. (Després

de diverses temptatives no van poder assolir el cim; quedaren a 200 m d'aquest, pel mal temps, la inestabilitat i el precari estat de la neu, que la feien molt perillosa a les vies de la cara sud per on ascendien.)

A l'últim moment, i per necessitats i

conveniències diverses, els grups de Llanganuco i Santa Cruz-Arhweikocha es fusionen en un de sol: actuen de primer a Santa Cruz i després a Llanganuco, i assoleixen els cims de l'Aliciaraju (5.710 m) i del Nevado Chopicalqui (6.354 m), i intenten també l'Huascarán Sud.

Cim del Chopicalqui, des del Camp II, a 5.600 m (Foto: Joan Puras).

(*) GEPS, Grup Excursionista Santfeliuenc.

EL VIATGE

Després de vint-i-dues hores d'haver sortit de Barcelona, entre vol i canvis d'avió, arribem a l'aeroport Jorjue Chávez, de Lima (via Madrid, Caracas, Bogotá, Lima). No perdem el temps i, ràpidament, ens traslladem a la ciutat. Al vespre sortim cap a Huaraz amb el primer bus de línia regular.

Mentre esperem la sortida del bus, gaudim per unes hores dels contrastos de Lima, on hem de suportar el primer intent picaresc de robatori dels diversos que patirem durant la nostra aventura.

PREPARATIUS I APROXIMACIÓ PER LES QUEBRADAS DE SANTA CRUZ-ARHWEIKOCHA

A Huarás, ens hi estarem un dia i mig, en una espècie de fonda-dormitori prou coneguda pels muntanyencs catalans que visiten aquelles terres. Preparem l'alimentació, llogem el cuiner, l'ajudant i un «colectivo» vehicle privat de transport (que pot ser des d'una petita camioneta fins a un camió o autobús, en el qual, segons com, t'hi carregen més gent).

El dia quatre d'agost, a les cinc del matí, sortim vers Cashapampa, a l'entrada de la Quebrada de Santa Cruz. El nostre «col·lectiu» era una espècie d'autobus petit, sense vidres, pocs frens i direcció torta. Efectivament, no feia ni mitja hora que havíem deixat Huarás, i ja vam haver de tornar enrera per

problemes en la direcció. Uns quants cops de pedra i de martell van resoldre la qüestió, i aquell giny començà a fer salts i botes per camins penjats i polsosos, havent posat aigua al radiador massa sovint.

La carretera és asfaltada fins a Carás. Aquí prenem una pista estreta que, després de 25 Km de pujada, ens deixarà a l'inici de la Quebrada de Santa Cruz: al poble de Cashapampa, a tres mil metres d'alçada.

Pel camí ens vam aturar a comprar sis pollastres i un be, que ens serviren per alimentar-nos durant la nostra estada a la Quebrada.

A Cashapampa llogarem els rucs i els traginers.

L'endemà, sortim amb els catorze rucs llogats, els traginers, el cuiner i el seu adjudant. La quebrada es veu davant nostre; és espectacular: sembla un tall de ganivet profund, fet a la roca. Fins al camp base tenim un xic més de 30 km per les Quebradas de Santa Cruz i d'Arhweikocha. EL trajecte es cobreix en dues jornades de marxa feixuga, per un terreny molt abrupte, especialment al principi: una conseqüència del terrible terratrèmol del 1970, que va sepultar pobles sencers. Fem nit als plans de la Laguna Chica de Ichicocha, a 3.950 m. Aquesta pujada progressiva contribueix a fer-nos adquirir una bona aclimatació.

A les dues del migdia del dia sis d'agost ja som al camp de base, després de superar un fort desnivell a l'entrada de la Quebrada d'Arhweikocha i haver d'ajudar els rucs.

Som a 4.400 m, en uns plans abans de les morrenes que baixen de l'Alpamayo i dels Pucahirca. Davant nostre tenim l'Alpamayo (5.947 m); després el coll Sud (5.600 m) per on volem pujar; a l'esquerra, les puntes de l'Aliciaraju (5.710 m) i Matasraju (5.740 m); i finalment, el Quitaraju (6.035 m). A la dreta de l'Alpamayo, els nevados Pucahirca (6.039 m, 6.014 m, i 6.045 m) amb unes imponents glaceres penjades i tallades. Darrera nostre, a l'altre cantó de la Quebrada de Santa Cruz, la piràmide espectacular del nevado Artesonraju, de 6.025 m. Després d'instal·lar el camp de base, preparem les motxilles i el material per intentar pujar l'endemà fins al coll sud de l'Alpamayo, on hem previst d'instal·lar l'únic camp d'alçada. Hem pensat de tornar a dormir al camp de base, cosa que ens permetrà continuar la nostra aclimatació.

ATAAC AL COLL SUD DE L'ALPAMAYO

Set d'agost. De bon matí, sense lluna i de negra nit, abandonem el camp de base després de menjar un reconfortant esmorzar que el cuiner, Germán, ens ha preparat. Sota la llum dels nostres frontals ens emboliquem per un pedregam de grans blocs, plens de matolls tan alts com persones. Després d'una hora de caminar mig desorientats per aquest indret, ens enlairem per un petit esperó que forma la tartera de la morrena.

Ja fa una estona que ha sortit el sol quan arribem a l'inici de la glacera Sud-est de l'Alpamayo (5.030 m). Tenim informació que, en aquest lloc, algunes expedicions situen el seu camp I; és l'últim lloc on trobarem aigua: cal beure i omplir les cantimplores, per poder combatre la deshidratació.

Ens encordem i ens calcem els grampons, i comencem a pujar per la glacera, no excessivament trencada i amb poques rampes fortes. A partir d'aquí, alguns companys noten l'alçada i han de tornar al camp de base. Per facilitar la feina dels propers dies, installen un niu de material a 5.030 m i un altre a 5.400 m, just al peu del coll, sota uns blocs de séracs.

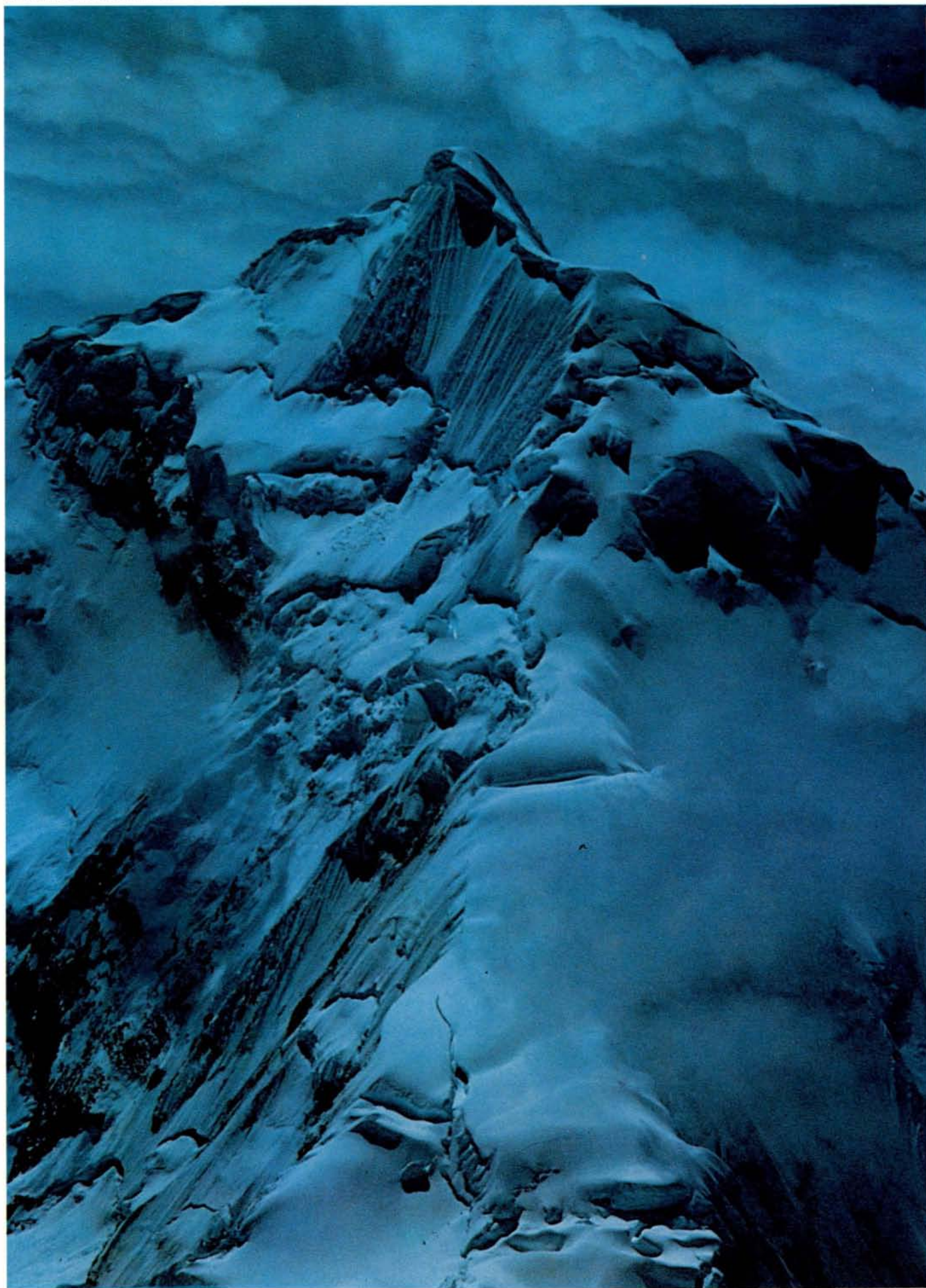
D'aquí fins a dalt del coll hi ha uns 200 m amb grans blocs de séracs, cascades de glaç i drets pendents, però hi ha pas entre els blocs de séracs, amb pendents màxims de 50 i 55 graus.

A poc a poc anem pujant entre els séracs. En un dels pendents de més de 40 m, ens cal utilitzar bé la nostra tècnica, ja que és el més dret i delicat. Els llargs de corda se succeeixen i, després d'un espectacular i aeri

Alpamayo (5.970 m), pujant per la llarga tartera que porta a la glacera. (Foto: Joan Puras).

El Chopicalqui des del cim de l'Huascaran Sud. A la dreta, la via normal seguida per nosaltres. (Foto: Joan Puras).

Aresta final del Chopicalqui. (Foto: Joan Puras).

Aresta sud-oest del Chopicalqui. (Foto: Joan Puras).

flanqueig, arribem al coll Sud. Aquí haurem de fer una curta davallada, on deixarem instal·lada una corda fixa. Per fi, ens trobem en unes àmplies plataformes on instal·lem dues tendes d'alçada, i les proveïm de material i queviures per a l'atac dels propers dies.

Des d'aquí, contemplem la majestuosa i perfecta cara Oest de l'Alpamayo: el panorama és grandios.

Baixem al camp de base a descansar, on al vespre ens retrobem tots els companys i hi comentem com ha estat de positiva la jornada.

ES GIRA EL MAL TEMPS. NOU ATAC AL COLL SUD. ASSOLIM L'ALICIARAJU (5.710 m)

El dia següent, vuit d'agost, ens prenem un merescut descans: cal recuperar forces. Fem nous preparatius de motxilles i material, però, cap a migdia, comença a ennuvol·lar-se tot, i a fer fred.

El dia nou, de matinada, poc abans de tornar a pujar al coll, comença a nevar amb força. Seran dos dies i mig de mal temps sense parar, cosa que frenarà les nostres il·lusions.

Per fi, el dia onze d'agost torna el bon temps. Però, com temien, la nevada ha deixat les glaceres amb un fort gruix de neu, cosa que farà més difícil la nostra progressió. Malgrat tot, sortim de nou vers el coll.

A l'inici de la glacera, ens tornem a proveir d'aigua, recollim el material del niu i ens obrim pas penosament, perquè cal fer nova traça sobre un mantell de neu de més de mig metre de gruix. Les antigues traces ja no existeixen, les esquerdes han quedat tapades i la neu encara no s'ha estabilitzat. Tot això fa que la progressió sigui lenta i delicada.

Són les quatre de la tarda quan arribem a 5.400 m: ens trobem sota la barrera dels séracs que ens barren el pas al coll. Com que el dia és molt avançat i l'estat de la neu és precari, decidim muntar tendes i passar la nit aquí, en unes petites plataformes allunyades dels séracs. També recollim el segon niu de material.

Ben aviat, els raigs de sol tenyiran de vermell els nevados que ens envolten, i la nit d'estels i glaçades precedirà un nou dia.

El dotze d'agost se'ns presenta clar i serè: deixem les tendes i ens dirigim al coll. Anem fent tirades i, en alguns pendents força drets, instal·lem cordes fixes.

Cal prendre moltes precaucions, per la gran quantitat de neu caiguda. Mentre pugem, veiem caure grans allaus per les penjades parets de l'Alpamayo. El flanqueig del coll és més delicat que el

primer dia.

Per fi, guanyem el coll sud i, per la corda fixa instal·lada el primer dia, baixem a les plataformes, on trobem les nostres tendes totalment colgades per la neu.

El panorama és majestuós: a la nostra dreta, el paret SE de l'Alpamayo; al davant, la gran quebrada de los Cedros, amb les seves glaceres; a l'esquerra, l'Aliciaraju, el Matasaju i la paret nord del Quitaraju; al fons, el gegantins nevados de Santa Cruz.

Reprenem forces, mentre continuen caient allaus. A causa del precari estat de la neu i de les males condicions en què es troba, decidim no atacar les parets SE de l'Alpamayo i la Nord del Quitaraju, que restaran impracticables per uns quants dies.

La il·lusió per assolir l'Alpamayo i el Quitaraju eren fortes; però no és solament il·lusió, preparació física i tècnica allò que hi ha d'haver; també ens calem les condicions climatològiques, les quals aquest cop ens calen les condicions climatològiques, les quals aquest cop

Al final, pugem al *nevado* Aliciaraju, de 5.710 m, que és un petit cim arrodonit, ubicat a 300 m del coll Sud, en direcció al Quitaraju, tot seguint la cresta que puja des del coll. Cal superar, per la tècnica del piolet-tracció, amb una eina a cada mà, un curt mur vertical de glaç de vuit a deu metres, i després, per un curt pendent, assolir fàcilment el cim.

Desmuntem els camps d'alçada. Pel descens del cim i del coll hem d'efectuar un rappel. Arribem al camp de base quan és negra nit.

DE LES QUEBRADAS DE SANTA CRUZ – ARHWEICOCHA A LA QUEBRADA DE LLANGANUCO

Després d'un dia de descans, i un cop recuperades les forces, decidim marxar cap a Llanganuco: volem intentar el Chopicalqui. Aprofitant que alguns companys es queden amb el cuiner i l'ajuden a recollir el camp de base, set de nosaltres, amb un equip molt lleuger, la matinada del dia 14 baixem directament fins a Cashapampa.

Un cop arribats a Cashapampa, lloguem immediatament un «col·lectiu» que ens baixa ara fins a Yungay; però, a mig camí, se li trenquen les ballestes, cosa que ens fa dubtar sobre el nostre vertiginós trasllat. (Encara bo que, a cops de roc, amb una barra de ferro i lligant-hi cordes, el natiu li van improvisar noves ballestes.)

A última hora de la tarda arribem a Yungay, i se'ns fa difícil de trobar un altre «col·lectiu» que ens porti a Llanganuco. Per fi ho aconseguim, i,

Cornises de neu a l'aresta final del Chopicalqui. (Foto: Joan Puras).

mentre entrem a la quebrada de Llanganuco, que forma part del Parc Nacional de l'Huascarán, es pon el sol. És ben fosc quan ens deixa a la corba que hi ha més amunt de Yurac – Corral, a l'entrada de la vall que ens durà al Chopicalqui.

Sobre les nou del vespre arribem al camp de base avançat del Chopicalqui. Som a 4.200 m. Muntem les tendes, mengem alguna cosa i tot seguit ens posem a dormir.

Amb un equip lleuger, en un sol dia ens hem desplaçat set persones, des del camp de base de l'Alpamayo al camp de base avançat del Chopicalqui. Considerant la distància i els mitjans de transport d'aquest país, ens sembla miraculós.

EL NEVADO CHOPICALQUI (6.354 m)

El *nevado* Chopicalqui és un dels cims més admirats d'aquesta serralada, sens dubte per la seva esvelta silueta, així com per una privilegiada situació dins la Quebrada Angash, última branca de la Quebrada de Llanganuco i molt a prop dels *nevados* Huascarán. És visible des de Huarás, i de dalt del cim es poden contemplar quasi tots els cims d'aquesta zona de la serralada.

L'ascensió per la ruta normal es fa per una bonica glacera d'esquerdas fins al coll NO. D'allí, per l'ampla aresta NO, i passant per forts pendents de neu i gel, es guanya el cim.

Aquesta ascensió és feta, des del

Séracs a la glacera de l'Alpamayo, per accedir al coll entre aquest i el Quitarraju. (Foto: Joan Puras).

Forts pendents entre els séracs a la glacera de l'Alpamayo. A baix el campament de la glacera. (Foto: Joan Puras).

camp de base (on ens trobem situats), normalment en alguns dies, muntant-hi dos camps d'alçada: un, on comença la glacera, a 4.900 m aproximadament; i l'altre, al coll NO, a uns 5.600 m. (També se sol acampar als 5.300 m aprox.)

El nostre projecte és de fer l'ascensió pujant des del camp de base al coll NO (5.600 m) en un sol dia; pernoctar en aquell indret, i l'endemà fer el cim i baixar al camp de base.

Tenim ja una bona aclimatació a l'alçada, feta els dies passats, i, a més a més, estem acostumats a fer desnivells de més de mil metres, tot carregant pesades motxilles. Així, ho preparem tot, segons aquesta concepció, i agafem només els aliments i l'equip imprescindible, ja que hem d'anar com més ràpids i lleugers millor.

El nou dia s'aixeca esplèndid: el sol banya, a poc a poc, amb els seus raigs, els Huandoyos i la seva mítica paret E, així com el bonic Pisco i la majestuosa catedral gòtica de neu dels nevados Chacaraju.

Anem sortint de les petites tendes, encara mig adormits, i ens despertem en la lluminositat d'aquests maravellosos «Nevados».

Avui serà un dia llarg: hem de fer un desnivell de més de mil quatre-cents metres. Així és que preparem un bon esmorzar i, després de plegar les tendes i de deixar un dipòsit de queviures i de material sobrant, iniciem la marxa a les vuit del matí. Remuntem la morrena, enmig de blocs de neu i terra.

Anem guanyant alçada pausadament, entre aquest caòtic terreny, i fent totes les parades necessàries per tal de prendre alè. Dividem la paret nord del Huascarán Sud (una magnífica paret mixta, que desconeix les petjades de l'home).

Tot remuntant l'última aresta morrènica, se'ns apareix amb tot el seu esplendor el Nevado Chopicalqui i tota la seva vesant O. Ens creuem amb uns muntanyencs madrilenys, els quals han intentat el cim al qual ens dirigim, sense aconseguir-lo, després de lluitar més de cinc dies amb les dolentes condicions de la neu, a causa de la darrera nevada. (Dos dels seus companys que posteriorment trobem quasi extenuats, creuen haver arribat a dalt del cim, encara que ho ignoren a causa de la boira que els envoltava.)

Poc després, arribem on s'acaba l'aresta, i trobem unes petites terrasses per plantar-hi les tendes: és el camp primer. Aquí mengem, i carreguem

d'aigua, perquè és l'últim lloc on en trobarem (4.900 m)

Després de rehabilitar els nostres maltractats cossos, ens calcem els grampons i ens endinsem a la glacera, iniciant un bonic recorregut entre esquerdes i blocs de gel. La via transcorre relativament pròxima al peu de la paret de l'Huascarán Sud.

Sense adonar-nos-en, del cantó de la selva han començat a sortir les maleïdes nuvolades, les quals ens fan dubtar sobre la bona fi del nostre projecte. Però, al cap d'una estona, els núvols es trenquen, es presenten grans clarianes i tornen a néixer les esperances de guanyar el cim cobejat. Cap a les quatre de la tarda, arribem força cansats a l'indret on farem nit. Han estat més de vuit hores d'esforços, entre els 4.200 m i els 5.600 m. La nostra moral, però, és molt alta. I, com de costum, en equip, mentre uns munten les tendes, els altres fonen neu per a fer un bon àpat.

Després de l'abundós sopar, fonem neu i omplim d'aigua les nostres cantimplors, que guardarem dins dels nostres sacs de ploma perquè no es glaci durant la nit. També preparem tots els estris que necessitarem.

En acabar, ens fiquem als sacs, i procurem fer descansar els nostres pensaments.

És l'hora i ens llevem. Fora la tenda, fa fred (-12°C); el cel és engarlandat amb milions d'estels: senyal de bon temps.

Després d'esmorzar, ens calcem els grampons i, a un quart de cinc, ens dirigim als primers pendents, sota la claror dels nostres frontals. Aviat tenim les primeres dificultats per tal de guanyar un parell d'esquerdes acompanyades de ressalts força redreçats; més endavant, el terreny es torna més suau, i hi fem una progressió més ràpida i segura.

Les primeres clarors del nou gran dia ens sorprenen, en progressar per uns flanqueigs delicats, per la gran quantitat de neu inestable que s'ha acumulat, després de la darrera nevada, a sota dels monumentals blocs que ens barren el pas.

Ens trobem al voltant dels 6.000 m d'alçada, i la manca d'oxigen es fa notar. Un parell de pales de neu d'uns 45° d'inclinació ens fan anar molt feixucs. Guanyem un curt ressalt i ens apareix al davant l'esvelta piràmide del cim.

El nostre pensament i, sobretot, la nostra ferma voluntat, es concentren totalment a guanyar l'últim pendent del cim, fent un llarg de corda. I, a les nou, trepitgem el cim del Nevado Chopicalqui, tots set, amb una cordada de tres i dues de dos. Ens abraçem i fem salts d'alegria, per l'emoció del gran moment.

Cim del Chopicalqui. Al fons, el Huandoy. (Foto: Joan Puras).

ATAAC AL NEVADO HUASCARAN SUD

Dies després, entre el 19 i el 23 d'agost, continuaria l'activitat alpinística amb l'intent de l'Huascarán S per la via normal.

Després d'un dia de descans a Huaraz, els companys que intenten l'Huascarán es desplacen en bus regular fins al poble de Mancos, situat a 2.600 m. i d'allí, amb un «col·lectiu», fins al poblat de Musho a 3.200 m. Hi contracten un traginer i un ruc, per pujar fins el camp de base, a 4.200 m. Cal pujar com més amunt millor: així, tots tres continuen, sols, fins al camp de base avançat de l'Huascarán, situat a 4.660 m. Han sortit a les set del matí de Huaraz, i a les cinc de la tarda ja són al camp de base avançat.

El dia següent, 20 d'agost, puguen fins al Camp 1, a 5.400 m, ubicat en unes àmplies esplanades de la glacera. El dia següent ja ascendeixen fins al Camp 2, a 5.960 m, sota mateix del coll dels Huascarán, i situen la tenda d'alçada en unes petites plataformes.

El dia 22 és el de l'atac al cim. Són tres companys, amb l'equip mínim i el més lleuger possible, amb una sola tenda que van movent i canviant de camp d'alçada. A les quatre de la matinada s'inicia l'atac al cim de l'Huascarán S, de 6.678 m. amb vent i el cel cobert. El vent, cada cop és més fort; la boira els envolta. Tot és tapat, i neva copiosament. Després de sis hores de lluita contra les adverses condicions climatològiques, i davant la impossibilitat de continuar quan ja es troben a 6.400 m, decideixen abandonar l'atac al cim i tornar al camp 2, per descansar i esperar una possible millora del temps.

El dia 23 d'agost, des del Camp 2, i veient que la climatologia adversa continua, decideixen tornar a Huaraz.

ACABAMENT

Ha calgut abandonar, en els atacs d'alguns cims, per les condicions climatològiques adverses i per l'estat precari de la neu. Però hi ha una gran satisfacció, perquè els atacs als cims i l'esforç han durat fins l'últim moment, aprofitant el temps al màxim. S'han aconseguit els cims de l'Aliciaraju, de 5.710 m, i del Nevado Chopicalqui, de 6.354 m el nostre primer «6.000».

Som conscients de les nostres limitacions, i que els cims assolits no tenen excessives dificultats tècniques; però creiem que és molt important la pràctica de l'alta muntanya a tots els nivells. Per això, fem conèixer la nostra experiència a la Serralada Blanca, per a tots aquells que s'hi animin i considerin que els pot servir.

CHOPICALQUI (6.354 m): UN CAMÍ VERS EL CEL

Joan Puras i Rexach

El Chopicalqui (6.354 m) des del cim de l'Huascarán Sud. A la dreta, la via normal seguida per nosaltres.
(Foto: Joan Puras).

Ja feia tres hores que havíem sortit del campament, de la nostra petita però càlida tenda, que dormia silenciosa enmig de la glacera, al resguard d'uns sòlids séracs. El fred era intens i viu; segurament s'apropava als vint graus sota zero. Els peus encara no reaccionaven, tot i ben aïllats dins les hermètiques botes; i les mans, enfundades a dins de dos parells de guants ben gruixuts, prou feina tenien a sostenir amb fermesa el piolet. No feia vent i el silenci de la nit era total. Només se sentia el rosec de les esmolades punxes dels grampons en mossegar la glacera.

L'avanç era lent, però constant. A una profunda esquerra, més negra encara que la nit, succeïa un pronunciat pendent de gel vidriós, dur i lluent. Delicats ponts de neu ens facilitaven el pas en innombrables esquerdes, que d'altra manera haurien estat un seriós problema. Calia un exquisit equilibri per evolucionar-hi sense sotmetre's a la irresistible atracció de l'abisme. Quasi de

puntetes, sense respirar, com volent passar desapercebuts, com si així el nostre cos pesés menys, anàvem esmunyint-nos entre les esquerdes. Mentre estàvem atrafegats buscant el millor pas, gairebé no teníem temps per adonar-nos que, damunt nostre, una gran quantitat d'estels meravellosament desordenats, esquitxaven la volta celeste d'un horitzó a l'altre.

Ja feia estona que havíem deixat el coll, a cavall entre dues valls fondes, llunyanes i fosques, al capdavant de les quals hi vivia gent que, envoltats de misèria, quotidianament consumia la seva dura existència buscant la millor manera per sobreviure. Nosaltres, però, enfilats en un apassionant somni que deixava ben lluny la tristesa del realisme, pul·lulàvem per l'aresta, cavalcant damunt una il·lusió que, blanca i neta, ens acostava cada cop més al cel.

No hi havia camí: només una llarga i sinuosa aresta de neu, plena de cornises com ones, petrificades totes en una banda. Ens asseguràvem amb la corda en

els passos més compromesos. Uns precipicis immensos queien més de dos mil metres avall, fins a desaparèixer dins la negror de la nit. Només la Lluna, rodona y neta, ens proporcionava una mica de claror, la suficient per distingir els perfils, els contorns, els perills..., i per intuir la grandiositat de l'abisme, i adonar-nos de l'absoluta solitud que ens envoltava.

Passava el temps. L'horitzó era ja pàl·lidament rosat i, de mica en mica, les puntes de les muntanyes anaven adquirint una espurna de càlida i tendra il·lusió matinal. Era com un somriure, un gest d'amistat enmig de tanta hostilitat.

Escalem uns grossos blocs de gel, avancem per una pronunciada canal, flanquegem un esperó i, de sobte, des d'una diminuta plataforma de neu molt aèria, veiem eixir el sol amb força per darrera d'una serralada imponent. En pocs segons, acusem l'impacte directe dels vermellosos raigs, i de seguida tot comença a tenir una aparença diferent. Els perfils adquireixen relleu, les distàncies comencen a poder mesurar-se, i la fondària de les valls ja deixa entreveure els acollidors prats, verds i frescos.

Però nosaltres som aquí dalt, suspesos a l'aresta. Soltadament, en girar el cap, davant nostre s'alça, arrogant, l'últim tram de l'aresta, un delicat ganivet de neu, esmolat i dret, que amb una força abassegadora s'enfila enèrgicament fins el cim. És un meravellós camí sense traça, una línia fantàstica que es dispara vers el cel, com indicant-nos la direcció de la il·lusió que ens embriaga.

Lentament, un peu darrera l'altre, amb una respiració inquieta i desordenada provocada per l'alçada de més de sis mil metres on ens trobem, anem avançant. No hi ha camí, però hi ha una il·lusió. No hi ha traça feta, però hi ha una voluntat ferma. Pas a pas, amb delicadesa i equilibri, fluctuem entre la terra i el cel, cada cop més amunt. L'aresta sembla no tenir fi, sempre en queda una mica més d'aquella punxa blanca que s'incrusta al cel, ara ja d'un magnífic i intens color blau.

Per fi, de sobte, el pendent s'ajau i tomba cap a l'altre costat. Som a dalt del cim. No acaben de creure'ns-ho. Des d'un dels punts més alts de tot el continent americà, som privilegiats testimonis d'un panorama indescriptible: per sobre un mar de núvols sobresurten una munió de pics esveltats i drets que semblen ferir el cel amb una desesperada bellesa. També ells tenen un camí encara no inventat. Un camí que, com un somni, només existeix en el cor d'aquells que, posseïts d'una màgica dèria, no tenen por de ser qualificats de... «conqueridors de l'inútil».

EL COTIELLA, CINQUANTA ANYS ENRERA

Francesc Broggi i Guerra

Les muntanyes són les mateixes, però la impressió que fan a l'ànim dels qui les visiten va canviant, amb el temps. Actualment, ens fan somriure alguns qualificatius que trobem escampats en algunes antigues ressenyes d'excursions.

Fa cinquanta anys de la nostra anada al Cotiella. La descripció que segueix fou escrita els primers dies de la darrera Guerra Civil, i no fou publicada. L'autor d'aquestes ratlles no pot deixar de fer-se aquesta pregunta: ¿Ha canviat molt la sensibilitat dels muntanyencs, en aquesta mitja centúria?

El dia 16 de juliol del 1936, en Pere Guasch, en Benet Oliver i jo sortíem de Plan, on havíem arribat el vespre abans. Feia vuit dies que corríem per la muntanya.

Aquella nit havíem dormit, en un bon llit, totes les hores que ens havia plagut; i ara, en aquell matí serè, seguint el corrent del Cinqueta, ens dirigíem avall, cap al Plan de Escuin, a buscar el començament de la carretera que va cap a Aínsa.

No era aquest, però, el final de la nostra excursió. Feia alguns anys que, a totes les nostres sortides pel Pirineu aragonès, ens intrigava aquell massís de més de 2.900 metres, notablement separat de la carena principal, tot clapejat de neu, que oferia en les seves amples vessants una perspectiva d'itineraris ben poc divulgats: era el Cotiella.

Una petita enquesta entre els companys del Centre ens assabentà que cap d'ells no hi havia estat. I entre les publicacions pirineïstes, sols hi trobàrem esment d'unes ascensions recents —una d'elles d'hivern— del grup de l'Arlaud. A l'índex toponímic de la col·lecció dels butlletins del Centre, el Cotiella no hi sortia ni una sola vegada. En els articles que Juli Soler dedicà a la Vall de Gistaín (any 1916), es parla del Cotiella com a límit meridional d'aquella vall, però no en descriu itineraris. La pàgina que Russell li dedica, la seva insistència sobre la imponent solitud de les seves valls i el

panorama incomparable que es contempla des del seu cim, ens acabaren d'estimular a anar-hi.

L'autòmnibus que surt del Plan d'Escuin ens portà avall, passant per l'imponent pas de la Inclusa, i el deixàrem al peu del camí que remunta a Saravillo. Allà tornàrem a fer coneixença amb les motxilles, i hi iniciàrem una pujada que, pertanyent al massís del Cotiella, ha de ser, i és, extraordinàriament pedregosa.

Saravillo! Fa més de bon estar a l'ombra de les magnífiques nogueres que el volten que dintre de la casa Rami, on hem dinat en companyia de les mosques. La calma estival d'aquests poblets arraconats és ben agradable, contemplada des de la fresca estant. Finalment, Mariano Bielsa (a la casa del qual ens hem assabentat que també fan hostalatge) compareix amb la cavalleria que li havíem encarregat per dur les motxilles, i iniciem la pujada per la vall de la Güeva.

El pedruscall que hi trobem és més abundant que en qualsevol altre camí de la nostra memòria, i comparable al d'una carretera engravada, abans de passar-hi

la màquina aplanadora. Els corriols són molts perdedors, i anem seguint el pas del ruc. Aquest ha adoptat una marxa més aviat lenta i no la modifica en absolut ni per les insinuacions amicals del qui el mena (*¡Parece que t'affliges!*) ni per les seves bastonades contundents.

A llevant s'aixequen els cingles calcaris de Peña Calva; a la nostra dreta, Punta Lierga. Entre boixos ufanosos i pins esclarissats arribem a la collata de Santa Isabel. Des d'aquí ja es veu quelcom característic de la contrada en la qual anem a penetrar. A migjorn de Peña Calva, una vall sense arbrat acaba en una graonada calcària que cau cap a una vall affluent del Garona de los Molinos. Per allí és el camí del Cotiella.

Mariano Bielsa ens acompanya amb la cavalleria encara un tros amunt i, abans d'acomiar-se, ens indica l'itinerari més còmode per pujar-hi.

Tornem a posar-nos en contacte amb la roca; aquella roca en escalons, abundantment coberta de pedruscall rodoladís. El sol és en franca devallada, i la tarda agafa un to grisenc. Per sota nostre, en un relleix que de dalt estant no s'aprecia, passa, com adherit a la roca, un nombrosíssim ramat de bous.

Entrem a la vall que corona la graonada quan ja fosqueja. Fa estona que hem deixat els arbres. Entre les pedres creix una herba magríssima. En el reguerot central corre una aigua tèrbola, però que fa de bon beure si no n'hi ha d'altra.

Sabem que a l'altra banda de la carena on s'inicia la vall trobarem una cabana. La veritat és que no sabem exactament cap a on. Tenim la nit a sobre i fresqueja. L'aspecte de la contrada no té absolutament res d'alegre: no estem entusiasmats ni res

Peñas de las Once i de la Una des del Coronas. (Foto: J. Fabrés i Amorós)

que s'hi assemblí.

Quan arribem a la carena divisòria de les aigües, veiem aviat el sostre d'herbes de la cabana, una mica més avall, més a l'esquerra de com havíem pensat. Una vall amplíssima s'obre davant nostre. Cap al nord i a llevant, una altra carena, el cim culminant de la qual ha de ser el Cotiella.

Ens acostem a la cabana, que fa més de deu mesos que no ha estat habitada, i hi procurem repassar els esvorancs més grossos del sostre. Després, mengem un bocí abans que es faci completament fosc.

L'efecte sobre nosaltres de la contrada és depriment. L'absència total d'arbres, la textura d'aquella vall pedregosa i grisa, ampla però sense perspectiva, fa que tinguem una sensació de solitud més intensa que en els bivacs de l'alt Pirineu. Quan les boires, que transitaven des d'una hora abans, s'estabilitzen, cobreixen els cims i ens amaguen el cel, ens fa l'efecte que ens han tapat l'única sortida possible i que estem tancats per tots costats.

Després d'alguns xàfecs nocturns de poca durada, el matí es presenta clar. Les darreres filagarses de boira foren escombrades per un ventet viu, i els primers tons rosats en els cims ens encomanen l'optimisme.

No obstant, ara que veiem el país a plena llum, ens confirmem en la primera impressió: paisatge desolat. No hi ha cap dels elements de bellesa que solem buscar en el paisatge pirinenc. És gran, però reclòs; la seva grandària només fa que sigui enormement desolat. A més, el terreny és incòmode, amb aquells innombrables replecs que, en ser travessats, multipliquen les distàncies que hem avaluat a simple vista. Les clapes de terra i herba van desapareixent, i queda només la infinita abundància de la tartera calcària.

Ens dirigim cap a llevant, cap al cim que domina tot el massís. Aviat, unes congestes ens eviten el pedregam. L'abundància de neu d'aquest any ens ha alliberat d'un altre tret habitual de la fesomia del Cotiella: la sequedat absoluta. Les congestes, que ens han proporcionat aigua amb la seva fosa, ara ens faciliten també l'ascensió. A les 7,20 del matí som al cim del Cotiella.

El cim d'aquest pic forma una ampla carena dirigida de NO a SE. Per la banda de ponent, d'on venim, és de vessants relativament suaus. El cim no és pròpiament en el punt més alt, perquè per la banda de llevant hi ha una grossa congesta en forma de cornisa que s'eleva més que el terreny veí.

Pugem sobre aquesta congesta i ens acostem a la cornisa: s'obre sota nostre

un cingle que cau al cercle d'Armeña. I, al davant, les Puntetes d'Armeña eleven les seves formes extravagants, clapades d'uns tons ocres inversemblants.

Tot continua essent estrany en aquesta muntanya. El fons del cercle d'Armeña, a sota nostre, exhibeix el seu caos de roca solcada de valls i replecs. L'aigua, però, hi raja. I, més avall, apareix, de primer a claps, i després amb ufania, la terra i la verdor dels prats i els boscos.

El contrast entre les dues porcions tan diferents de terreny fa pensar en l'etern espectacle de la vida que enfonsa les seves arrels en la descomposició de la mort.

Però, en realitat, la cosa important que trobem al cim del Cotiella no pertany a la mateixa muntanya: és la visió de gairebé tot el Pirineu. Si encara queden gustadors de panorames, el seu plat fort és ací. Refereix Beraldi que, quan Schrader pujà al Cotiella, començà, entusiasmat a dibuixar (recordem els delicadíssims panorames seus que podem admirar a les guies Hachette); però al cap de poca estona, plegà. La visió des del Cotiella no pot traduir-se en dibuix. La qualitat i la quantitat del paisatge arriben a un punt massa alt perquè hom pugui intentar transcriure-ho en un paper amb la intensitat que Schrader volia.

Cap al límit de llevant, distingim la Cerdanya, amb les carenes que la limiten. Una mica més ençà, reconeixem amb goig la minúscula silueta del Pedraforca. Per la banda de ponent, el Balaitós és el nostre darrer conegut. Més enllà, cims que no podem precisar. Entremig, tot el seguit de carenes, cims i valls que hem contemplat tantes vegades fragmentàriament i que se'ns apareixen ara en una visió de conjunt, com a capítol de resum després d'una sèrie de monografies detallades. L'hora és propícia a la contemplació. L'atmosfera és claríssima; el sol, encara baix i oblic, acusa els relleus.

Cap al costat de migjorn, després de les vessants pedregoses i àrides que continuen la fesomia del Cotiella, comencen els boscos. A l'altra banda de la vall de Viu, la Peña Montañesa. Més cap a llevant, el Turbón. Després va disminuint l'alçada i van augmentant les calitges fins arribar a la plana d'Aragó (*«les plaines fumantes de l'Aragon»* que deia Russell).

Passades dues hores, iniciem el descens, ja que volem agafar l'autobús que puja cap a Benasc, per reunir-nos-hi amb el nostre company Guasch, que no ens ha acompanyat a l'anada al Cotiella,

i recollir les tendes i impedimenta del campament que havíem fet a Estós.

El camí curt és cap a Barbaruens i Seira. Sabem que, per algunes de les canals que cauen a la vall d'Armeña s'hi baixa bé, però no tenim cap idea de quina és; i les que podem examinar des d'on som, no presenten cap atractiu. No duem corda i no estem per perdre temps en provatures. Optem per anar cap a Campo, que es divideix al nostre SE. Baixarem aquell pendent de 2.200 metres de desnivell, que Russell esmenta com un dels més llargs del Pirineu.

Després d'unes curtes i fàcils canals, comença una tartera uniforme i llarguíssima. Afortunadament, aquest any abunden les congestes: les magnífiques lliscades abreugen el camí.

Més avall, trobem els primers pins: isolats i retorts, lluiten heroicament amb la tartera envaïdora. Alguns d'ells ja són morts i estavellats. Finalment el sòl ja és de terra i herba. Hi fa de bon reposar uns moments a l'ombra, i girar-se a mirar el cim d'on venim i la vessant pedregosa, tot pensant en el suplici que seria, ara, l'ascensió per aquell lloc i amb la calor d'aquells moments. Després de passar davant d'una grossa cabana abandonada, feta de fusta serrada, la taca quadrada de la qual ja havíem vist del cim estant, baixem bosc a través fins a la collada de Collivert, a la carena divisòria de l'Éssera i el Cinca. Aquí, el paisatge torna a la fesomia habitual del baix Pirineu: el bosc negrós, el tou d'herba, la vacada en el prat, l'aigua abundant i sorollosa. Però, si mirem enrera, en el cel tot esventat per on circulen apressats uns núvols a trossos, la grisor del Cotiella encara ens domina.

Baixant sempre, la verdor va disminuint i la calor va augmentant. Passem per Viu, tot deixant Senz a la nostra dreta. Som en un vall tòrrida de l'Aragó, que no s'acaba mai: ja no és una excursió pel Pirineu.

A cada volta del camí ens apareixen uns nous revolts inesperats. En arribar a l'Éssera, encara ens queda a fer un llarg trajecte de carretera. Però tot ve que s'acaba. I, finalment, arriba el seure a l'ombra, tot bevent cervesa fresca, mentre el Cotiella queda al lluny, tot clapejat de neu, blavós i suau, com si no tingués una sola pedra en tota la seva tossa.

HORARI

Saravillo – Collada de Santa Isabel	1'15 h.
Collada de Santa Isabel	
– Pleta del Pasé (Era de las Brujas)	2'05 h.
Pleta del Pasé – Cim del Cotiella	2'30 h.
Cim del Cotiella – Collivert	2'30 h.
Collivert – Campo	4'35 h.

CURIOSITATS

Jordi Santaló i Rull

Pocs mesos després d'haver esclatat la nostra guerra civil, alguns Ajuntaments del Principat, seguint la moda d'aquell moment, no van voler que la seva població continués sota la protecció d'algun sant o santa, o que hi continués vigent un mot poc adient en aquell moment.

Per aquesta raó van tenir l'acudit de canviar totalment o parcialment el nom de les poblacions.

Fent constància d'una sessió plenària,

ho comunicaren a la Generalitat i aquesta ho donà per bo, sense consultar cap estudiós d'aquell temps. I els canvis es van publicar al «Butlletí Oficial de la Generalitat», entre l'1 de gener i el 30 de juny de 1937.

Així, de senzill, van canviar de nom molts pobles de la nostra terra.

Aquest treball és un recull d'aquestes curiositats, publicades a la «Gran Enciclopedia Catalana».

NOM ATORGAT EL 1937

AIGÜESBONES
 AIGÜESTOSES DE MONTBUI
 AIGÜESTOSES DEL LLOBREGAT
 ALBA DEL VALLÈS
 AURORA DEL LLUÇANÈS
 BAGES d'EN SERVÈS
 BAIX MONTSENY
 BELLAGUARDA
 BELLERRAT
 BERGA DEL CASTELL
 BISAURO DE TER
 BUIXAREU DE LA SELVA
 CALDERS DEL BAIX PENEDÈS
 CASTELLET DEL LLOBREGAT
 CASTELLSARROCA
 CERC-ORTEDÓ
 CECÍLIA DE VOLTREGÀ
 CIRERER DEL LLOBREGAT, EL
 CLADELLS DE VALLORS
 CODINES DEL VALLÈS
 COSTA-ROJA del TERRI
 DESVALLS
 DOMENYS DEL PENEDÈS
 EMPORI
 FARNERS DE LA SELVA
 FÍGOLS DE SEGRE
 FINESTRES
 FLUVIÀ D'EMPORDÀ
 FONTFREDA DE TER
 FONTS DE SACALM
 LA FORÇA
 FRONTANYÀ DE ROCA
 GLEVINYOL DE TER
 GRAMENET DE BESÒS
 GRANER DE BAGES
 GUARDIOLA DE BAGES
 GUARDIOLA DEL PENEDÈS
 GUÍXOLS
 HORTA DE TERRA ALTA
 HORTS DE LLOBREGAT

NOM TRADICIONAL

Sant Quintí de Mediona
 Santa Margarida de Montbui
 Sant Andreu de la Barca
 Sant Fost de Campsentelles
 Sant Boi de Lluçanès
 Sant Mateu de Bages
 Sant Celoni
 La Pobleta de Granadella
 Sant Pere de Torelló
 Santa Eugènia de Berga
 Sant Quirze de Besora
 Sant Feliu de Buixareu
 Sant Vicenç de Calders
 Sant Vicenç de Castellet
 Sant Martí Sarroca
 Cerc
 Santa Cecília de Voltregà
 Sant Climent de Llobregat
 Sant Miguel de Cladells
 Sant Feliu de Codines
 Sant Julià de Ramis
 Sant Jordi Desvalls
 Sant Jaume dels Domenys
 Sant Pere Pescador
 Santa Coloma de Farners
 Figols d'Organyà
 Sant Aniol de Finestres
 Sant Miquel de Fluvià
 Parròquia de Ripoll, La
 Sant Hilari Sacalm
 Sant Pere de Vilamajor
 Sant Jaume de Frontanyà
 Masies de Sant Hipòlit, les
 Santa Coloma de Gramanet
 Santpedor
 Sant Salvador de Guardiola
 Font-Rubí
 Sant Feliu de Guíxols
 Horta de Sant Joan
 Sant Vicenç dels Horts

Plaça de Sant Vicenç de Torelló, 1949 (Foto: J. Bordonis.)

Sant Feliu de Buixareu, 1966. (Foto: J. Bordonis.)

Sant Pau de Segúries, 1974. (Foto: J. Bordonis.)

NOM ATORGAT EL 1937

HOSTALET DE CAPSACOSTA
 HOSTOLES
 LLAVANERES
 LLAVANERES DE MONTALT
 LLEVANTÍ DE MAR
 LLORENÇ D'HORTONS
 LLORIANA DE TER
 MARÇÀ
 MERLÈS
 MOLINS DE LLOBREGAT
 MOLLET DE TER
 MONISTROL DE BAGES
 MONTAGUT DE MAR
 MONTELLÀ I MARTINET
 OLÈSTRIA
 OLIVA DEL PENEDÈS
 OLÓ
 PAU DE SERT
 PERPÈTUA DE GAIÀ
 PERPÈTUA DE MOGUDA
 EL PI DE LLOBREGAT
 PINEDES DE LLOBREGAT
 PINS DEL VALLÈS
 PLA DE BESÒS, EL
 PLA DEL CADÍ
 PLA DE TER, EL
 PLANA DE RIUCORB
 PLANES DE MONTSIÀ
 PRATS D'ANOIA
 EL PUIG
 PUIG-ALT DE TER
 PUIG-FLORIT DE FLUVIÀ
 RÀPITA DELS ALFACS, LA
 RIBES DEL PENEDÈS
 RIPOLL DEL VALLÈS
 RIUDEBITLLES
 RIUDOR DE BAGES
 RIUPRIMER
 ROQUES D'OSONA, LES
 ROSES DE LLOBREGAT
 SADURNÍ DE L'HEURA
 SALLAVINERA D'ANOIA
 SALOU DE LA SELVA
 SEGARRA DE GAIÀ
 SEGÚRIES DE TER
 SERRA DEL GRAU
 SESCEBES D'EMPORDÀ
 SESGARRIGUES
 SESGUEIOLES
 TORRE DEL PENEDÈS, LA
 TORRE LLIURE, LA
 TOSES DE LA MUNTANYA
 TOUS D'ANOIA
 TUDELA DE TER
 VALLALTA DEL MARESME
 VALL DE GALLEGANS, LA
 VALLFLORIDA
 VELLMARTÍ
 VILABOI
 VILA DE TOLÓ
 VILANOVA DEL VALLÈS
 VILANOVA DE SEGARRA
 VILARROMÀ
 VILATORRADA DE CARDENER
 VILATORTA
 VOLTREGÀ

NOM TRADICIONAL

Sant Salvador de Bianya
 Sant Feliu de Pallarols
 Sant Andreu de Llavaneres
 Sant Vicenç de Montalt
 Sant Antoni de Mar
 Sant Llorenç d'Hortons
 Sant Vicenç de Torelló
 Pedret i Marzà
 Santa Maria de Merlès
 Molins de Rei
 Sant Joan de Mollet
 Monistrol de Calders
 Santa Susanna
 Montellà del Cadí
 Sidamon
 Santa Oliva
 Santa Maria d'Oló
 Santa Pau
 Santa Perpètua de Gaià
 Santa Perpètua de la Moguda
 Sant Joan Despi
 Santa Coloma de Cervelló
 Sant Cugat del Vallès
 Sant Adrià del Besòs
 Pla de Sant Tirs
 Santa Eugènia de Ter
 Sant Martí de Maldà
 Santa Bàrbara
 Prats de Rei, Els
 Sant Mori
 Sant Joan de les Abadesses
 Palau de Santa Eulàlia
 Sant Carles de la Ràpita
 Sant Pere de Ribes
 Sant Llorenç Savall
 Sant Pere de Riudebitlles
 Sant Fruitós de Bages
 Santa Eulàlia de Riuprimer
 Sant Martí de Sobremunt
 Sant Feliu de Llobregat
 Sant Sadurní de l'Heura
 Sant Pere Sallavinera
 Sant Andreu Salou
 Santa Coloma de Queralt
 Sant Pau de Segúries
 Sant Bartomeu del Grau
 Sant Climent Sescebes
 Sant Cugat Sesgarrigues
 Sant Martí Sesgueioles
 Santa Fe del Penedès
 Torre del Comte
 Toses
 Sant Martí de Tous
 Sant Gregori
 San Iscle de Vallalta
 Sant Daniel
 Sant Esteve de Palautordera
 Sant Martí Vell
 Sant Boi de Llobregat
 Sant Salvador de Toló
 Vilanova de la Roca
 Sant Antolí i Vilanova
 Sant Joan de Palamós
 Sant Joan de Vilatorrada
 Sant Julià de Vilatorra
 Sant Hipòlit de Voltregà

L'ESCALADA DE MÉS BAIX NIVELL AL CAVALL BERNAT

Josep M.ª Mèrida

A la penúltima setmana del mes de juny de 1986, en Francesc Herrera organitzà una vetllada amb sessió de diapositives de la meua col·lecció de l'expedició de Sabadell al pic Nun, de 7.135 m, situat a l'Himàlaia del Kasmir (Índia). Ell en portà la direcció d'agència, i en Leo Vegué, juntament amb el doctor Joan Martínez, portaren la direcció tècnica de l'Expedició Militar de Candanchú (Jaca) al mateix cim. (Cal felicitar-los per l'èxit obtingut en conquerir el cim el 17.7.86). En acabar la sessió, ambientats amb l'alta muntanya, m'ofereixen d'anar a escalar la «via Puigmal» del Cavall Bernat, de Montserrat. Això em causa sorpresa i admiració per la confiança posada en mi, ja que tinc 53 anys i l'esmentada via és difícil... és una senyora escalada! En Joan comenta que ell ja l'ha feta set vegades i que, últimament, hi va portar el seu nebot de dotze anys. Entre mi,

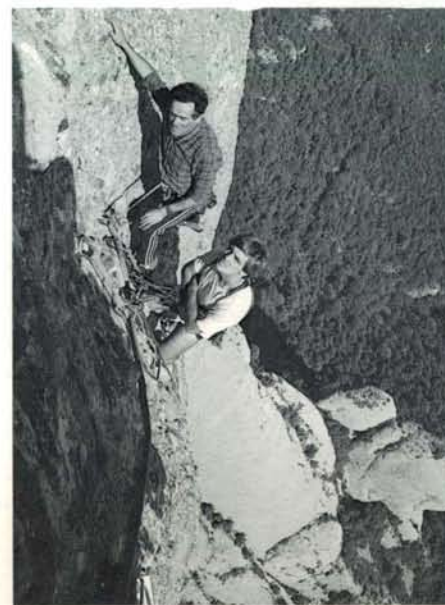
penso que, així, segurament hi tindrà el rècord d'edat (naturalment, com a guia).

Així, doncs, el divendres, dia 27 de juny, en Leo, en Joan i jo ens trobem, a les sis del matí, al bar d'escaladors de Monistrol de Montserrat. En Leo, ja l'havia tractat molt a la junta de la Secció Muntanya-CADE; havíem sortit de muntanya i havia seguit el seu gran nivell tècnic d'escalada d'alta dificultat; el seu amic en, Joan, no (però hi ha aquell refrany castellà, que diu: «*Dime con quien andas, y te diré quien eres*»).

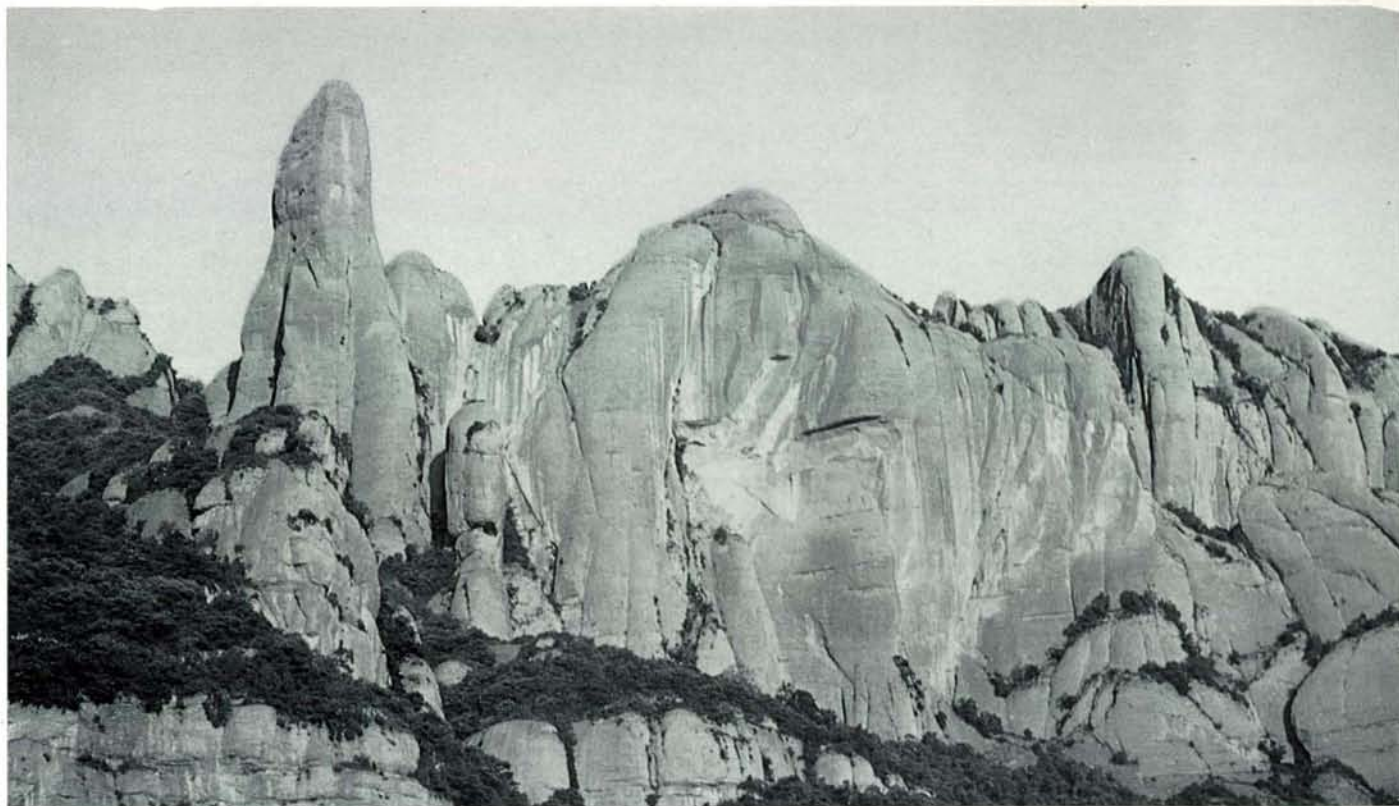
En l'aproximació al Cavall, el sol comença a il·luminar la muntanya amb un color vermellós. (I, qui ho havia de dir que, pocs dies més tard, la muntanya cremaria de veritat!)

Ja som al peu del Cavall; hi deixem les motxilles, i només ens emportem el modern material d'escalada. La «via Puigmal» es veu recta, tota vertical en

Reunió penjada. (Foto: J. M.ª Mèrida).

Montserrat. (Foto: J. M.ª Mèrida).

Cim del Cavall Bernat, sense la imatge. (Foto: J. M.ª Mèrida).

uns 250 m, com si l'hagués modelada un escultor.

Comencem a grimpar de dret, sense encordar-nos; noto que em falta quelcom; és a dir, em sento com desplaçat de nivell. I penso: «És que, en tot l'hivern, només has fet esquí de muntanya; i això es fa notar». Tocant de peus a terra, allò que es nota és la diferència de nivell amb els meus dos companys.

Al peu de la via ens encordem i, recta amunt: primera tirada de corda; segona, tercera..., fins a la sisena i les corresponents reunions, aèries. N'hi ha una en què només hi pots posar les «puntetes dels peus de gat»; és a dir, amb les soles penjant al buit i els músculs treballant al màxim; sort que la cova dona un bon descans.

Mes, a la sortida, en Leo fa «ramonage» i no me n'adono, i ja ha desaparegut. Sento la veu, que diu:

—D'acord, et toca a tu! — es el Joan

Jo, «ramonage» amunt. Se m'acaba i, ara què?

—Has de sortir enfora, a buscar el mosquetó —va dient en Joan—

Però, si surto més, me'n vaig a parar a Monistrol. No hi arribo; un esforç més, i ja el toco. Al final, em decideixo a penjar-m'hi amb una mà: m'hi penjo com una mona.

Un tros amunt, hi ha una senyora balma. Aquí haig d'improvisar-m'hi un «rififl» per a recuperar forces; la cigonya (sistema de descans sobre un esglaó d'un estrep) ja no em sortia.

Ja som a l'última tirada...Ja som a dalt! Quedo astorat!

Han robat la imatge de la Moreneta! Ens quedem freds..., atònits. No ho entenem: és incompreensible. Quin absurd!

Segurament que som els primers a visitar el lloc del lladronici. Hi fem unes fotos, per poder comprovar que van haver de serrar els quatre gruixuts espàrrecs arran de pedestal, per cometre el furt. La imatge era d'alumini; va ser fosa amb l'aportació d'utensilis de muntanyencs i escaladors.

I ara, diuen que en demanen rescat.

I la cosa més llastimosa de tot és que, almenys, hi havia de pujar «un escalador» per arribar al lloc on es cometé el robatori. Tanmateix, el deu haver fet un escalador caigut en el més baix nivell de civisme.

Ja fa temps que es nota una certa manca d'imaginació, de cultura, a l'hora de posar un nou títol a una via d'escalada. I, continuant per aquest procés de degradació, fins i tot és possible que algú hagi «caigut tan avall» com per arribar a cometre un acte tan denigrant com aquest.

És, amb tota seguretat, L'ESCALADA DE MÉS BAIX NIVELL, que s'hagi fet.

LA CANAL CENTRAL DEL MONT-ROIG

Antoni Josep Lista

El Mont-roig és un gran massís! És, necessàriament, allò primer que hom pensa en contemplar la seva mola isolada des de qualsevol punt dels voltants. Ara mateix, som al cim del Sebollés Nord i, entre la varietat de panorames que se'ns ofereixen, tothom es decideix per la banda de la Roia de Mollàs, presidida pels cims bessons de Mont-roig, separats per un marcat coll en el qual neix una recta canal on se centren les mirades. És ple estiu i hi ha ben poca neu; però, qui pot resistir la temptació de pujar per un camí tan directe, tan lògic?...

L'endemà, ens decidim. Deixem passar el xàfec de les cinc i, tot seguit, ens endinsem al bosc que és l'entrada a la Roia de Mollàs. El riu és tot un seguit de saltants ficats dintre d'una petita gorja. És quasi fosc quan arribem al Clot d'Escala, un circ tancadíssim on sembla replegat tot el silenci de la muntanya. Després, l'escala natural i un fort pendent ens deixen al nou refugi, sobre l'estany de la Gallina.

Al matí, tan sols uns pedregams ressecs ens separen de la canal. A mesura que ens hi apropem, tot són comentaris. Tindrà, aquest o aquell pendent? Serà, com sembla, tallada al mig? És ben estrany que una via tan evident no figuri a la guia (encara que, això, li dona emoció).

Ja al peu de la canal, ens separem. La Marga i el Josep pujaran per l'indret que sembla la via normal; és a dir, l'aresta Nord, car no hi ha material de neu per a tots sis.

És clar que la qüestió del material tampoc no és gens clara; ja que, mentre algú diu que no faran falta els grampons, un altre ho prova, migperdent el dret i portant l'esquerre a la mà...

En dues tirades, la canal es redreça i salvem un pont de neu. Cinquanta metres més amunt, arribem al tall, l'indret que, des de sota, ens feia més respecte.

La neu desapareix durant uns tres metres i deixa al descobert una superfície de blocs inestables i sorra,

Els cims bessons del Mont-roig, separats per la dreturera canal central.

Pujant per la canal central del Mont-roig.

que cadascú supera com pot, tot clavant el piolet a l'extrem de la neu. Mes enllà del tall, el pendent es fa més fort i, al cap de la tirada, situem la reunió dintre la rimaia, entre pedra i neu. Un minúscul prat i unes poques flors donen varietat als blancs i grisos dominants. La neu es fa més tova per moments; és quasi migdia, i cal anar ràpids.

Fem la següent reunió a dintre una altra rimaia i, des d'allí, ja veiem el coll a prop, encara que, en enfilarnos, comprovem que, ara, ja són cinquanta graus d'inclinació, i que, a més, la neu és tan tova...

Contra els nostres càlculs, la corda se'ns acaba abans que la canal. La petita plataforma que excavem per a fer reunió ens sembla ben poc fiable, i aviat fugim cap al coll; vint metres més, els més rectes... i ja hi som! Ací retrobem als companys que han baixat del cim N i fa... algunes hores que ens hi esperen.

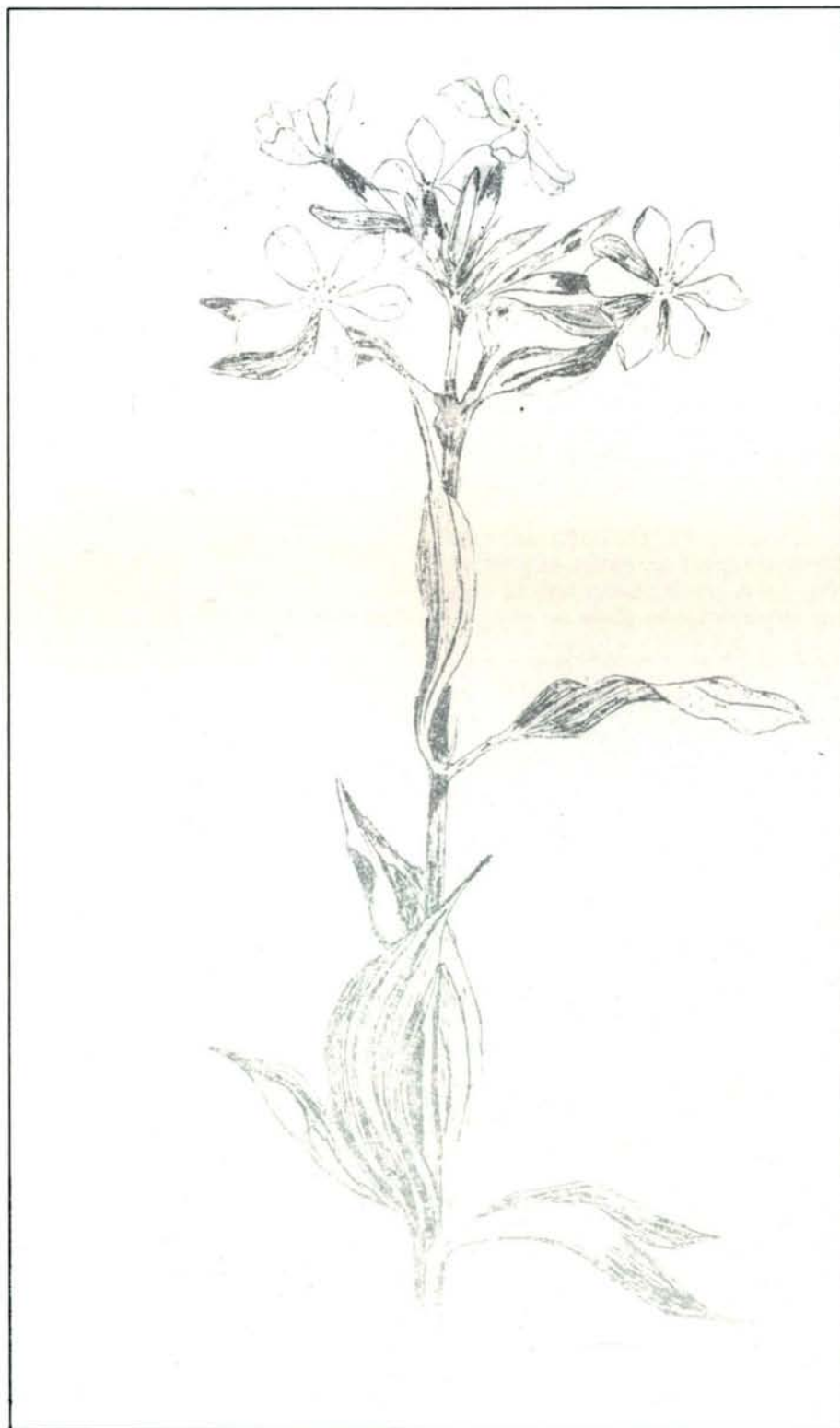
Ara, l'ascensió es limita a una fàcil grimpada entre grans blocs, encara que hi ha possibilitats de pujar-hi directament per una sèrie de plaques.

Finalment, som al cim Sud, el més alt, i des d'ell, el Pallars, l'Aran. Molt destacat, veiem el Mont Valier i la seva vigorosa cara Nord. I llacs, molts llacs. Sota els nostres peus, els cinc estanys de la Gallina, com pedres enfilades en un collar. Més lluny, la Vall de la Noguera marca el paisatge, tot fent una capriciosa U: de primer al nord, després a l'est, perdent-se finalment cap al sud...

FANTASIA INGÈNUA

(a la memòria de Ramon Pujol i Alsina)

Mn. Ramon Vidal i Pietx

Empunyant amb mà ferma el piolet dels escollits, en Ramon Pujol i Alsina feia la seva directíssima i definitiva primera a la Muntanya de Déu. Caminava segons el ritme assenyat dels qui estan decidits a assolir la fita proposada: Pas rera pas, en passa lenta però constant. Només s'aturava quan la veu fràgil d'alguna flor virolada li suplicava que la collís i l'aplegués amb les altres que duia, en pom estret, a la mà esquerra... O quan, amb lleu punxada, l'enyorança l'obligava a girar-se per donar una altra mirada d'agraïment a les muntanyes que ara havia d'abandonar per sempre i que tant havia estimat.

I, en un moment d'aquests, fou quan s'acomiadà del sagrat i pairal Montseny, de les gegantines arrugues pirinenques, de les raconades frescals on havia començat a collir la policromia humil i maravillosa del seu pom...

La darrera vegada que es tombà, fou per omplir-se els ulls espirituals de les formes capricioses, però sempre exultants, de la nostra muntanya-temple. I, llavors, la Moreneta l'obsequia amb la visió del cim més alt de tots els cims de la Terra, coronat pels quatre flams de la bandera que hi portaren els nostres enamorats conqueridors!

*
* * *

Quan en Ramon assolí el darrer replà, va trobar-se davant la porta daurada del cambril de la Glòria. Com que era closa, enlairà el piolet de romeu-alpinista per als trucs pidolaires d'acolliment. Però reculà l'eina sense haver ferit els batents d'or! Aquella porta exigia un trucador més gentil i de tust més bla. Llavors brandà, talment com si fos un encenser de llum o unes morisques de rialles cristal·lines, el pomell floral que havia anat guarnint durant el seu camí pujós. L'espiell escrutador s'obrí a l'instant, i una veu musical, acaronadora, preguntà:

—Qui tusta, amb tanta delicadesa, a la porta del Cel?

—Jo...! En Ramon, l'excursionista...: l'enamorat de les flors humils!

—Si us plau..., mostreu-me els vostres senyals d'identitat!

En Ramon enlairà el piolet i el ramell aplegat durant l'ascensió. Resultarem ser els escaients, car, immediatament, els dos batents de la porta començarem a obrir-se suaument, solemnement, fins que es convertiren en una benvinguda triomfal:

—Entra, germà! va dir la veu que l'havia interrogat.

En Ramon, abans d'arriscar-se a traspasar el llindar acollidor, mirà cel en dintre, cercant els llavis que acabaven de fer-li el convit venturós. Eren els de Bernat de Menton, el sant alpi, aquell que tants esquiadors de travessia llarga, conqueridors de cims i de decretes gairebé impossibles, han invocat quan les dificultats intentaven ultrapassar-los. Però no era pas sol. Al seu costat dret somreia el cavaller de la creu vermella sobre camisol o escapulari blanc, Jordi, patró coratjós de la pàtria catalana. A la banda esquerra, la mitja rialleta era la d'un freret d'estil insignificant, gairebé translúcid, que portava una corona viva d'ocells: Francesc d'Assís.

En Ramon ja no vacil·là gens: Traspassà la portalada i va llançar-se als braços dels tres hostes, que l'acolliren amb la tendresa de la germanor i amb la serenitat de la pau. I, amb aquesta sanitària companyia, es presentà a rentre comptes dels *talents* que el Senyor li havia confiat.

*
* *
*

En un obrir i tancar d'ulls, en Ramon obtingué el vist i plau del seu bondadós Jutge, qui demanà als tres acompanyants que orientessin el nou estadant en les glorioses i joioses obligacions que al cel l'esperaven.

El primer a parlar-li fou el Pobriós:

—Germà Ramon! Ultra la tasca de contemplar i d'estimar Déu, que és el batec constant dels nostres cors, el Senyor espera que et dediquis a tres empreses especials. Ara et diré la primera. Jo sóc el responsable de guarnir el pessebre celestial de les festes nadalenques... Tinc molts ajudants, és cert. Però ja fa temps que freturo per un especialista de

jardineria muntanyenca. Amb la teva arribada, el problema queda resolt, oi?

—I tant, germà Francesc!... Hi posaré molt d'entusiasme.

El cavaller sant Jordi hi intervingué tot seguit.

—Fill meu, Ramon! La nostra Catalunya, que jo patrocino i que tu estimes tant, té moltes dificultats per arribar a la plenitud de la llibertat. Si n'hi ha, de gent que li posen bastons a les rodes!... Però allò que fa més pena, és constatar que, en la trista tasca, també hi col·laboren catalans que, durant els anys difícils, es deien defensors aferrissats dels «quatre punts» de l'Assemblea... Per què, de tant en tant, i aprofitant-te del fil directe que tenim amb el món, no tramets, allí on més convingui, els teus advertiments orientadors i els teus encoratjaments oportuns?

—Oh cavaller sant Jordi!... Hi dedicaré totes les hores necessàries...I, si vós m'hi ajudeu, tal vegada no seré una altra veu clamant en el desert.

Amb un somriure, que havia après de les pausades glaceres i de les altes carenes resplendents de sol matiner, Bernat de Menton féu la darrera parlada:

—Company Ramon! Cada dia, «de bon matí, quan els estels es ponen» com diu la gentil cançó, tindràs una muntanya nova per pujar-hi. Hi

trobaràs de tot: parets verticals, senderons que fitaran les flors més policromades, carenes i crestes de vertigen, glaceres verges espurnejants de cristalls incomparables, estanys de somni meravellosament blaus... Quan t'abelleixi de fer la cursa alpina tot sol, ningú no t'esperarà, al començament del camí. Però el dia que et sigui grat de passar la corda al voltant d'una cintura amical, ja et desvetllarà la veu preferida que, sovint, serà la meua! Company Ramon, et sembla prou bona la darrera empresa?

—Cal que et contesti, Patró estimat...? I, saps què penso? Com que no em sento gens ni mica fatigat ¿per què, ara mateix, no fem el meu primer cim celestial?

Sant Bernat, de debò complagut, li allargà el cap-guia d'una corda d'escalada i, mentre ambdós se l'estrenyien entorn de la cintura, va respondre-li:

—Sí, company! I et prometo una escalada gloriosa, d'aquelles amb un alè fràgil de vent i un espectacle de muntanyes infinites, quan assolirem el Cim!

(Una mica enllà, com si no hi fos, Cecília mirava somrient l'arribada d'aquell nou flautista i orfeonista a l'orquestra celestial

Centelles. Estiu 1986

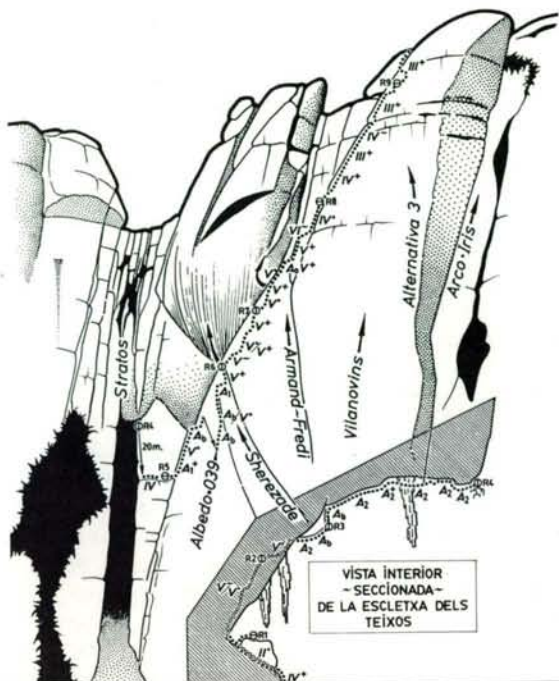
L'amic Ramon Pujol, bon cofeligrès nostre, mestre d'excursionistes, amic dels cims i de les flors, ple de bonhomia franciscana, dibuixant i poeta, germà gran de molts, enamorat de tot, va morir el 4 de juny passat. La seva breu malaltia va ser plena de llum per a tots els qui van ser al seu costat. Ara, des del cel, prega per tots nosaltres.

*Has fet, Ramon, el Cim de tots els cims.
Hi eres anat ja en el mirall dels plànols,
meravellat de cada alçària inmensa,
esmaperdut de tot detall minúscul:
la flor era flor i cada estrella, estrella,
i tot era U. No et feies solitari
en cap indret: Déu t'acostava als homes,
sacerdot de bel·leses amagades,
profeta donant veu a cada cosa,
rei proclamant als vents la llibertat...
I ara davalles, vell amic, per dir-nos,
amb ulls enlluernats de tanta llum,
que és bell el risc de viure, i és més bella
la mort, si ens ensopega dalt del Cim.*

Jordi Enjuanes
Rector de la Parròquia de Sant Francesc de Sales (Barcelona)

MONTSERRAT

(Paret dels Diables)

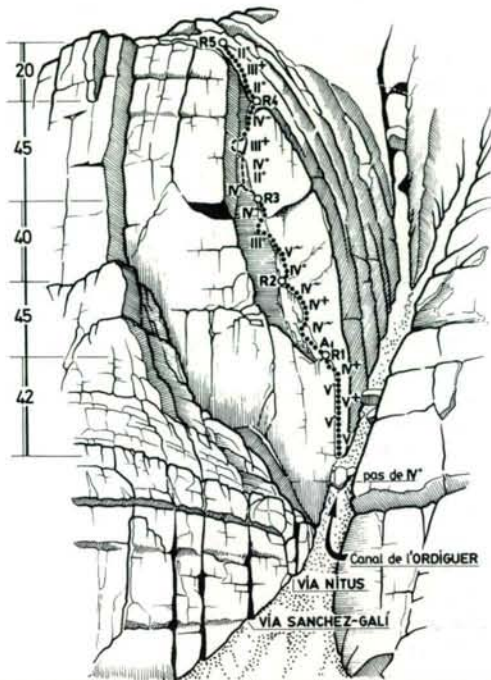

Via «Pordiosers»
250 m ED⁻ A₂⁺

1a. asc.: 20 abril 1986
per: Fredi Parera i Armand Ballart

SERRA DEL CADÍ

(Roca de l'Ordiguer)

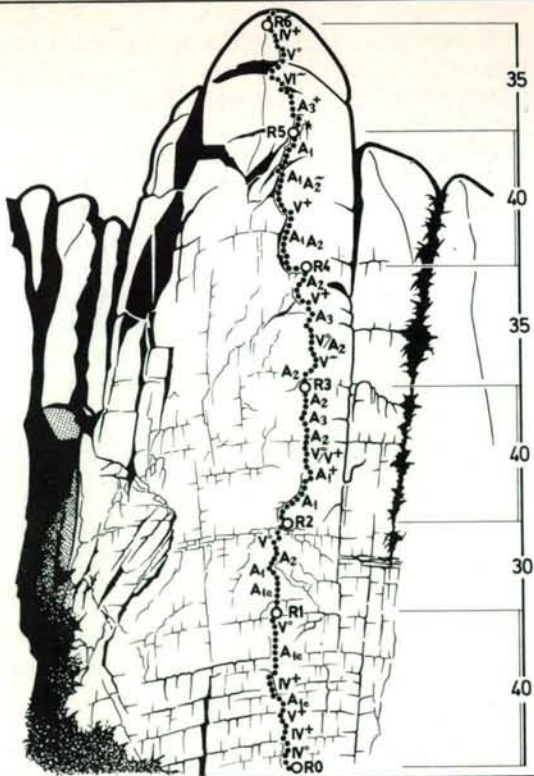

Via «Lalueza»
200 m MDº

1a. asc.: 15 agost 1986
per: Jordi Lalueza i Carles Lalueza

MONTSERRAT

(El Frare)

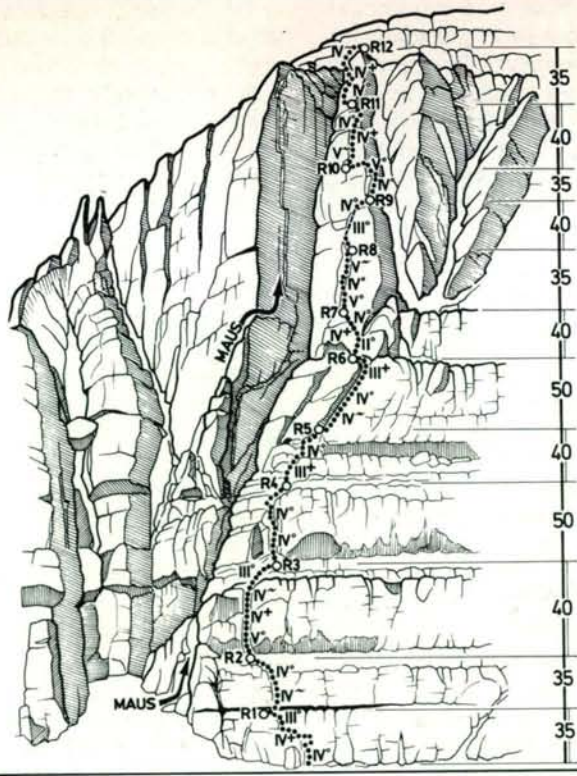

Via «Ocean Banyoles»
250 m MD⁺ A₃⁺

1.a asc.: 30 marc 1986
per: Toni González, Manolo Vilchez,
Joan Carles Grisú i Armand Ballart

SERRA DEL CADÍ

(Roca Punxeguda)

Via «Dodeskaden»
470 m MD⁻

1a. asc.: 28 juliol 1986
per: Carles Lalueza, Jordi Lalueza
i Jaume Matas

Miquel Bosch i Serra

Algèria

● Cinc bussadors participaren a l'expedició «Tafna 1985» que, a partir d'un bivac subterrani, situat a 7.900 m de l'entrada (4.000 m darrera el sífó) ha explorat el *Réseau des Fleurs* i el *Réseau à tout hasard*, fent passar el recorregut total de Rhar Bou Maza a 18.400 m, confirmant-lo així com la cavitat més llarga d'Àfrica.

Àustria

● L'any 1984, els espeleòlegs polonesos realitzaren set campaments interiors al Jägerbrunnentrogssystem, on exploraren 2,4 Km de noves galeries. El recorregut total arriba a 28.026 m i, el desnivell, -1.078 m.

● Altres espeleòlegs polonesos han reexplorat Meanderhölle fins a -715 m, malgrat unes condicions molt difícils. L'exploració s'ha aturat en un pou d'uns 200 m de fondària on sols s'ha davallat parcialment, per la violència de les aigües.

● Finalment, el grup K. K. T. J. aprofundí el Lofersschacht de -495 m, fins a -622 m, acabament actual de les exploracions.

● L'equip marssellès que explorà el Schwersystem (-1.219 m) ha continuat l'exploració de la

Cabri-Höhle, situat uns 200 m més amunt que l'anterior, amb el qual s'esperava una unió a -300 m. No ha estat així, i la cavitat ha estat explorada fins a -800 m, on les adverses condicions meteorològiques obligaren a abandonar.

● Finalment de Northern Cave Club ha venc/ut el sífó terminal de la Bärengasse-Windschacht, a la cota -687 m. L'expedició es veié enterbolida per una important crescuda i un accidentat, a qui els altres cinc participants aconseguiren de treure sense ajut des de -220 m (aprox.)

● Una nova entrada de la

Schwa-Schacht ha estat connectada pel CUCC a la Schnelluzughöhle, cara que porta el desnivell total a -972 m.

Brasil

● En sis expedicions al llarg del anys 1973-1980, els espeleòlegs brasilers aconseguiren d'explorar el sistema subterrani que fins ara és el més llarg d'Amèrica del Sud: el conjunt São Mateus-Imbira (São Domingo, Goia), amb més de 20,5 Km en el total de les tres cavitats que el compenen. Però els segments anomenats Matilde II i III tenen la major part d'aquesta longitud; les altres dues cavitats són un sumider i una ressurgència, accessòries a la cavitat principal.

Canadà

● Les activitats espeleològiques més profitoses continuen centrades a la Colúmbia Britànica, on els potencials calcaris arriben als 1.000 m. Malgrat tot, en els dos darrers anys, cap nova cavitat no ha assolit els 300 m de desnivell, i sols la Windy Link (-209 m; 3.310 m) ha superat els 3 km.

● La topografia de 2,7 Km de noves galeries a la Castelguard Cave ha portat el recorregut topografiat a 18.646 m. S'hi han explorat més de 22 Km de galeries.

Estat espanyol

● Aquests són els resultats més importants de la campanya de 1985 a Larra.

El riu Z (Sistema San Jorge) escapa encara a tots els intents d'exploració. Aquest any no s'ha pogut forçar el fons de M.413 (-452 m) encara que és possible que hi hagi alguna entrada superior. La fondària del M.414 continua essent de -352 m, mentre que una desobstrucció al fons de M.405 ha permès d'assolir el -345 m en un meandre massa estret.

També en el Sistema San Jorge l'Equipe Spéléo de St. Nicolás ha descobert una

nova entrada al Pozo de Frotenac (AN.6) —el Pozo de los Dos Acuarios—, que s'hi uneix a -390 m darrera d'un meandre d'un centenar de metres.

Més nombroses són les novetats al sistema San Vicente: El GSHP quasi aconseguí de donar a la PSM la seva sisena entrada amb l'exploració del Trou de Zoé l'Anesse, fins a la cota -393, on la cavitat s'acaba a sols 70 m de l'affluent Kuley, de la Piedra de San Martín.

I, al damunt de la Gouffre Lonné-Peyret (-774 m), el SC Blois ha explorat una nova possible entrada superior —el AP.311—, on s'ha arribat a la cota -150 m en un tap de glaç. L'eventual unió donaria més de 300 m de desnivell accessori al sistema.

Per la seva part, els espeleòlegs del CLAC han assolit la Rivière de Soudet, a través del BT.6, després d'acabar una desobstrucció a -220 m que fou començada fa dotze anys. Seguint el col·lector avall han recorregut 4.000 m de galeries fins a la cota -700 m, i també han remuntat el riu al llarg de 900 m. A la superfície del massís, al damunt del recorregut d'aquest riu, s'ha explorat el BT.5 fins, a -350 m, i el BL.105, fins a -365 m.

També una altra desobstrucció obstinada (tres anys) ha donat per fi un resultat. A través de Trou du Renard, s'ha pogut arribat al Collecteur St. Vincent, amb un cabal cinc cops superior al de la PSM. Més avall, els exploradors s'han aturat a -120 m davant d'un sífó, mentre que, seguint el curs del riu, han remuntat prop de 2 Km de galeries actives i fòssils. El punt final actual s'acosta al Ravin d'Arphidia, i al final conegut de la Rivière de Soudet.

I al Système du Lourdois, el CLSC i el GS Oloron exploren respectivament la part superior i la inferior del mateix riu. Després de passar quatre sífons a la Gouffre de Couey Lotge, el CLAC ha assolit -650 m dalt d'un pou no davallat, metre que el GS Oloron ha escalat una cascada de 15 m

explorant-ni 400 m de galeries fins a un sífó. La distància entre els dos punts és inferior a 500 m. La connexió hi sembla imminent.

● Un interclub suís ha explorat, en un campament de dues setmanes la Torca Llorosa, fins a un sífó a la cota -690 m, amb un recorregut de 1.720 m. En el mateix campament, s'han explorat altres cavitats menors, com el Sistema Bocon de las Encolias —Torca del Grajo Muerto, amb 263 m de desnivell (+35, -228) i la Torca del Zapo, de -230 m.

● El SCOF ha explorat la Sima Grande de la Torrezuela (FP.202) fins a un petit sífó penjat a la cota -430 m, que no han superat, malgrat que la continuació sembla certa.

● El S.C.C. porta topografiats 1.500 m a la Sima A.11 (Cotiella), fins a la cota -460 m, on s'han aturat dalt d'una cascada. A la sima A.8 ja ha assolit la cota -345 m, i la continuació hi és segura.

● En el decurs de les seves campanyes dels anys 1984 i 1985 el S.C.P. (València) assolí la cota -810 m en el complex Cemba Vieya-Parodia.

Estats Units

● Durant el mes de novembre de 1985, unes espeleòlegs nord-americans exploraren un nou tub volcànic, encara sense nom, a la més gran de les illes de Hawaï, molt a prop de l'Hawaï Volcanoes National Park. La seva extensió es considera superior als 5 Km, amb uns 180 m de desnivell (topografia en curs), i inclou algunes cascades de lava que cal equipar, entre elles un P-18 aeri. Si fos possible de realitzar-li una connexió amb la propera Blair Cave, el desnivell total superaria els 300 m.

● Jester Cave, la cova més llarga del país excavada en guixos, arribà, després de les expedicions del mes de gener, a 9.690 m de recorregut (una mica més de sis milles), amb cartes perspectives de continuació.

ACTES

DIADA NACIONAL DE CATALUNYA

Com en anys anteriors, la nostra entitat va celebrar la Diada Nacional de Catalunya amb les ofrenes florals al peu del monument de Rafael Casanova i també al Fossar de les Moreres.

A les deu del matí del lluminós dia 11 de setembre, quan el molt l'honorable President de la Generalitat de Catalunya hi va haver fet l'ofrena, acompanyat dels honorables Consellers, el nostre president, Josep Mª Sala, envoltat per membres de la Directiva, ex-directius i socis, va dipositar un ramell de flors, cenyit amb una cinta catalana, al costat de les altres ofrenes.

Tot seguit, s'adreçaren tots al Fossar de les Moreres, a retre homenatge als herois i màrtirs que, amb llur esforç i sacrifici, dedicaren la vida, amb fidelitat, a la nació catalana. Els organitzadors d'aquest homenatge anyal oferiren al Centre un diploma-record, signat per Nemesi Solà, de «Memorial 1714». Allí, al Fossar, amb les obres de restauració paralitzades per divergències amb el projecte municipal, vam tenir el goig de veure-hi augmentat el grup de socis, els quals aleshores van poder saludar socis d'altres entitats. S'establí, així, entre ells, un diàleg relacionat amb l'ambient de la Diada. I, amb aquests comentaris, tot repassant la Història, el nostre President es va acomiadar de tots els qui l'acompanyaven, i donà per acabada l'ofrena floral d'enguany.

M.M.

APLEC AL SANTUARI DE LA MARE DE DÉU DEL MONT

Aquest any, l'Aplec ancestral a la Mare de Déu

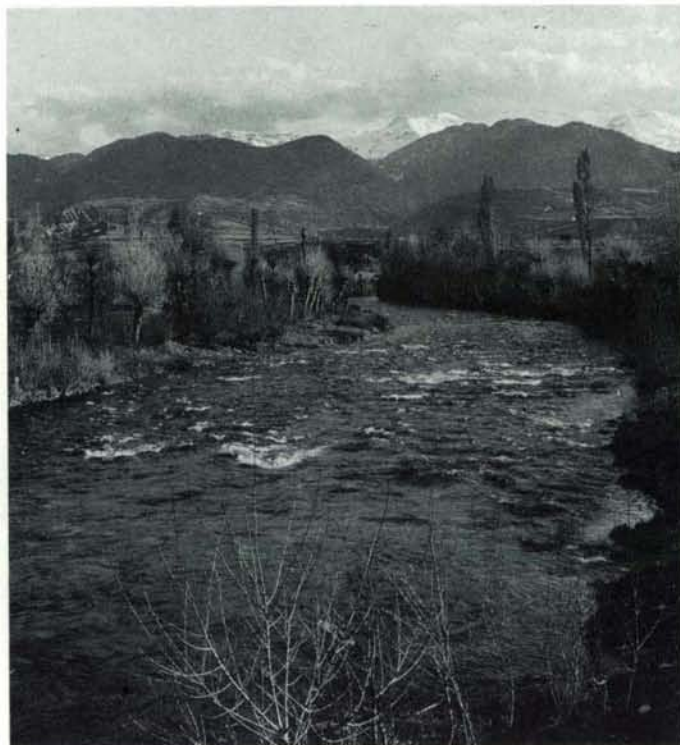
del Mont, popular a les terres gironines, va estrenar una plaça, davant l'ermita, dedicada a mossèn Cinto Verdaguer, i un mirador obert al Canigó, a la muralla nord, on fou inaugurat un monòlit en recordança del poema *Canigó*, del qual aquest any s'escau el centenari, una obra literària que el poeta va començar a escriure des d'aquell santuari, tenint ocasió de contemplar, des de la seva cambra, el majestuós Canigó, al darrera del nostre Bassegoda.

Precisament aquest dia, la seva cambra es trobava embellida amb records del poeta afins al centenari que s'hi celebrava, els quals restaran exposats al santuari. Al llibre de signatures, obert per aquest aplec extraordinari, hi van signar els representants de la nostra entitat, que acudiren amb goig a la crida que els féu el Patronat del Mont. Ha estat desig de la Junta Directiva procurar assistir a tots els actes que, al llarg de l'any, tinguessin lloc en honor del poeta i la seva obra.

A part dels actes mencionats, també va haver-hi una missa cantada, amb el «Cor Maragall», de Girona, i oficiada per mossèn Xuclà, vicari general de la diòcesi gironina, i també parlaments, a l'hora d'inagurar el monòlit, a càrrec dels senyors alcalde d'Albanyà, del Ponent de Cultura de la Diputació de Girona, del Coordinador de Cultura de la Generalitat a les comarques de Girona, i de representants del Patronat del Mont. Un encant de coques, un dinar de germanor i una ballada de sardanes clogueren l'aplec multitudinari d'aquest any.

Per la gran quantitat de cotxes que s'hi aplegaren, el retorn hagué de ser controlat a fi que la baixada no oferís dificultats de trànsit. Sortosament, tot va desenvolupar-se satisfactòriament. I el temps, amenaçador a estones, es va retenir fins al capvespre, en què va deixar caure la gotellada pròpia del temps.

M.M.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
CLUB ALPÍ CATALÀ

CERDANYA

ALTES VALLS DEL SEGRE

A. JOLIS i M.A. SIMÓ de JOLIS

BIBLIOGRAFIA

CERDANYA
Altes valls del Segre. Autors: Agustí Jolis, i Maria A. Simó de Jolis
Col·laborador especial: Miquel Sala i Roy.
Col·lecció de Guies del Centre Excursionista de Catalunya. Il·lustrada amb fotografies en color, dibuixos descriptius, croquis de vies d'escalada, mapes etc. (300 pàgines).
Editorial Montblanc-Martin. Barcelona. 1986.

Els excursionistes ja tenim a les mans una altra guia actualitzada. Aquesta *Guia de la Cerdanya* va veure la llum l'any 1957 i s'exhaurí ben aviat; calgué procedir a fer-ne una nova edició l'any 1959, i una tercera el 1969. Sempre han estat revisades; a més, aquesta quarta edició ha sofert una repassada total. La

guia continua tenint el mateix format, però amb unes cobertes modernitzades, de fotografies de color que li donen una vàlua important. La correcció acurada dels 2.200 topònims fou a càrrec del bon amic, Andreu Romà.

A la presentació que el president de la nostra entitat fa de l'obra, Josep M.ª Sala i Albareda diu que «una guia ha de ser sempre un instrument vàlid i, per això, són necessàries les modificacions que determina el pas del temps». Aquesta, doncs, és la tasca que es proposa la nostra entitat: posar al dia totes les guies, a fi que puguin ser totalment útils.

Aquesta vegada, els autors han trobat col·laboradors i ajudants anònims que els han fet la tasca més planera. Particularment, hi ha col·laborat Miquel Sala, de l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró, expert en temes pirinencs i en vies d'escalada. Tasca d'equip ben

estructurada, realitzada amb entusiasme, pensant a deixar una feina ben feta i al dia, amb les millores de comunicacions (com el túnel del Cadí) i les noves instal·lacions turístiques i nous itineraris.

És una guia manejable, de la qual es pot treure profit immediatament, instructiva, amb un ample ventall de coneixements sobre la comarca: orografia, geologia, clima, espeleologia, art, fonts de riquesa, etc.: tot allò que cal saber d'una comarca catalana (meitat de França, meitat d'Espanya –encara que ens dolgui–), amb 52 itineraris turístics i 98 més de muntanya, amb diverses variants i vies d'escalada. Una guia suficient per a recórrer aquelles terres, pam a pam, amb el màxim de professionalitat.

M.M.

**SENDERS DE GRAN
RECORREGUT G.R.7.
Província de València,
Sector Primer. 1a. edició,
1986. Editor: Centre
Excursionista de València.**

Ja tenim a l'abast dels excursionistes el «Sector I» de la guia *Senders de Gran Recorregut*, de què uns excursionistes valencians, després de vèncer moltes dificultats (com la falta de col·laboració social i econòmica i el temps per dedicar-s'hi), se n'han sortit, trobant el patrocini de la Generalitat de València i el suport dels veterans de l'entitat. Els editors ens asseguren que, l'any vinent, en tindrem també el Sector II.

El recorregut d'aquest primer sector es desenvolupa en cinc etapes. Comença a la vila d'Arteas d'Arriba i es dirigeix a Antilla (14.78 km), Chelva (27.90 km), desviament dels Visos (17.59 km), Refugi Las Lomas (14.85 km) i Rebolar (28.35 km).

Els recorreguts van des de 400 m sobre el nivell del mar a 1.200 m d'altitud. La guia és il·lustrada amb fotografies i mapes a escala 1:250.000, i la novetat més significativa és

que els itineraris d'anada estan escrits en català i, els de tornada, en català.

Aquesta guia inclou textos originals d'escriptors (la majoria, valencians), relacionats amb les contrades escollides. Això fa que la guia sigui un llibre valuós, particularment per aquells excursionistes que viuen allunyats de les terres valencianes, i que necessiten uns coneixements puntuals del trajecte.

MM.

MONTAÑAS DEL SUR.

El Club Montañero Sierra del Pinar, de Jerez de la Frontera, edita cada any una revista intulada «MONTAÑAS DEL SUR», que consta d'unes 40 pàgines de text amb reportatges, o sigui, pàgines viscudes per excursionistes, ja siguin a l'Ararat, Himàlaia, Sierra Nevada o Picos de Mampodre, i unes fitxes d'escalades, excursions de caire científic, informació de llibres y publicacions, ecologia, apunts naturalistes, etc.

La revista està il·lustrada amb abundants fotografies, dibuixos i mapes. Aquest contacte anyal el creiem positiu, i d'alguna manera cal considerar que ens apropa a les inquietuds d'excursionistes del sud de la Península Ibèrica, a la vegada que nosaltres adquirim més cultura muntanyenca d'aquelles latituds allunyades.

M.M.

**GUIA DE ESCALADAS
VADIELLO. Autor: Xavier
Oliván y Dieste. Edita: Peña
Guara. Osca. 28 pàgines.
Dibuixos d'escalades. 1986.**

L'aparició de noves tècniques d'escalada que obren vies d'alta dificultat ha permès que els escaladors d'Osca eixamplesin la regió dels Mallos de Liguerrí (Escola d'Escalada des dels anys cinquanta) vers el massís del Barón, paret de L'Elefant,

paret del Cacumen, agulla Munneri i tota la zona de Sant Cosme.

Des de l'Escola d'Escalada de Vadiello, a 22 Km d'Osca, en plena serra de Guara, es pot anar amb facilitat a tota aquesta xarxa nova de vies d'escalada.

Es tracta d'un vedemècum necessari per poder escalar en aquella zona amb el màxim de rigor i coneixements: explica cada escalada amb els detalls indispensables per poder-la portar a terme amb èxit.

L'autor creu que la Guia és útil, i vol també compartir amb escaladors d'arreu de l'Estat, les tècniques per ell exposades, ensems que fer conèixer Vadiello.

Nosaltres creiem que aquesta Guia és recomanable; que la Serra de Guara mereix una visita i, la regió de Vadiello, una estada profitosa.

M.M.

**COSTABONA
COLL D'ARES – ROCA
COLOM – MONTFALGARS**

Una nova reedició del mapa Costabona ha estat llançada el propassat estiu per l'Editorial Alpina. La novetat principal, junt a la intensitat de colorit, consisteix a haver-hi detallat el sector del Vallespir, de Prats de Molló a la Presta i el Costabona.

La inclusió de la pista forestal de Setcases a Espinavell (per la Balmeta), ja consignada a les edicions anteriors, no és en rigor cap novetat; però si que ho és la de les pistes del sector vallespirenc. Com a més significativa, cal esmentar la de Prats de Molló a Mentet o a Castell de Vernet pel coll de Roques Blanques, tot i que el segment inclòs en aquest full cartogràfic es molt curt. També s'hi assenyalava el camí-pista a l'ermita de Sant Antoni, a la qual pugen vehicles des que fou restaurada per la gent de Camprodon.

Respecte al poblament, l'actualització del mapa és especialment encertada en la nova urbanització de

Font-rubí, el creixement de la qual és un viu contrast amb la despoblada contrada de Bolós i/o Salarsa.

**PUIGMAL – NÚRIA
CARANÇÀ – ULLDETER**

L'edició d'aquest full, acurat com totes les edicions de l'Ed. Alpina, també veié la llum l'estiu darrer. D'entrada, es veu que els topònims veritables han bandejat resoltament les poques denominacions «oficials» que hi restaven i que, com a mínim, feien mal als ulls. Tanmateix, cal dir que aquesta Editorial sempre ha tingut cura d'assenyalar, sota el nom «oficial» (i entre parèntesis) el nom autèntic del lloc o municipi.

Són d'interès els itineraris d'esquí de muntanya assenyalats al mapa (Puigmal, comes de Finestrelles i d'Eina, Bastiments, etc.) i creiem que encara s'hi podrien afegir els de Noufonts i Noucreus.

Ara, per acabar, dos precís. El primer és que, en properes edicions, s'hi assenyalí correctament el túnel dels Arcs, sota la Dent d'en Rossell. El primer túnel que hi ha al mapa és el túnel del Navarro; i el segon, situat prop del Km 9, és el túnel dels Arcs. Doncs bé: al mapa s'assenyala amb aquest nom el primer túnel; és un error que s'ha anat repetint i que, més d'una vegada, ha desconcertat els escaladors.

En segon lloc, també escauria una petita bibliografia del sector, tal com es feia en el mapa *Costabona* i que, a la darrera edició, s'ha suprimit (potser per falta d'espai).

Ens permetem de suggerir-ho a la prestigiosa Editorial.

**COTIELLA – PEÑA
MONTAÑESA**

La innovació de l'estiu fou aquest mapa de l'Ed. Alpina. En primer lloc, per tractar-se d'un sector privilegiat de la muntanya mitjana d'Osca. En

segon lloc, per la tècnica en la delineació d'ombrejats que, en alguns casos insinuen i en els altres concreten un destacat relleu.

Domina el full el massís de Cotiella (2.912 m), que ocupa pràcticament el centre del mapa, el qual acull un grapat d'avencs i coves (més d'un centenar) de fàcil localització sobre el terreny. A ponent, la popular Peña Montañesa (2.291 m) presenta les seves parets S i O, amb diverses vies obertes. Entre el Cotiella i el pic Raymond d'Espouy s'obre el circ d'Armeña, que ofereix també algunes vies, amb passos de diversa dificultat.

També l'esquí de muntanya hi és representat: de l'Ibon de Plan al refugi d'Armeña i ascensió al Cotiella; de Barbaruens al pic Redundo; i altres encara.

D. Aloy

MEMORÀNDUM

El servei de Biblioteca ha escollit, entre les diferents revistes que periòdicament arriben a l'entitat, les següents lectures de singular interès excursionista

ELS ENGORJATS DE RIALB.

Revista «Mai Enrera» del Club Excursionista de Gràcia, n.º. 414 (març 1986) pàgs. 13-17; il·lustrat. Autor: *Jaume Rovira*.

LA COMA DE BURG.

Revista «Cingles». Butlletí de l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró, n.º. 57 (març 1986) pàgs. 3-5; il·lustrat. Autor: *Joan A. Barón*.

NARCÍS MONTURIOL, UN AVANÇAT DEL VUIT-CENTS.

«Revista de Girona» de la Diputació de Girona de la Diputació de Girona n.º. 113 (4rt trimestre 1985) pàgs. 45-53; il·lustrat amb fotografies i dibuixos. Autor: *Jaume Guillemet*.

ELS BARRANCS DE L'INFERN I DE COMA D'ORIENT, PALLARS JUSSÀ-PALLARS SOBIRÀ.

Revista «Vèrtex», ed. F.E.E.C. n.º. 110 (març-abril 1986),

pàgs. 76-79. Autor: *Jaume Rovira*.

LOS PICOS DE EUROPA EN PELIGRO.

Revista «Pyrenaica», ed. Federación Vasca de Montaña n.º. 143, (abril-juny 1986), pàgs. 86-87.

VIVENCIA EN SOLITARIO.

Revista «Desnivel», n.º. 24 (agost-setembre 1986), pàgs. 60-63. Autor: *Fernando Ruiz Sanz*.

L'APLEC DE SANT

MARÇAL. Butlletí del Club Excursionista Pirenaic. n.º. 320 i 321 (1986). Autora: *Rosalía Navarro*.

M.M.

MATERIAL

ESQUÍS HAGAN-ALPINA LIGHT

Fitxa tècnica

Cantells: continus
Amplada: espàtula: 90 mm.
patí: 72 mm.
taló: 80 mm.
Pes: 2.30 kg/parella 1.70 m.
Canal: No té canal a la sola
Talles: 160, 165, 170, 175, 180, 185, 190.
Llargada recomanada pel fabricant: altura + 10 cm.
altura + 10 cm.
Construcció: veure dibuix adjunt.

Introducció

La casa austríaca HAGAN fa tres models d'esquís destinats a ser utilitzats a muntanya. Al mig de la gamma hi ha l'ALPINA CARBON amb una utilització mixta pista-muntanya i al capdamunt l'ALPINA LIGHT, amb un pes molt reduït que el fa especialment indicat per la seva utilització a muntanya.

Condicions d'utilització

Ha estat utilitzat al llarg de l'any 1986 en travesses d'esquí, curses i ral·lies, per tres persones diferents, i se n'ha acumulat experiència en condicions i usos diversos. Fixacions utilitzades: PETZL UML amb talonera de seguretat i SILVRETTA 300. Desnivells realitzats: 10.000-20.000 m.

Comportament

Pujada: El seu pes reduït estalvia energia i permet emprendre la baixada en millors condicions i, conseqüentment, amb més seguretat. La seva amplada evita problemes d'ensorrar-se en traces poc consolidades (si que ho fan els esquís més estrets).

Plans: Esquí bastant ràpid sobre terrenys plans; facilita amb la seva lleugeresa, la realització tant del pas de patinador, com la del semi-pas o *Siitonen*.

Descens:

Neus pols: l'esquí és molt agradable en neu pols, i presenta un gran poder de flotació.

Neus crostades i ventades: l'esquí presenta un comportament fàcil i noble, cosa que, unida al seu pes, facilita les operacions d'alliberament i salt.

Neus dures: Tractant-se d'un esquí de muntanya, presenta una estabilitat lateral sorprenent per la seva excel·lència, amb una bona conducció, fins i tot en corbes de gran radi, a alta velocitat.

Conclusions

La característica més remarcable d'aquest esquí és la seva lleugeresa. Això, no cal dir-ho, el fa molt agradable a la pujada, tant amb esquís als peus, com a

l'esquena. Igualment, a la baixada, l'esquí és molt còmode, i és adherent en neus dures.

En resum, un esquí de molt alta qualitat tècnica i construcció ben acabada, que ha passat proves de gran duresa sense que es produís cap avaria ni cap baixada de rendiment.

Estructura

1. Laminat de carbó
2. Perradur
3. Llana
4. Fulla de fusta dura
5. Fenol
6. Nucli de fusta lleugera
7. Bandes de goma
8. Laminat de carbó
9. Cantells d'acer
10. Llana
11. «Sintered base» (sola aplicada per fusió a gran pressió)

FIXACIÓ PETZL ULM

INTRODUCCIÓ

Una de les qualitats del material de muntanya que sovint és més apreciada és la lleugeresa. Ben cert que aquesta característica és la més destacada de la fixació objecte d'aquest estudi. La PETZL ULM és una modificació de la coneguda PETZL 8007, havent-se'n eliminat la puntera de descens i la placa pivotant, i substituït la talonera de seguretat per una talonera per braç de palanca.

CONDICIONS D'UTILITZACIÓ

Hem utilitzat aquesta fixació durant la segona expedició «Caixa de Barcelona a l'Everest», a l'ascensió del Rapiu-Tse (6.840 m.), i en curses i ral·lies d'esquí de muntanya durant la temporada 1986, amb un desnivell de pujada d'uns 30.000 m.

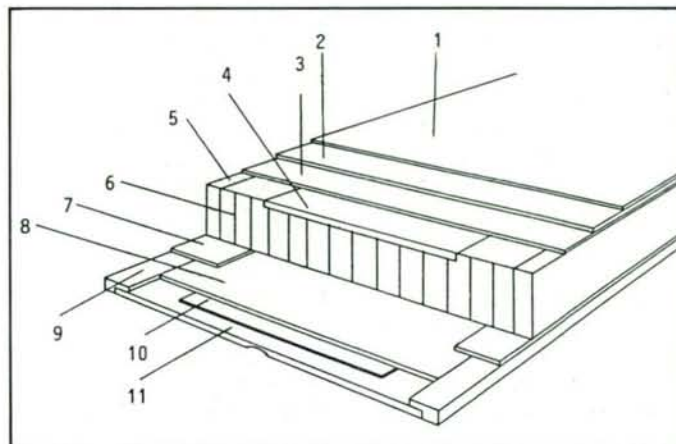
Avantatges

El seu escàs pes (880 gr. la parella) i l'absència de molles de recuperació causen una gran sensació de lleugeresa a l'ascens.

L'absència de distància entre l'eix de gir i la bota evita esforços innecessaris.

La placa de poliamida minimitza la formació de gruixos de neu entre l'esquí i la fixació i disposa, així mateix, del mateix aixecador de la 8007.

També, a l'igual de la

8007, permet la utilització de ganivetes, ja siguin mòbils, col·locades entre la placa i la bota, ja siguin fixades a l'esquí, sense necessitat de forats addicionals, gràcies a l'adaptació a la peça posterior.

En el descens, el seu pes reduït facilita maniobres com salts, etc.

Inconvenients

L'inconvenient evident és l'absència del mecanisme clàssic de seguretat. Cal recordar, però, en contrapartida, que l'obertura d'una fixació en neus glaçades pot produir conseqüències molt greus.

El pas de la posició d'ascens a la de descens no és automàtic.

Per altra banda, no s'ha produït cap trencada de material, ni s'ha observat cap desgast que pugui afectar a la llarga la funcionalitat de la fixació.

Conclusions

És una fixació molt recomanada per a activitats com rallies, curses o expedicions, on el pes és un factor prioritari de decisió. Són una fixació quasi ideal per a ser muntades sobre esquís molt curts com el KASTLE FIRN EXTREM (1.30 m.), ja que la seva llargada fa innecessaris els mecanismes de seguretat. En esquís de llargada normal, són recomanables únicament a gent experta, ja que l'absència de seguretat pot provocar conseqüències desagradables. Cal destacar la possible adaptació, com a solució de compromís, d'una talonera de seguretat: es cobreixen llavors les caigudes cap endavant, les més freqüents i perilloses en esquí de muntanya. En els esquís utilitzats, el muntatge de la fixació, endarrerit en sols 2 cm, produeix la recuperació natural de l'esquí cap a la bota.

Nota: La fixació és distribuïda a l'Estat, sobre comanda específica del seu ús, per VERTICAL.

(Informes realitzats per Jordi Canals i Fontan.

Barcelona, juny de 1986.)

D'ACÍ D'ALLÀ

TORTELLÀ.— Aquesta població de la Garrotxa ha

recuperat la història de les seves masies d'una forma original: mitjançant una exposició fotogràfica de totes les masies del terme, acompanyada d'un estudi històric. El treball ha estat dirigit pel mestre del poble. En resum, una mostra prou interessant per a fer-nos conèixer uns vestigis de vida solitària que va desapareixent ràpidament.

SANT HILARI SACALM.

S'ha trobat un seguit de documents que avalen el naixement del general Moragues a la vila de Sant Hilari Sacalm. Un dels documents és, precisament, el testament del mateix general. De tot el material recollit se n'ha fet una publicació. Recordem que hi ha llibres que situen l'heroi com a nascut a Sort, i alguns autors creuen que nasqué a Joanetes o a Sant Hipòlit de Voltregà.

Els excursionistes podem dir que, d'un temps ençà, veiem un monument al general Moragues a Sort. I en una casa, presidit pel seu escut d'armes, una placa commemorativa, que hi col·locà l'any 1966 la Diputació de Lleida.

Finalment, potser coneixerem la veritat d'aquesta incògnita.

ULLDEMOLINS.— Aquest any, els actes de l'Aplec de Sant Bartomeu s'han vist abellits amb una millora llarg temps esperada: la inauguració d'un pont penjat sobre el riu Montsant, a fi de no haver de passar el riu a gual, per anar a visitar l'ermita de Sant Bartomeu de Fraguerau. L'obra, portada a terme per l'Agrupació Excursionista Montsant, d'Ulldemolins, amb la col·laboració tècnica d'ICONA, té una llargada de 25 metres, i resta a 4 metres del llit del riu. Fou beneït per rector d'Ulldemolins, mossèn Joan Roig, amb l'assistència del batlle Jaume Figueres i de la Junta Directiva del novell grup excursionista. Una estona després, a l'ermita romànica se celebrà una missa i s'hi cantaren per primera vegada els *Goigs a lloança de Sant Bartomeu*,

originals de mossèn Joan Roig. Els excursionistes, doncs, des d'ara tindran una comunicació molt còmoda cap a la raconada de Sant Bartomeu, el racó de pau i silenci on, un dia, el frare Guerau va romandre i hi portà a terme una vida d'anacoreta: austera, d'oració i pregària.

FIGUERES.— A la Biblioteca del Casino Menestral de Figueres va tenir lloc la presentació del llibre, original de Sebastià Casanovas i Canut, *El Manuscrit de Palau-Saverdera (Memòries d'un pagès del segle XVIII)*, editat per Carles Vallés, amb il·lustracions de Lluís Roura. La presentació fou feta per Mercè Argemí.

LA SELVA DEL CAMP.— Aquest estiu s'han portat a terme, per un grup de nois i noies, obres de salvaguarda del castell de La Selva, que pertanyia a la Pabordia i que, segurament, fou bastit a darreries del segle XII, aprofitant una fortalesa anterior. Durant l'actual segle, el castell sovint havia estat marc d'actituds que li eren impropies: caserna de la guàrdia civil, corrals, escoles, etc. Les tasques dutes a bon terme han estat: neteja superficial, condicionament del terreny i neteja de murs.

M.M.

SEU D'URGELL.— Durant els actes del V Curs d'Estiu d'Estudis Pirinencs, sobre el tema «Turisme de Muntanya» en els seus diversos aspectes, foren presentades ponències suggeridores com: *La promoció de l'excursionisme en una àrea turística*, a càrrec de Jaume Riba, president del Sindicat d'Iniciativa de la Massana (Andorra); *Itineraris d'excursions als Pirineus*, pel director de «Radonnées Pyrénées de France», M. Levy; i la del president del nostre Centre Josep M.ª Sala i Albareda, qui dissertà sobre *L'excursionisme de finals del segle XX*.

Com en altres anys, l'Ajuntament de la Seu d'Urgell organitzà i acollí aquest important curs d'estiu.

PONTÓS.— Aquest poble de l'Alt Empordà ha celebrat

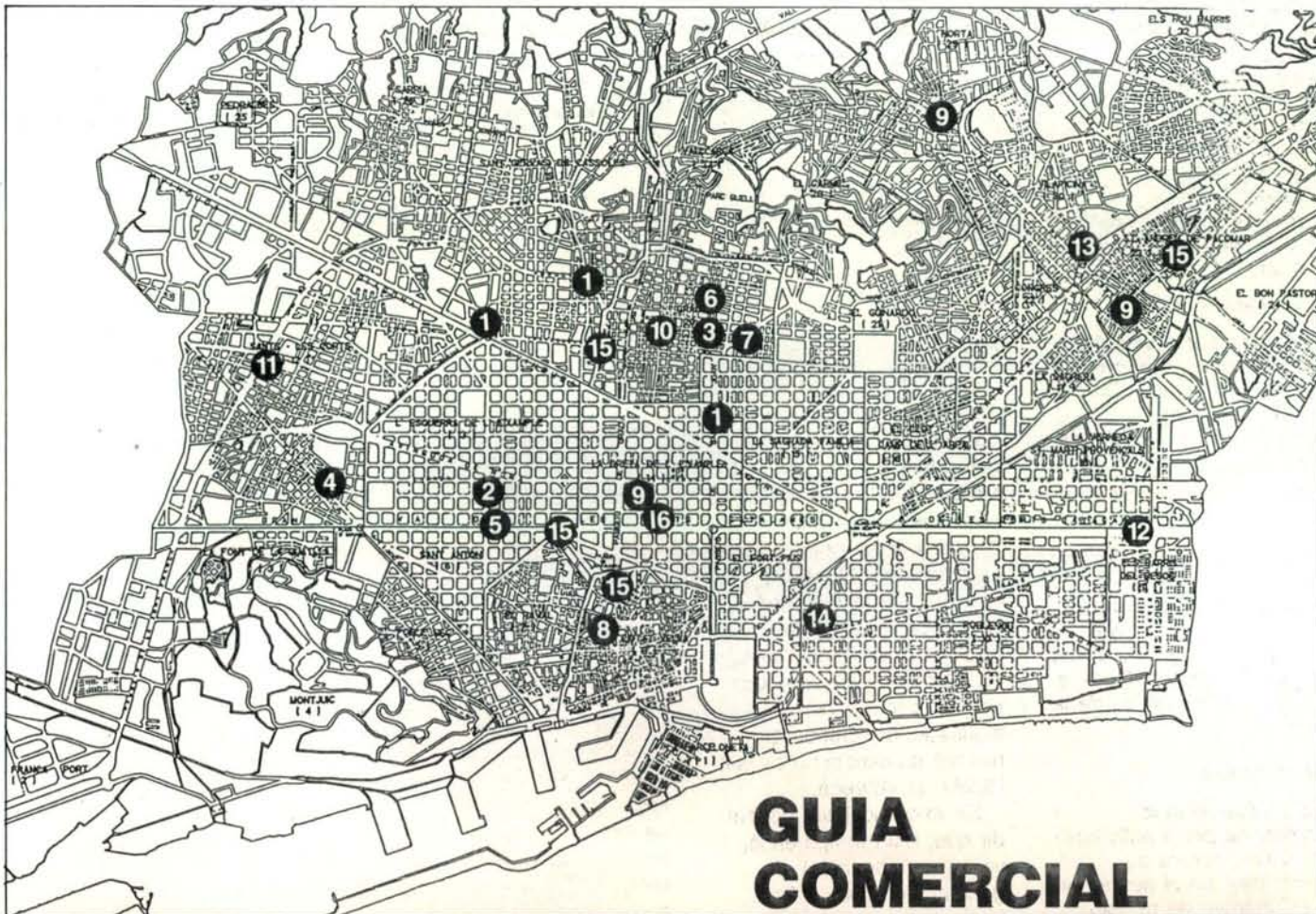
la restauració de la seva ermita, dedicada a santa Anna, amb una conferència a la rectoria, una missa oficiada pel bisbe de Girona, doctor Jaume Camprodon, i un concert de flauta travessera a càrrec de Josefina Sanmartí. L'ermita de Santa Anna, és una construcció dels segles XVI y XVII que ha sofert diferents modificacions. La restauració actual ha consistit en la neteja de parets, la recuperació de finestrals tapiats, la neteja de l'absis i una consolidació del porxo d'una gran bellesa arquitectònica.

SANTA COLOMA DE FARNERS.

Una dotzena de joves, sota l'organització de l'Associació d'Amics dels Monuments Colomencs, han passat les vacances d'aquest any acondicionant i netejant les rodalies del monestir de Sant Pere Cercada. Una de les tasques que potser, millor es poden contemplar, són les reproduccions de fusta, capitells i bases (imitacions dels originals) instal·lades sota les arquivoltes de la porta principal. Sembla que l'any vinent hi prosseguiran els treballs de recuperació, amb la neteja de les parets interiors de l'edifici.

BAGÀ.— Joan Barallat (conegut popularment entre els excursionistes con *el Tanet*) i Benet Casas, dos puntals de l'esport de muntanya a la vila de Bagà, i fundadors de la Unió Excursionista de Bagà, hi han estat notícia durant la Festa Major d'enguany: hi han merescut el reconeixement mitjançant un homenatge públic, a Berga, per la seva aportació a l'àmbit excursionista, són dos pioners coneixedors de Catalunya pam a pam, i de bona part de terres foranes: «*el Tanet*», un pioner de l'esquí a casa nostra; i Casas, un escalador expert, en importants cordades amb Omedes, Anglada, etc. Des d'aquí, nosaltres ens volem sumar a l'homenatge: desitgem als amics baganesos tota classe de felicitats.

M.M.

GUIA COMERCIAL

CALÇATS

GRIMP

Calçat infantil

Balmes, 287 (Pl. Molina) 08006 Barcelona
Av. Pau Casals, 15 - 08021 Barcelona
P. Sant Joan, 139 - 08037 Barcelona

-1-

EDELWEISS, ESPORTS-5- Excursionisme, Alta muntanya, Esquí

Gran Via, 527 - 08011 Barcelona
Tel. 254 83 00

ESPORTS EIGER -6- Espeleologia, Muntanya, Subaquatisme

Providència, 72 - 08024 Barcelona

ESPORTS LLUCH -7- Alta muntanya, Esquí, Dedicació exclus.

Hipòlit Lázaro, 34 - 08025 Barcelona

FONT SPORTS -8- Espeleologia, Escalada, Esquí

Pl. Sant Josep Oriol, 8 - 08002 Barcelona
Tel. 302 44 89

ESPORTS

CAMPAMÀ -2- Alta muntanya, Escalada, Esquí

Urgell, 95 bis - 08011 Barcelona
Tel. 253 50 01

CERCLESPORT -3- Venda, lloguer i reparació

Sant Lluís, 44-48 - 08024 Barcelona
Tel. 219 36 48

DUIXANS ESPORTS -4- Esquí, Muntanya, Escalada

Consell de Cent, 9 - 08014 Barcelona
Tel. 432 22 19

LA TENDA -9- Articles esports, càmping i animació

Pl. Eivissa, 6 - 08032 Barcelona
Tel. 229 01 80
Fabra i Puig, 11 - 08030 Barcelona

Tel. 311 23 55
Pau Claris, 118-120 - 08009 Barcelona
Tel. 318 22 38
Casanova, 8 - 08240 Manresa
Tel. 873 23 12
El Torrent, 50 - 08302 Mataró
Tel. 798 58 34
La Palma, 3 - 25002 Lleida
Tel. 27 38 24

NUS -10- Espeleologia, Escalada, Esquí muntanya

Ros de Olano, 20 - 08012 Barcelona
Tel. 218 41 17

PEDRA-NEU -11- Esquí, Muntanya, Escalada

Brasil, 48 - 08028 Barcelona
Tel. 330 27 74

SPORT TOTAL -12- Especialistes en esquí

Maresma, 195 - 08020 Barcelona
Tel. 313 69 34

TOT-MUNTANYA -13- Alta muntanya, Escalada

Rio de Janeiro, 5 - 08016 Barcelona

MATERIAL

CORDES ROCA -14- Cordes i material de muntanya

Pallars, 85-91 - 08018 Barcelona
Tel. 300 47 29

VESTIR

VEHILS -15- Tot per a vestir l'home

Portal de l'Àngel, 32-34 - 08002 Barcelona
Tel. 317 80 82
Via Augusta, 55-57 - 08006 Barcelona
Tel. 237 85 58
Pl. Universitat, 7 - 08007 Barcelona
Tel. 317 91 86

VIATJES

MARMOTA FIRST -16- Tot tipus de sortides d'esquí

Roger de Llúria, 46 - 08009 Barcelona
Tel. 302 07 98

Calendar '87

Es renova la tradició del centre, iniciada l'any 1933, amb l'edició del calendari, i interrompuda a partir de 1936.

¡¡Pel 1987, tindrem de nou el «nostre» calendari»!!

FOTOMUNTANYA '87

Format 59 x 42 cm, amb 6 fulls (2 mesos per full). Fotografies de 42 x 30 cm a tot color, escollides entre les publicades a les pàgines centrals de la revista MUNTANYA.

- ACURAT DISSENY
- EXEL·LENT IMPRESIÓ
- PREU ASEQUIBLE

Adquiriu per a vosaltres i pels vostres amics, el Calendari del Centre: FOTOMUNTANYA '87.

*Venda als socis i subscriptors al
preu de cost de 650 ptes.*

Es podran recollir els exemplars al nostre local social o bé sol·licitar la tramesa per correu o contra reemborsament.

Adquiriu per a vosaltres i pels vostres amics,
el calendari del centre: FOTOMUNTANYA '87

FORMAT: 59 × 42 cm

Només pels residents de fora de Barcelona ciutat

CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA
COMISSIÓ DE PUBLICACIONS
c/. Paradis, 10 - 08002-Barcelona

NOM _____
ADREÇA _____
POBLACIÓ _____
N.º SOCI: _____

Us prego em feu arribar (.....) exemplar-s
TANYA '87 al preu de 650 ptes. unitat.

(Entenc que les despeses de tramesa i de correus són a càrrec meu)

OMPLIU LES DADES DE LA BUTLLETA ADJUNTA I ENVIEU-LA A LA COMISSIÓ DE PUBLICACIONS DEL C.E.C.

..... C.P.
N.º SUBSCRITOR:

MATERIAL D'ESQUÍ PRIMERES MARQUES

DESCENS,
TRAVESSA,
FONS

Urgell, 95 bis
08011-BARCELONA
Tel. 253 50 01

ESPORTS

ARNES DE
CINTURA
PRESLES

EL MES LLEUGER

I CONFORTABLE DEL MERCAT

Trameses
contra reembossament
a tota Espanya

Distribuit en exclusiva:

NUS

Ros de Olano, 20 - 08012 Barcelona
Tel. (93) 218 41 17

eiger esports

Providència, 72
telèfon 213 23 01
08024 Barcelona

ESCALADA
ESPELEOLOGIA
ALTA MONTAÑA
SUBMARINISMO
ESQUÍ

Distribuidores:
Cordes COUSIN, TANARRO,
Carburero CELLAGUA y
vestimenta CARLETTI

Cristina Cordoba

subscriviu-vos a

espeleòleg

la revista
d'espeleologia
oberta a tothom

Es una publicació de
l'Equip de Recerques Espeleològiques
del Centre Excursionista de Catalunya

**BUTLLETA DE
SUBSCRIPCIÓ**

1966/1986
20
aniversari

La revista espeleològica
de més tradició i de més
difusió de Catalunya.

Reflex de les activitats més
destacades i de tots els
aspectes de l'espeleologia.

Tot el que pot interessar
l'espeleòleg ens interessa.

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.
Se subscriu a ESPELEOLEG a partir del n.º.....			
Cobrament: per banc, segons autorització adjunta			
Data			
Banc / Caixa			
Carrer			
n.º	Població	D.P.	
Sr. Director			
Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut de la revista ESPELEOLEG del Centre Excursionista de Catalunya corresponent a la subscripció			
a nom de			
que viu a			
Població amb càrrec al compte			
		corrent d'estalvi	num
a nom de			
Signatura			

A/s seus peus
**calçat
infantil**

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK

esports **Duixans**

PRIMERES MARQUES EN MATERIAL PER A LA NEU

EQUIP COMPLERT:

Esquís, fixacions, bastons
i botes (entrada posterior)
inclòs el muntatge

24.500.-
Ptes.

i altres ofertes especials en material de muntanya

Consell de Cent, 9. Tel.: 432 22 19 - 431 45 90

esquí amb diferència

Esquí Andorra Hotel

Desembre 20/23
3 nits/4 forfaits 12.000 Ptes.
Desembre/gener 27/1
5 nits/5 forfaits 20.700 Ptes.
Gener 1/6
5 nits/5 forfaits 18.700 Ptes.
Gener 1/4
3 nits/4 forfaits 12.000 Ptes.
Gener 4/6
2 nits/3 forfaits 9.500 Ptes.

Esquí Alps Apartaments

Orcieres Merlette 27/12 al 1/1
5 nits apartament/6 forfaits
21.500 Ptes.
Orcieres Merlette 1/1 al 7/1
6 nits apartament/6 forfaits
18.750 Ptes.
Tignes 27/12 al 3/1
7 nits apartament/6 forfaits
27.600 Ptes.
Tignes 3/1 al 10/1
7 nits apartaments/6 forfaits
20.300 Ptes.
Les Arcs 1/1 al 7/1
6 nits apartament/6 forfaits
24.950 Ptes.

Esquí Alberg Alps

26/12 fins el 1/1
6 nits/6 forfaits 31.000 Ptes.
1/1 fins el 7/1
6 nits/6 forfaits 31.000 Ptes.

**Marmota
First.**

Roger de Llúria, 46 - Tel. 302 07 98 - 301 15 41

**ESQUIS
FIXACIONS
BOTES
BASTONS
INFANTILS**

1.ª MARCA

25.000.-

20.000.-

CERCELESPORT

Us oferim tot el material per practicar el vostre esport i a més
lloguer de material d'esquí i taller de reparacions

articles de l'esport

sant lluís, 44-48 (torrent de les flors)
telèfon 219 36 48 - 08024 Barcelona

Distribucions MOR

Olesa, 26-28, 4.º-1.ª - Telf. 351 05 71 - 08027 BARCELONA

BIBLIOGRAFIA - MUNTANYA
ESPELEOLOGIA - ESCALADA - TURISME
Subscripcions a revistes

Especialitzada únicament en llibres, mapes, guies relacionats
amb la pràctica de la muntanya i espeleologia nacionals e internacionals

-Solicitar catàleg a la direcció indicada-

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

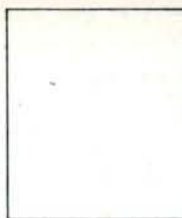

BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou
subscriptor de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.

ON ET PODRÀS ASSORTIR DE TOT EL MATERIAL QUE NECESSITES
PER A LES TEVES ACTIVITATS DE MUNTANYA

Rio de Janeiro, 5 - 08016 Barcelona

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐ Signatura

Data		
Banc / Caixa		
Carrer		
n.º	Població	D.P.

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista MUNTANYA del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi Català corresponent a la subscripció

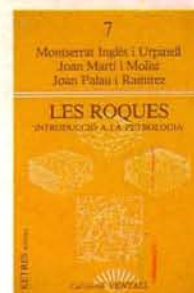
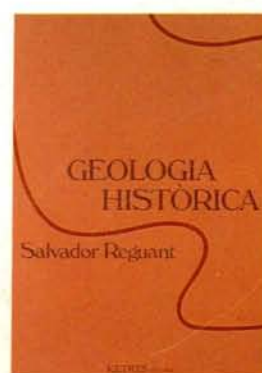
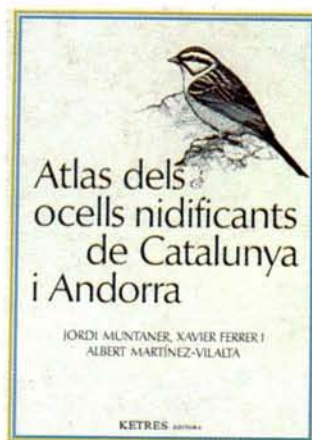
a nom de

que viu a

Població amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de Signatura

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

Llibres per a comprendre la Natura